

קונטרס הזכרונות

ממרחן החזו"א זצוק"ל
שנכתבו ע"י מו"ר מרחן הגרח"ק זצוק"ל

ובראשו דברי זכרון
על מו"ר מרחן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

סגולות חיים - סגולות לזיווגים

מה' אישה לאיש - עובדות והנחגות

נכתב ע"י
יצחק בלא"א ר' מרדכי שליט"א אוהב ציון

ניסן התשפ"ב
שנת "וישם לך שלום"
פניה"ק ירושלים תובב"א

יז"ל ע"י

מכון שערי ציון

ת.ד. 5397

עדה"ק ירושלים תוכב"א

מייל: k0527654405@gmail.com

©

כל הזכויות שמורות

נרפס על נייר ללא חשש חילול שבת ח"ו

עימוד ועיצוב:

משה לוי ספרים: 052-7634834

מכתב ברכה והסכמה
מאת מו"ר מרן שר התורה רשכבה"ג
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

בעזה"ת

כסלו תש"פ

הנה ידידי הרה"ג ר"י אוהב ציון שליט"א הראני מה
סידר שאלות ותשובות מהמכתבים שהשבתי לו
מקופיא על סדר הש"ס, בתוספת חידושים ביאורים
ומראי מקומות בשולי הגליון, וכבר אתמחי גברא במה
שהדפיס על החומשים, וראיתי שהוא מברר היטב
העניינים, ואני מכירו היטב כמה שנים והוא ת"ח וירא
שמים, וסידר את הדברים יפה. יהי רצון שיזכה להפיץ
מעיונתיו חוצה מתוך נחת ושמחה להרבות כבוד
שמים, ויזכה לאריכות ימים ושנים טובות

חיים קניבסקי

חיים קניבסקי

מכתב זה ניתן לספרי חידושי הגר"ח"ק על הש"ס,
ולפני למעלה משנה ביקשתי מרבינו הקדוש זצוק"ל
להשתמש בהסכמה זו לשאר הספרים שאני מדפיס, ונתן הסכמתו לזה

ברכות שמים יחולו
מעל ראש הנדיב היקר
ידידי ורעי רודף צדקה וחסד
תמכין ראורייטא

ה"ה החפץ בעילום שמו שליט"א

אשר נטל על עצמו הוצאת ספר זה
יה"ר שיזכו הוא וזוגתו מנב"ת וכל בני
משפחתו לשפע ברכה והצלחה
בכל הענינים ובכל מילי דמיטב
ברוחניות ובגשמיות
וזכות רבינו הקדוש והטהור זצוק"ל
תעמוד לו משמים
אמן כן יהי רצון

הלימוד בספר זה
מוקדש לעילוי נשמתו המהורה
של מו"ר ועט"ר שר התורה והיראה
עמודא דצלותהון דישראל הקדוש והטהור
רבינו בעל הדרך אמונה ושאר חיבורים
כמוהר"ר שמריהו יוסף חיים קניבסקי
זצוקלה"ה

בן מוהר"ר מרן גאון ישראל וקודשו
רבי יעקב ישראל זצוקלה"ה
בעל הקהילות יעקב
אשר נסתלק מעמנו ביום פורים דמוקפין האי שתא

וכל בית ישראל יכבו את השריפה אשר שרף ה'

זכותו תעמוד לנו ולכל ישראל אבי"ר

תוכן העניינים

ט	הקדמה
טו	דברי זכרון על רבינו הקדוש והטהור זצוק"ל
טז	א. "אפשר גם להשתכר מהתורה"
כ	ב. כח הברכה של רבינו זצוקלה"ה
לה	ג. חיבוריו של רבינו הקדוש זצוק"ל
נז	קונטרס הזכרונות
	סגולות חיים
קא	א. תפילה
קב	ב. תפילה על שפת הנהר
קג	ג. שילוח הקן
קד	ד. לימוד מסכת כלה
קו	ה. אמירת פרק ק"ל בתהילים בסוף שמו"ע
קז	ו. ברכת כהנים
קז	ז. הכנסת כלה
קח	ח. כוס של ברכה
קט	ט. לימוד תורה

מה' אשה לאיש

ק"ג	א. שידוך שנגזר יתקיים - א'
קטז	ב. שידוך שנגזר יתקיים - ב'
קכא	ג. שידוך של מרן בעל הקה"י
קכב	ד. סירוב בשידוך עיקרו גאווה
קכב	ה. סירוב בלי סיבה לא משתלם
קכג	ו. כשרוצים משמים אין עצה
קכד	ז. אמירת אמת בשידוך
קכד	ח. פתחיה מרדכי
קכו	ט. "הוי שהכל מן האשה"
קכח	י. זהירות ממעשה שטן בשעת שמחה

הקדמה

אודה ה' מאוד בפי ובתוך רבים אהללנו, ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, יום שזכיתי להשיא את בתי הבכורה הצדקנית מרת מרים תחי' עם החתן המפואר הרב אהרן שליט"א למשפחת איבגי הי"ו, יה"ר שיזכו לבנות את ביתם על אדני התורה והיראה ויזכו לבנין עדי עד ונזכה לראות מהם דורות ישרים מבורכים אכי"ר.

ובעת התקרב השמחה עלה בדעתי להודות לה' יתברך ואין טוב אלא תורה, ולהדפיס חידו"ת בעניני שידוכין ונישואין, מדברים אשר שמעתי ממו"ר מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוקללה"ה, אשר במהלך השנים הדפסתי מעניינים אלו הן בקונטרס "מזהלות חתנים" והן בספרי "שערי ציון" ח"ב, וכן בספר "עטרת חתנים", וכן בספר "פניני שי"ח", ובקובץ "תורה בתפארתה", ובשאר קבצים. והיה בדעתי לקבץ הכל לפונדק אחד וכן להוסיף מן החדש תוספת מרובה על העיקר מעצות והדרכות ששמעתי ממו"ר זצוקללה"ה במשך למעלה מעשרים שנה בעניינים אלו, אלא שנטרפה השעה ובעוה"ר נוטל כבוד מבית חיינו ונסתלק מעמנו עטרת ראשנו מרן קה"ק זצוקללה"ה, ומיום הסתלקותו נקראתי לדבר בעשרות מקומות ולומר דברים ממה שזכינו לראות בעינינו בקודש פנימה, ואשר על כן הדפסתי הספר הנוכחי במתכונת דלהלן.

בריש הדברים הדפסתי מדברים שאמרתי בשני מקומות, וראיתי שעשו הדברים רושם גדול על השומעים, וסידרתי הדברים בתוספות באיזהו מקומן, כפי שתחזינה עיני הקורא.

ולאחר מכן קבעתי את "קונטרס הזכרונות" שכתב רבינו זצוקללה"ה ממה שראה או ממה ששמע מרבינו החזו"א זצוקללה"ה השייך להלכות נישואין וחתן וכתובה ועריות, והדפסנו זאת בתוספת הערות בשם "זכרון בספר" להביא בארוכה המראי מקומות שציין להם רבינו זצוקללה"ה.

עוד קבענו ענייני סגולות שאמרם רבינו זצוקללה"ה שמסוגלים לקרב זיווגו של אדם, ותהילות לה' יתברך לפני כשנה ומחצה הדפסתי ספר "סגולות חיים" העוסק כולו בענייני סגולות לזש"ק, ורבים וטובים נעזרו בו והיה לתועלת גדולה, ובדעתי בעזר ה' להדפיס באותה מתכונת גם בענייני זיווגים ושידוכים, והדפסתי כאן חלק מן הדברים בקצרה, ועוד חזון למועד.

בסוף ספר זה, הבאנו מקצת עובדות והנהגות ששמענו מרבינו הקדוש זצוקללה"ה, אשר בו רואים גודל הענין שזיווגו של אדם הוא מן השמים וכדכתיב "מה' אשה לאיש".

בסיום דברי הריני להודות להקב"ה שזיכני והגיעני עד הלום, כי הרבית טובות אלי כי הגדלת חסדך עלי, ואילו פיננו מלא שירה כים ולשוננו רינה כהמון גליו ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע ועינינו מאירות כשמש וכירח וידינו פרושות כנשרי שמים ורגלינו קלות כאילות, אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלקינו ואלקי אבותינו ולברך את שמך מלכנו על אחת מאלף אלפי רבבות פעמים הטובות ניסים ונפלאות שעשית עמנו ועם אבותינו.

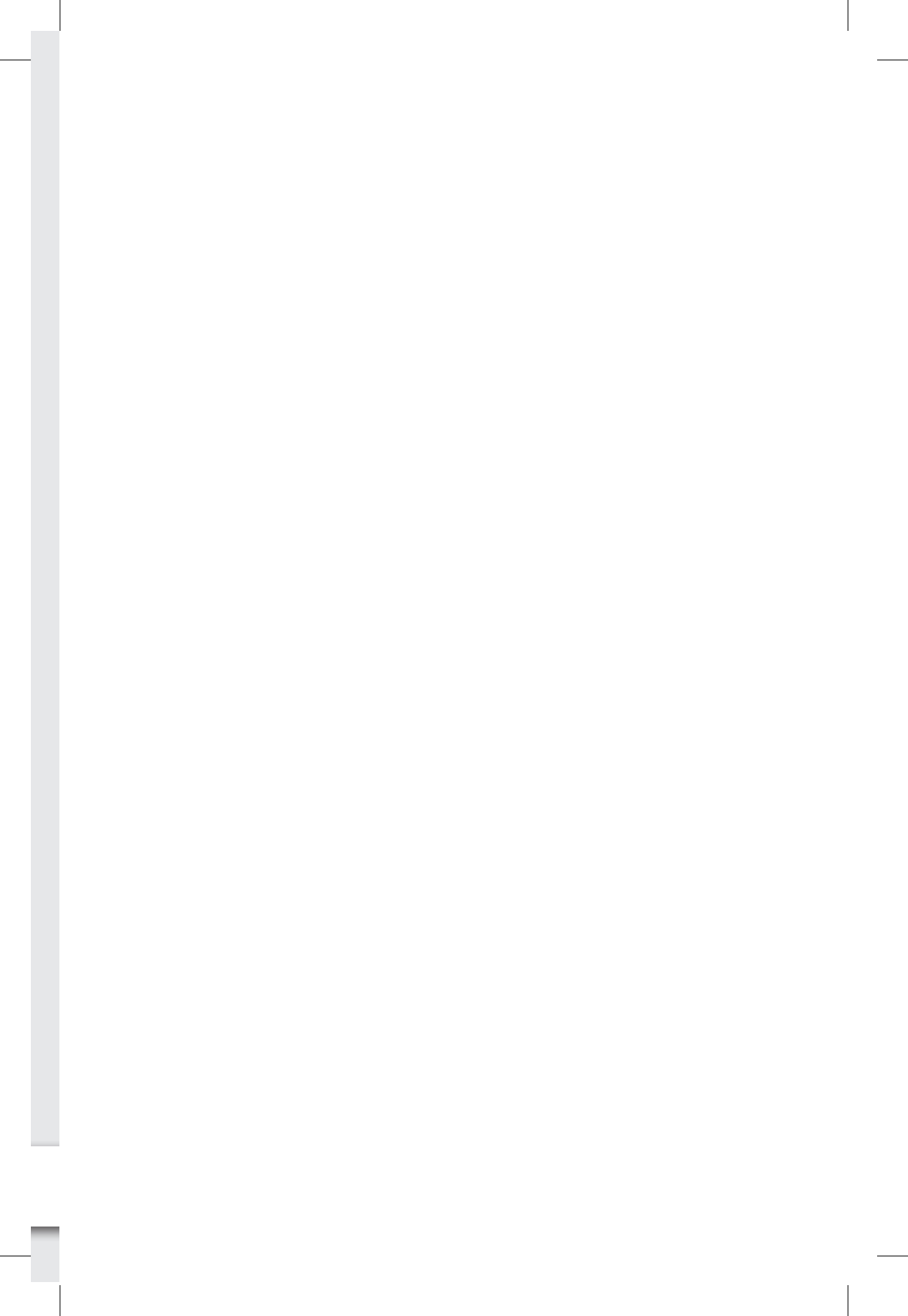
קובע ברכה לעצמו ידידי ורעי דיתיב בתוונא דלבאי הנגיד הרבני רודף צדקה וחסד מגדולי התמכין דאורייתא בדורנו רבי יהודה אריה בן אסתר שליט"א, יה"ר שיזכה להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה ויראה נחת מכל יוצאי חלציו אכ"ר.

כמו"כ הנני להודות להורי היקרים מו"א רבי מרדכי שליט"א ומרת אמי מנב"ת תליט"א, וכן לחמותי מנב"ת תליט"א, על הטוב שגמלו וגומלים עמנו, יה"ר שיזכו לראות נחת דקדושה מכל יוצ"ח בבריות איתנה ונהורא מעליא אכ"ר. וכאן המקום להזכיר ולהודות לזוגתי היקרה תליט"א על כל הטוב והחסד שגומלת עמי ומסירה ממני כל טירדה בעניני הבית, יה"ר שנזכה יחד לעוד בנים ובנות, ונזכה לראות בשמחתם אכ"ר.

וכאן המקום להזכיר את מו"ח רבי מאיר ב"ר יוסף ברדוגו ז"ל שנפטר בשנת תשפ"א יום למחרת יום הכפורים (ועי' במצבת זכרון שכתבתי מדרכיו והנהגותיו בריש ספרי "בשם מרדכי"), ולא זכינו שישתתף עמנו בגופו בשמחה זו, יה"ר שהלימוד בספר זה יהיה לע"נ ונזכה בקרוב לתחיית המתים ולביאת משיח צדקנו בב"א.

ויה"ר שנזכה ויקוים בנו הפסוק "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו", ונזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, ויהא רעווא קדמך דתפתח לבאי באורייתא, ותשלים משאלין דליבאי וליבא דכל עמך ישראל לטב ולחיים ולשלם אכ"ר.

יצחק בלא"א הרב מרדכי שליט"א אוהב ציון

דברי זכרון
על מרחש"ר
הקדוש והטהור
זינקל'ה

דברי זכרון על מרן עט"ר הקדוש והטהור זצוקללה"ה

מאמר א'

"אפשר גם להשתכר מהתורה"

מתוך דברים שנאמרו בסעודת פורים דמוקפין האי שתא

בסעודת פורים דמוקפין בהאי שתא קודם תפילת המנחה דברנו בפני אברכי הכוללים מעיזוז נוראות ונפלאות גודל שקיעותו בתורה של מרן עט"ר הקדוש מו"ר מרן הגאון רבי חיים קניבסקי זצוקללה"ה ואחר שעות ספורות בתוך סעודת הפורים נתבשרנו בבשורה הקשה והמרה על סילוקו של רבינו הקדוש זצוקללה"ה. ובריש דברינו ראיתי להביא מה שדיברנו אז לתועלת הלומדים.

איתא בגמרא מגילה (דף ז' ע"ב) "אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" ופרש"י "לאבסומי, להשתכר

ביין". ושאלתי לרבינו זצוקללה"ה האם החיוב לבסומי הוא דוקא ביין וכמו שדקדק רש"י בלשונו או דהוא גם בשאר משקים. והשיב לן רבינו זצוקללה"ה ב' תשובות בזה"ל "א. הפוסקים הזכירו יין. ב. אפשר גם להשתכר מהתורה". (בעצם ענין זה עיין במש"כ בספרי שערי ציון ח"א סימן כ"ב אות א') ותשובה זו השניה שהשיב לנו רבינו ראינו אצלו בחוש איך שהוא בבחינת שיוכר בזמן שלומד וכן בכל זמן אחר ובכל שעה ושעה ביממה ואף תוך כדי שינה, שאין לו בעולמו אלא לימוד התורה ואינו מבחין בנעשה סביבו כלל וכל כולו חפצא של תורה.

ובעצם העניין דשייך ענין של שיכרות בלימוד התורה הקדושה ראיתי דברים נפלאים שכתב רבינו האור החיים הקד' בספרו ראשון לציון על שה"ש ע"ד הפסוק "הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה" וז"ל דע, כי ביין יש ד' דברים, הא' הוא המזון שזן את האדם, הב' השמחה שמשמח השותהו, כאומרם זכרונם לברכה (ברכות ל"ה ע"ב) על פסוק (תהילים ק"ד ט"ו) 'יין ישמח לבב אנוש' כו' שהיין מלבד שמיסעד סעיד גם כן משמח. הג' שהוא מבושם. והד' שמשכר את האדם. והשכרות הוא מין תענוג, ולזה תמצא במין השכרות הגם שמתעבת את האדם, הם מתאווים לה. והאמת כי הוא במציאות הגשמיות, מה שאין כן באופן הקדושה, ולזה תמצא בנבואת החוזים אשר היו משתכרים בקדושתם, והם יתאוו לדבר הזה כי יש בו אופן הנאה.

וכנגד ד' דברים אשר ביין הם בתורה פרד"ס. הפשט, הוא כנגד הנאת המאכל שסועד שיש כיוצא בו ביין. הדרש, הוא כנגד השמחה, כמו שכתבו רבותינו זכרונם לברכה דברי אגדה מושכין את הלב ומשמחין אותו. הרמז, הוא כנגד הריח, שהוא דבר שאינו גוף אלא היולי ונרמז שם, כך הוא הריח טוב. הסוד, הוא דבר שאמרתי בענין השכרות, והוא סוד בדבר שצריך להפשיט חומריותו ולא יהיה סמוך בכל האופנים החומריים, כמעשה אשר יקרה לאדם בשעת פרדת הנשמה מהגוף, אשר מתרפת דעתו של אדם, זה אינו אלא דוגמא, כי אופן זה של התורה,

המצאתו הוא, כי מרוב התלהבות בתורה, עד אשר תשמט נפשו ממנו ולא ידע מה לעשות, והנפש מצד עצמה מיושבת בעצמה כדרך אשר היא חושבת בו, וענין זה ימצא בנכנסים בעומק התורה "עכ"ל". הרי לנו כדברי רבינו הקדוש והטהור זצוקללה"ה דשייך ענין השיכרות גם בתורה.

[וע"ע בדברי רבינו האור החיים הקד' בפירושו עה"ת בפרשת כי תבא (פרק כ"ו פסוק ח') שכתב וז"ל "גם ירמוז במאמר בכל הטוב אל התורה כאומרם ז"ל (ברכות ה' א') ואין טוב אלא תורה, שאם היו בני אדם מרגישין במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם".]

עוד יש להביא כאן מה דאיתא במדרש רבה פרשת שמיני (פי"ב) בזה"ל "א"ר אחא מעשה באחד שהיה מוכר כלי ביתו ושותה בהן יין אמרין בניי לית הדין אבונן שביק לן כלום אשקיניה ושכרוניה ואפקוניה ויתבוניה בחד בית עלם, עברין שפיין בתרע בית עלם, שמעון אנגרייא במדינתא פרקין טעונייהון בגו בית עלם ואזלון למחמי קלא במדינתא איתער משנתיה חמא זיקא יהביא לעיל מן רישי' שרא יתיה ויהביתיה בפומיה לבתר שלשה יומין אמרין בנייא לית אנן אזלינן וחזינן מה ההוא אבונן עביד אזלין ואשכחוניה והא זיקא יהיב בפומיה אמרין אוף הכא לא שבק לך ברייך הואיל ויהב לך לית אנן ידעין מה נעבד לך עבדון ביניהון תקנה כל חד וחד הוה משקה ליה חד יומא". [ביאור לשון המדרש, מעשה באחד שהיה מוכר כלי ביתו ושותה בהן יין. אמרו בניו, לא יוריש לנו אבינו מאומה. השקוהו עד שנשתכר והוציאוהו והושיבוהו בבית הקברות, כדי שכשיקיץ מיינו לא ידע מי הביאו ויתחרט ולא ישוב לכסלה עוד. עברו סוחרי יין בשער בית הקברות ושמעו קול המולה, פרקו מעליהם את משא היין והשאירוהו שם. הקיץ האיש משנתו וראה נוד נתונה למעלה מראשותיו. התיר אותו הנוד ונתנהו בתוך פיו ושתה כשהוא שוכב. לאחר

ג' ימים הלכו בניו ומצאוהו שוכב והנוד נתונה בפיו. אמרו, אף כאן אין הקב"ה מניח אותך, הואיל והוא נותן לך אין אנו יודעין מה לעשות נגד רצון הקב"ה]. ושמעתי מהגאון רבי אליעזר כהנמן שליט"א בשם זקנו הרב מפוניבז' זצ"ל ששאל דלכאורה צריך ביאור מה המשמעות והלקח שיש בדברי המדרש הזה, דבפשטות נראה דבא לשבח את השיכור שמרוב ביקושו ליין השיג מבוקשו אף בתוך ביה"ק, ומה מעלה יש בזה. וביאר דחז"ל באו ללמד עד כמה הקב"ה דואג לזון ולפרנס כל בריה ובריה ולהמציא לה די מחסורה וכדכתיב "פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון", בלא יוצא מן הכלל, וגם בריה כאותו שיכור המוטל בבית הקברות ימציא לו הקב"ה צורכו עד מקומו, וכדארז"ל שהקב"ה זן מביצי כינים ועד קרני ראמים.

והוסיף ושאל מרן הרב מפוניבז' זצ"ל דהלא במציאות אנו רואים אנשים שאין להם כל רצונתם, וביאר דעוד לימדונו חז"ל במדרש זה שבשביל שייחשב הדבר כרצון כלפי קוב"ה צריך רצון עז ובלתי פוסק לאותו הדבר כאותו שיכור שמכר כל כלי ביתו עבור היין.

ומורינו ורבינו עט"ר זצוקללה"ה היה כל רצונו בעולמו אך ורק לימוד התורה הקדושה וכמו שבהזדמנויות שונות כשגבאי הצדקה הביאו לפניו פתקים למלאות בקשותיו שיתפללו עליו בקברי צדיקים וכדו' כתב בהאי לישנא "שיתנו לי לשבת וללמוד" ובפ"א כתב "שאזכה לדעת את כל התורה כולה" ואשר על כן כשכל רצונו חשקו חפצו ומגמתו היה לימוד וידיעת התורה הקדושה זכה רבינו הקדוש והטהור זצוקללה"ה לדעת את כל התורה הקדושה בע"פ.

עוד יש להביא בזאת שרבינו הקדוש זצוקללה"ה היה צמא לכל טיפת תורה כאדם המתאוה לעוד טיפת יין, וכל ספר חדש שהיו מביאים לפניו אף של אברכים צעירים היה מעיין ושוקע בו, ופעמים רבות ראינו שתוך כדי קבלת הקהל היה מקבל מאיזה מחבר ספר שהו"ל, והייתה נעצרת

קבלת הקהל מחמת שרבינו היה שקוע בעיון באותו הספר ואף שניסו להניאו בכדי להמשיך את הקבלת קהל כסידרה לא עלתה בידם.

וראוי להביא הכא מה שכתבתי בספרי קניני חיים ערך "שואל ומשיב שומע ומוסיף" בזה"ל במדרש בראשית רבה פרשת ויחי פרשה צ"ז אות ג' איתא "וידגו לרוב בקרב הארץ, מה הדגים הללו אין העין שולטת בהן, כך בניך אין העין שולטת בהן, הה"ד (יהושע י"ז) וידברו בני יוסף אל יהושע וגו', אמר להם אין אתם מתיראין מן העין, אמרו לו זו היא ברכה שברכנו אבא וידגו לרוב בקרב הארץ, מה הדגים הללו אין נתפסין אלא בגרונם, כך בניך אין נתפסין אלא בגרונם (שופטים י"ב) ויאמר לו אמור נא שבולת ויאמר שבולת, מה דגים הללו גדלין במים כיון שירודת טפה אחת מלמעלה מקבלין אותה בצמאון כמי שלא טעמו טעם מים מימיהון, כך הן ישראל גדלין במים בתורה כיון שהן שומעין דבר חדש מן התורה הן מקבלין אותו בצמאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהון".

ואחד שאל לרבינו זצוקללה"ה שעשה נסיון בביתו וטפטף מים לתוך האקווריום שבתוכו היו דגים ולא קפצו לאותם טיפות לקבל אותם בצימאון, ואמר לו רבינו זצוקללה"ה שיש הבדל בין הדגים שנמצאים בתוך האקווריום שהם דגים מצומצמים ולכן אינם קופצים לכל טיפה חדשה שנכנסתם אצלם, ומשא"כ הדגים שבים שהם נמצאים בתוך מרחב גדול עליהם קאי שמקבלים כל טיפה בצמאון. והוסיף רבינו זצוקללה"ה שה"ה בתורה דמי שהוא גדול יותר בתורה ויודע הרבה יותר מקבל בשקיקה כל ידיעה חדשה יותר מאשר אחד שידיעותיו מצומצמות. [ויש לציין שבחידושי הרד"ל שם אות ה כתב וז"ל "אפשר היינו טיפה של גשמים" וכו'. ולפי"ז יש לומר דדוקא גשם שמגיע ישר משמים לזה קופצים הלא"ה לא]. ודבר זה ראינו בחוש אצל רבינו זצוקללה"ה איך שצמא לכל דבר בתורה וכל ספר חדש שמקבל מעיין בו ושותה בשקיקה כל דבר חדש בתורה הקדושה.

מאמר ב'

כח הברכה של רבינו זצוקללה"ה

דברים שמסרתי בליל שבת קודש פרשת שמיני בשכונת גבעת שאול
עיה"ק ירושלים תוכב"א

בריש דברינו אפתח. דמכיון שדרשה זו נמסרת בשבת קודש לא נאמר דברי הספד על רבינו הקדוש זצוק"ל מה גם שאינני ראוי להספידו כלל, רק נעורר איזה נקודה בענין כח הברכה שהיה לרבינו הק' זצוקללה"ה ומכיון שרבים וטובים מבני השכונה העבירו דרכי בכל עת ובכל זמן הדברים הנצרכים להם לברכה ולישועה ראיתי לנכון לקבוע הדרשה בענין זה דכח ברכתו של רבינו ומאין שאב כח זה כאן.

ההרגשה שהיתה לנו בליל שבת קודש בשבוע שעבר שבשעה שאמרנו שלום עליכם מלאכי השרת ובואכם לשלום וכו' כן שרו בשמים לקראת בא נשמתו של מרן עט"ר הגה"ק זצוק"ל וזה מה שנתן קצת מרגוע לחשוב שכל התנאים והאמוראים וכל אלו שעסק רבינו בתורתם במשך כל השנים יצאו לקראתו לקבל את פניו, אך אצלינו בבתים ההרגשה היתה של "צאתכם לשלום מלאכי השלום" על סילוקו של רבינו מהאי עלמא, והדברים פשוטים וברורים שרבינו זצוק"ל היה מלאך ה' צבאות ואף יותר ממלאך וכדאי' בגמ' סנהדרין דף צ"ג ע"א "אמר רבי יוחנן גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת" והאריך בזה המהרח"ו בספרו שערי קדושה, ועי' בהקדמת מרן הקהילות יעקב זצוקללה"ה לס' חיי עולם שבכל דור יש אחד שהוא בעל רוה"ק. אך לענין "ברכוני לשלום מלאכי השלום" נראה דדבר זה שייך גם אצלנו אף לאחר פטירתו של רבינו הק' והטהור זצוק"ל כפי שנראה מהעובדות דלהלן.

בספר תולדות יעקב עמ' קל"ב מספר מעשה באשה אחת שסבלה מיחושים בליבה והרופאים אמרו שצריך לעשות לה ניתוח בדחיפות. האשה המתונה חצי שנה בתור לניתוח ובדרך לבית החולים בעלה ביקש שהנהג יסע דרך רחוב רשב"ם בכדי להיכנס אצל מרן הקה"י זצוק"ל להתברך, וכשנכנסו אצל הקה"י אמר בהאי לישנא "מה פתאום ניתוח, אין שום צורך בניתוח, אפשר להאריך ימים בלי ניתוח", הבעל שהיה המום אחרי ההכנה הנפשית במשך חצי שנה שלו ושל אשתו לניתוח לא ידע היאך לבשר לאשתו ע"כ שלא הולכים לניתוח, נכדו של הקה"י זצוק"ל ידידי הגראי"ש קנייבסקי שליט"א יעץ לו שבשביל ליישב דעתה יאמר לה שהקה"י שלחו להתייעץ עם מרן הגרא"מ שך ובינתיים כך יוכל להכין אותה שיתכן שיהיה שינוי, וכן עשה ועלה אצל הגרא"מ שך וסיפר את כל הסיפור ואז א"ל הרב שך "הסטייפלר הרי יודע מה נעשה בשמים ואם אמר שאין צריך ניתוח הרי שאין בו צורך" וכמובן שהאשה קיבלה את ההכרעה ולא עשתה הניתוח ותוך ימים ספורים התאוששה ושבה לתפקד כרגיל.

אחר כמה שנים נפטר מרן הקה"י זצוק"ל ומאז האשה שבה לחוליה שוב רשרושים בלב ושוב סימני מחלה ושוב הרופאים ממליצים לנתח, עלה בעלה לרבינו הקדוש זצוק"ל בנו של מרן הקה"י לבקש ברכתו, וסיפר לו כל העובדא הנ"ל ואז פתח רבינו ספרי פ' עקב סי' ל"ח והתחיל לקרא שם בהאי לישנא "רשב"י אומר אין זה קידוש השם שדברי צדיקים קיימין בחייהם ובטלין לאחר מיתתן אר"א בר"ש רואה אני דברי רבי יוסי מדברי אבא שזה קידוש השם שכ"ז שצדיקים בעולם ברכה בעולם, נסתלקו צדיקים מן העולם נסתלקה ברכה מן העולם" והוסיף רבינו זצוקללה"ה ואמר שכאן כו"ע מודו שברכת הקה"י תמשיך, שהרי ברכה הקה"י הייתה לאריכות ימים ושנים, ואם חלילה לא תאריך ימים תצא ברכתו לבטלה ולכן כאן כו"ע מודו שהמחלה לא תשוב עוד והאשה הבריאה בשנית, והדבר פשוט וברור שאחר שקיבל

הבעל הכרעת רבנו הק' זצוק"ל הבריאה האשה בשנית הן מחמת דברי הקה"י, והן מחמת ברכת רבינו,

וצריך לידע שגם כל אלו שקיבלו ברכות מרבינו זצוק"ל במהלך שנות חייו יש להם על מה להישען ולבטוח שהרי רבינו היה טוב לב מאין כמוהו וכשבירך בירך אף על העתיד ולא הגביל הברכה לזמן מוגבל. ופשוט שכל אלו שקיבלו ברכה לאריכות ימים ושנים ברכתו ממשיכה להם אף כעת ואכמ"ל.

עוד ראיה להנ"ל שבס"ד נזכה שהברכות יימשכו עלינו לעד, עובדא הוה באשה אחת שבאה ללדת בביה"ח מעיני הישועה ופתאום קרה סיבוך חמור בלידה עד כ"כ שהרופאים אמרו שהיא בסכנת מוות, והנה לפתע פתאום נשתנה המצב לטובה וילדה בשלום וחזרה לאיתנה הראשון, לאחר מכן פנה אליה ד"ר רוטשילד ואמר לה שהיא חייבת את חייה למרן הקה"י זצוק"ל שכבר היה בעולם האמת באותה עת, ושאלה האשה ותממה הרי מעולם לא ראיתי את הקה"י והיאך יתכן שהישועה באה לי ע"י, א"ל הד"ר רוטשילד שכאשר ייסד את ביה"ח "מעיני הישועה" בירך מרן הקה"י זצוק"ל שכל אשה שתבא לילד בביה"ח זה לא תמות מהלידה, ויש סטטיסטיקה בבתי חולים ליולדות כי אשה אחת מכל כמה אלפי יולדות מתה בכל ביה"ח, ובביה"ח מעיני הישועה באותה תקופה כבר היו למעלה מתשעים אלף לידות ולא מתה אפי' אשה אחת. (ויתכן שמשום זה כשהיו מתייעצים עם רבינו הקדוש זצוקללה"ה בענין היכן לילך לילד היה מפנה לבי"ח מעיני הישועה).

ושאלו לרבינו זצוק"ל מדברי הספרי הנ"ל שנחלקו רשב"י ור"י, ור"י ס"ל שכשנסתלקו הצדיקים נסתלקה ברכה מן העולם וקיי"ל דהלכה כרבי יוסי, וא"כ היאך ברכתו של מרן הקה"י ממשיכה באותו ביה"ח אף לאחר פטירתו, ואמר רבינו הק' זצוק"ל דהפלוגתא בין רשב"י לר"י היא רק כשהאציל הצדיק ברכתו בסתם דאז ס"ל לר"י שברכתו היא רק כ"ז

שהצדיק בעולם אבל אם הצדיק אומר בפירוש שמאציל ברכתו לעולם כמו שאמר אביו הקה"י זצוק"ל בזה מודה רבי יוסי שהברכה חלה גם לאחר הסתלקותו.

ומפורסם מכתבו של רבינו הקדוש זצוק"ל שכתב בשנת תשע"ג שהיתה מלחמה בזה"ל "כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק (ברכות ט' א') ור"ש ס"ל בספרי עקב דאין זה קידוש השם שדברי צדיקים קיימין בחייהן ובטלין לאחר מיתתן וא"כ שהחזו"א זצ"ל אמר שבבני ברק לא יהיה פצצות כמו שהעיד הגאון הצדיק ר' אליעזר צדוק טרונצ'ין זצ"ל בודאי יתקיים גם היום ואין לפחד כלל" עכ"ד.

וכידוע מזמן מלחמת המפרץ שרבינו ישב ועסק בתורה כהרגלו גם בשעה שהיו אזעקות ללא שום שינוי ואכן בעיר ב"ב לא נפל שום טיל אף שברמת גן הסמוכה לה כן נפל. ואח"כ כשהיה מלחמת המפרץ השניה וביקשו מהציבור ליקח שוב מסכות שלחתי מכתב לרבינו הקדוש זצוק"ל לשאול אם ליקח המסכות והשיב בזה"ל "לפורים" ואח"כ נתברר שלא היה ברשות אותו צורר שום נשק כימי אלא הכל היה דמיון פורח.

וא"כ מחמת ב' הדברים הנ"ל לכאו' אנחנו עדין בכלל "ברכוני לשלום" חדא משום שכדאי ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ואין לנו שעת הדחק גדול יותר מזמן זה של סילוקו של מרן עט"ר זצוק"ל אשר היה לנו לעינים בכל דבר הן בעניני רפואה הן בעניני שידוכין הן בעניני פרנסה וכו' וכו' וכעת אנו מסתובבין כסומין באפילה, וכמו המשל שהמשיל המהר"ם (ושמעתי כן מהרה"צ ר"א בידרמן שליט"א) על סילוקם של צדיקים משל למלך אשר איבד את ראייתו מחמת שנפגעה לו הרשתית של העין ואמרו לו הרופאים שיש אפשרות שיקחו רשתית מאדם אחר וישתילו אצלו ושוב יחזור לראות, ועבדי המלך יצאו וחיפשו אדם שיסכים למכור רשתית של עין בשביל המלך וכמה שחיפשו לא מצאו, ובא יועץ אחד ואמר למלך שילך אצל אחד מהיושבים בבית האסורין שנגזר עליהן

מאסר עולם ויעשה עמו הסכם שיחון אותו וישחררו לחופשי תמורת הרשתית של העין ואף יתן לו כסף וזהב וכו' וכך היה שאסיר אחד עשה הסכם זה עם המלך ויצא לחופשי ואחר איזה זמן אמר למלך שכל מה ששוחרר והכסף והזהב שקיבל לא שווה לו מאומה מחמת שאינו רואה כלום וכידוע שסומא חשוב כמת, והנמשל הוא בסילוק עיני העדה אשר על פיו היה נפסק כל דבר א"כ אין לנו שעת הדחק גדול מזה וכדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק, וכן מחמת הסיבה השניה שרבינו בירך מכל ליבו ולא הגביל הברכה וא"כ זה דומיא דהעובדא דביה"ח מעיני הישועה ולכן מי שקיבל ברכה לאריכות ימים ושנים תמשיך ברכתו, ומי שקיבל ברכה לרפואה תמשיך רפואתו, אכי"ר.

ועתה נעבור לבאר ענין כח ברכתו של רבינו שממש נתקים בו "ותגזור אומר ויקם לך" ובבחינת "צדיק גוזר והקב"ה מקיים" (יש לציין בדרך אגב שכמדומה ששלחתי לרבינו זצוק"ל שאלה מה המקור למימרא "צדיק גוזר והקב"ה מקיים" והשיב לי שאין כזה לשון בש"ס אך ציין לתענית דף כ"ג ע"א דאיתא התם גבי עובדא דחוני המעגל שנתקיים בו ותגזור אומר ויקם לך. ועוד יש בזה"ק בראשית דף מ"ה ע"ב "איהו גזיר וקוב"ה עבד". ובבמדב"ר נשא (י"ד ד') "כן שהצדיקים גוזרין הקב"ה מקיים") וכידוע רבים נושעו מברכותיו של רבינו ואף שבירך בר"ת ואמר ג' אותיות בו"ה ראו ישועות ונפלאות, ופעמים רבות כשהיו באים ואומרים לרבינו זצוק"ל שנתקיימה ברכתו היה אומר לזה שאמר, נעלמה ממך גמרא מפורשת בברכות (דף ז' ע"א) דאל תהי ברכת הדיוט קלה בעינך, ונראה לבאר מאין הגיע כח ברכתו של רבינו זצוק"ל.

אמת – קדושת הדיבור

הנה דורשי רשומות דרשו הפסוק "לא יחל דברו, ככל היוצא מפיו יעשה" דמי שלא מחלל דיבורו מה שייצא מפיו נעשה, והנה רבינו הקדוש והטהור זצוקללה"ה מלבד דברי תורה לא דיבר כלל שום דיבור חולין

וא"כ פיו היה פה קדוש וק"ו שלא יצא דבר שקר מפיו, ועי' בספר חסידים החדש (סי' תתשצ"ה) שכתב וז"ל "כל הדובר אמת ואינו רוצה לחשוב שקר ולא לדבר שקר אפי' דברים שיחשוב ושידבר אע"פ שלא יתכוון להם כל מחשבותיו ודבריו יתקיימו שנאמר ותגזר אומר ויקם לך עכ"ל והוסיף ע"ז רבינו זצוק"ל בספרו אורחות יושר (ערך אמת) בזה"ל "ומבואר שהנזהר מלשקר יתקיימו כל ברכותיו דכמו שהוא נזהר שלא ישקר גם מן השמים שומרים שכל מה שיאמר יהיה אמת ויתקיים".

וראוי להביא הכא משכ' הגר"א וסרמן זצוק"ל בספרו קובץ שיעורים ח"א בחי' לכתובות אות ר"ח אהה דאי' התם דף ס"ב ע"ב "יהודה בריה דר' חייא חתניה דר' ינאי הוה אזיל ויתיב בבי רב וכל בי שמשני (ערב שבת) הוה אתי לביתיה וכי הוה אתי הוה קא חזי קמיה עמודא דנורא יומא חד משכתיא שמעתא כיון דלא חזי ההוא סימנא אמר להו רבי ינאי כפו מטתו שאילמלי יהודה קיים לא ביטל עונתו הואי כשגגה שיוצא מלפני השליט ונח נפשיה" וכתב הגה"ק ר' אלחנן הי"ד בזה"ל "הנה בכל מקום שמצינו כי ברכותיהן וקללותיהן של צדיקים מתקיימות הטעם פשוט כי רצון יראיו יעשה, אבל הכא א"א לומר כן דהא לא היה רצונו כלל שימות, ומוכח מכאן דהדיבור של פה קדוש פועל בטבע אפילו בלא שום כוונה כמ"ש ואשים דברי בפין לנטוע שמים וליסד ארץ, והוא כמו הגרזן החוצב גם בלא כוונה רק מטבעו, כן הוא גם דיבור האדם, אלא שאם טימא שפתיו בדיבורים אסורים הוחלש כוחו כמו הסכין שעלה עליו חלודה הרבה שאין בכוחו לחתוך עד שיסירו החלודה ממנו עכ"ל. שוב ראיתי שרבינו זצוק"ל בספרו אורחות יושר ערך רוח הקודש וז"ל "וזה הענין גם כן שמצינו כשגגה היוצא מלפני השליט במו"ק (י"ח א') גבי שמואל, ובכתובות (כ"ג א') גבי אבוא דשמואל, ושם (ס"ב ב') גבי רבי ינאי ובירושלמי שבת (ספ"ד) גבי רבי יהושע בן לוי, ושם (פט"ז ה"א) גבי רבי חייא בר אבא, ובב"מ (ס"ח א') גבי רב אשי, ובאיכה רבה (פ"ה ס' ט"ז) גבי שמואל, ובקה"ר (פ"י ס' ה') גבי רבי, כי דיבור צדיק עושה רושם למעלה אפילו הוא בטעות.

עובדא אחת יש להביא הכא שדיבור של צדיק מתקיים אף שאינו מתכוון, כידוע שרבינו הקדוש זצוק"ל היה מקבל בכל יום עשרות מכתבים להשיב לשואלים בלימוד, ויום אחד בין המכתבים שקיבל היו ב' מכתבים הראשון ששאל מה המקור לדברי החזקוני בשמות כ"א א' ומכתב נוסף קיבל רבינו מיהודי שתינה בפניו צערו שסובל רבות מאשתו ויש לו הרבה בעיות בשלום בית, ושאל לרבינו זצוק"ל אם לגרש את אשתו, וכתב רבינו תשובה לשואל הראשון וציין למכילתא דרשב"י עמוד 162 דאיתא התם "ויצאה אשתו עמו אל תפרישנו מאשתו", ובטעות הגיעה תשובה זו לשואל השני שלא כ"כ הבין מה מתכוון רבינו זצוק"ל ושוב חזר ושאל ונתברר שהשני קיבל בטעות התשובה של שאלת הראשון וכן להיפך, ואמר רבינו זצוק"ל שיתכן ומן השמים רצו שלא יתגרש מאשתו לכן הגיעו לו המילים "אל תפרישנו מאשתו".

עוד אמרו דורשי רשומות "חכם מה הוא אומר" שהחכם מה שהוא, אומר. עוד רמזו "הוא היה אומר" שעצם הוויתו היא האמירה, וראינו זה הרבה בחידושי ובתשובותיו של רבינו שאפשר דרך זה להשיג איזה הצצה להשיג גדלותו הנוראה, (עי' לעיל במאמר הקודם שהשיב שאפשר גם להשתכר מהתורה) ונביא הכא דוגמא השייכת לענין של "אמת" כפי שכתבה רבינו הקדוש זצוקללה"ה בספרו אורחות יושר סוף ערך אמת וז"ל ובא וראה עד היכן היו חז"ל דבוקים במידת האמת דאמרין ביבמות (ס"ג א') "רב הוה קא מצערא ליה דביתהו כי אמר לה עבידי לי טלופחי עבדא ליה חימצי חימצי עבדא ליה טלופחי כי גדל חייא בריה אפיך לה אמר ליה איעליא לך אמך אמר ליה אנא הוא דקא אפיכנא לה אמר ליה היינו דקא אמרי אינש דנפיק מינך טעמא מלפך (פרש"י פעמים שהבן מחכים את אביו, אני היה לי לעשות כן) את לא תעביד הכי שנאמר למדו לשונם דבר שקר העוה וגו'. וקשה אי קלא עלה בדעת רב לעשות כן עד ששמע מבנו והלא דבר פשוט הוא, וצריך לומר דרב היה מושרש כל כך במידת האמת שלא עלה בדעתו כלל שאפשר לשנות מהאמת". ונאים הדברים למי שאמרם

שידוע שרבינו היה כל כולו אמת ופיו היה פה קדוש וזו סיבה אחת שזכה ונתקיימו ברכותיו.

כח התורה

דבר נוסף שברור שכח ברכתו של רבינו הק' זצוקללה"ה היה הוא משום כח התורה אשר היתה משוש חייו של רבינו זצוק"ל שדבק בה בכל חייו מקטנותו ולא ביטל רגע אחד מן התורה וזכה לקנין תורה אמיתי לידע כל התורה כולה לאותיותיה ע"י לימוד סדר חובותיו היומי שבהם סיים בכל שנה בערב פסח כל התורה. ונביא בקצרה שסדרי לימודו של רבינו זצוקללה"ה שהיו מסודרים בסדר קבוע לפי ימים, ובמשך שנים רבות מאז בחרתו היה מסיים רבינו זצוקללה"ה הש"ס בבלי וירושלמי וספרא וספרי וכו' ורמב"ם ושו"ע וכו', וקורא רבינו זצוקללה"ה לסדרי לימודו "חובות", ושמעתי שפ"א בשבע ברכות של בנו הגאון ר' שלמה קניבסקי שליט"א ראש ישיבת קרית מלך, אחת הדודות ערכה שבע ברכות להגאון ר"ש שליט"א, ורבינו זצוקללה"ה לא הגיע להשמחה, ולמחרת פגש את המחותן והתנצל בפניו ואמר לו שהיה מוכרח לפנות ערב אחד בשביל להשלים החובות, והמחותן נבהל בחושבו שחובות ממוניים מעיקים על רבינו זצוקללה"ה, עד שהוסבר לו שחובותיו של רבינו הם חובות רוחניים, ובכל שנה בערב פסח היה עורך סיום על מה שלמד במשך כל השנה, ומיד אח"כ מתחיל בסדר הלימוד מחדש, ובימים שאחר הפסח היו הימים הכי עמוסים אצל רבינו מכיון שלמד בערך כחמישים דף ירושלמי בכל יום עד שסיים סדר זרעים, ועד שמסיים זה היה ממש כולו אחוז שרעפים, וזכורני ששנה אחת מסרתי לרבינו מכתב עם כמה שאלות בימים אלו, ואמר לי רבינו בהאי לישנא "היום יש הרבה חובות, בע"ה שנסיים נענה למכתב".

והיה לרבינו זצוקללה"ה סייעתא דשמיא בסדר הלימוד, ובכל שנה ביום פטירת מרנא ורבנא החזו"א זצוק"ל מתחיל רבינו פרק "מי שמת" במס'

בב"ב, וביום הכיפורים היה מגיע רבינו למס' בב"ק דף פ"ז ע"א "החובל בחבירו ביום הכיפורים", ובפורים הגיע בסדר הלימוד למשנה בנגעים פ"ה מ"ג "שער פקודה", וכתב הר"ש שם "מלשון (אסתר ב') ויפקד המלך פקידים", וביום העצמאות של הציונים היה מגיע לרש"י שבת כ"א ב' ד"ה "הסכנה" "שהיה להו לפרסיים חוק ביום אידם שלא יבעירו נר אלא בבית ע"ז שלהם" וכו'.

ודבר זה ברור שלא היה לו בעולמו שום דבר חוץ מן התורה ולא ידע בעניני עולם הזה שום דבר, ונביא איזה דוגמאות לזה, חדא לפני שנים רבות דנתי קמיה רבינו אי שרי לשלוח פקס מחו"ל ששם עדין עוד לא נכנס שבת לארץ ישראל שכבר נכנסה שבת (ובעצם הנידון עי' בזה בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' נ"ו אות ג'), ואמר לי רבינו בהאי לישנא "איך הוא שולח, מה הוא שולח", והיה נוכח בחדר ידיד נפשי הצדיק הרה"ג ר' ישעיהו אפשטיין שליט"א, וכששמע המו"מ אמר לי שרבינו אינו יודע מה זה פקס, ורק אחרי שאני והר"י שליט"א ביארנו היאך פועל מכשיר זה, אמר שמכיון שבמקום שבו נעשית המלאכה טורם נכנס השבת שרי לשלוח.

עוד עובדא ידענא דלפני כמה שנים החליפו את התנור אפיה שהיה בבית רבינו, וכשסיפרו זאת לרבינו בכדי לשואלו אם לברך על התנור החדש ברכת "הטוב והמטיב", אמר רבינו בתמיה "היכן יש כאן תנור", ולא ידע שהיה בביתו תנור על אף שהרבנית ע"ה היתה מפרישה חלה בכל יום ה' בביתה ברוב עם בהשתתפות מאות נשים, ואופה כמויות גדולות של חלות.

וכהנה לרוב עובדות רבות שדיברו לפני רבינו בדברים מעניני עלמא שאינו מכיר ואינו יודע בזה כלל, וכמו שהדפיסו בכמה וכמה ספרים שאלות שנשאל רבינו, וכגון מה שנשאל מה מברכין על בורקס והשיב איני יודע מה זה. וכשנשאל אם מותר לעשות סקי בשבת השיב שאינו יודע מה זה, וכשנשאל אם יש דין מוקצה לכוס קריסטל השיב שאינו

יודע מה זה, וכהנה לרוב, ופשוט הדבר שמשום זה דוקא זכה רבינו להיות בור סוד שאינו מאבד טיפה, ואמר רבינו שקיבל ע"ע לא להכניס שום דבר בטל לראשו משום הא דאיתא במדרש רבה שה"ש פרשה א' פ"ב "דבר אחר לריח שמניך טובים וכו', מה השמן הזה כוס מלא שמן בידך ונפל לתוכו טיפה של מים ויצאת כנגדה טיפה של שמן, כך אם נכנס דבר של תורה ללב יצא כנגדו דבר של ליצנות, נכנס ללב דבר של ליצנות יצא כנגדו דבר של תורה, ומשום שרבינו זצוקללה"ה לא היה מכניס שום דבר חולין לראשו לכן זכה שזכר כל התורה כולה.

וידועים דברי האו"ח הק' שכתב אור החיים שמות (פרק י"ד פסוק כ"ז) וז"ל "ועוד רואני כי ליחידי סגולה היה נקרע בעל כרחו כמעשה הובא בחולין (ז' א') ברבי פינחס בן יאיר וכו' ואם לא התנה עמו אלא ליוצאי מצרים לבד מה כוחו של ר"פ בן יאיר עליו השלום להתגבר על מעשה בראשית, אכן תנאי זה הוא בכלל התנאים שהתנה ה' על כל מעשה בראשית להיות כפופים לתורה ועמליה ולעשות כל אשר יגזרו עליהם וממשלתם עליהם כממשלת הבורא ברוך הוא", עיי"ש דבריו.

ומטין משמיה דהגה"ק רבי ישראל אבוחצירא זיע"א שאמר בביאור דברי המשנה בברכות השותה מים לצומא דידוע דאין מים אלא תורה אומר "שהכל נהיה בדברו" שכל דבר שמברך מתקיים ולאחריו מברך "בורא נפשות רבות" שיש בכוחו אף להחיות מתים ואכמ"ל להאריך בסיפורי מופתים וישועות של רפואות חולים וכו' אשר היו על שולחנו של רבינו זצוק"ל, ומי לנו גדול מרבינו זצוק"ל בצומאון התורה וכפי שראיתי עין בעין איך שמיד אחר הסיום בערבי פסחים היה מתחיל מחדש מסכת ברכות כאילו זה פעם ראשונה שלומד הש"ס בחייו.

וכידוע שלא ביטל רגע אחד מן התורה וכפי שסיפר לי משמשו בקדש הרה"ג רבי ישעיהו אפשטין שליט"א שבאחת הפעמים שהגיע רבינו שליט"א לשמש כסנדק בעיה"ק ירושלים תובב"א והיה צריך ללבן איזה

ענין עם מורו חמו מרן הגריש"א זצוק"ל ונכנס אצלו ושוב באותו שבוע הגיע רבינו לעיה"ק ירושלים תובב"א לשמש כסנדק וביקשה הרבנית שהתלוותה אליו לעלות ולבקר אצל אביה. ושאל מרן הגריש"א לרבינו האם אין זה מפריעו מסדר לימודו שנוסע נסיעות תכופות לסנדקאות מעיר לעיר, והשיבו רבינו בענווה שראה כתוב שסנדקאות הוא סגולה לאריכות ימים וא"כ הזמן שמפסיד בנסיעה ישרימו באריכות ימים שיקבל בזכות זה.

ודע ששמעתי מהרה"ג הנ"ל שברכבו של רבינו היה קבוע ש"ס בבלי שרבינו שליט"א השתמש בו ללימוד חובותיו היומיים. וכן היו פעמים שבשעת הנסיעה עשה רבינו סיום מסכת ולכן היה דרך קבע ברכב בקבוק סודה וכשהזדמן והיה בדרך סיום היה טועם מזה. (רבינו שליטתו שבאם לא טועם בכל סיום אינו רשאי לפטור תענית בכורות ותענית דערב ר"ה בסיום, ועי' במש"כ בספרי שערי ציון ח"א סימן ג' הערה ז').

וגם כאן יש להביא דבר שהוא בבחינת "חכם מה הוא אומר" דהנה בספרי חידושי הגר"ח קנייבסקי עה"ת פרשת בחוקתי שאלתי לרבינו אהא דכתיב "והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע ואכלתם לחמכם לשובע וישבתם לבטח בארצכם" ופירש"י "ואכלתם לחמכם לשובע, אוכל קימעא והוא מתברך במעיו" ולכאן צ"ב אמאי הוצרך לברכה שאוכל קימעא והוא מתברך במעיו והרי בירכם בשפע גדול שיהא הדיש מרובה, והשיב רבינו בזה"ל "שלא יצטרכו לבטל הרבה מת"ת בזמן האכילה" וזכיתי פעמים רבות להסב בשולחנו של רבינו וגם בשעת אכילה גופא היה זה כמו סדר של ת"ת ובפרט בשבתות שישבו לפניו תלמידי חכמים ושאלו ונשאו בד"ת ללא הפסקה.

עוד שמעתי שסיפר גיסו של רבינו הגאון רבי בנימין אלישיב שליט"א שלאחר חתונתו של רבינו כשהיו באים רבינו והרבנית ע"ה מפעם לפעם להתארח בשב"ק אצל חמיו מרן הגריש"א זצ"ל והיה המנהג שאחר

הסעודה היו מגישים כוס תה לאורחים וביקשה הרבנית ע"ה שלמרן זצוק"ל יגישו הכוס תה קר, וככששאלוה לפשר הדבר אמרה שמכיון שרבינו חס על כל רגע ורגע שלא לבטל מלימודו ואם יצטרך להמתין עד שיתקרר כוס התה יפסיד חצי רגע מלימודו, והדברים מבהילים.

כוונת החכם לש"ש

עוד יש להביא מש"כ רבינו זצוק"ל בספרו אורחות יושר (ערך רוח הקדש) סיבה נוספת לקיום ברכת החכם וז"ל "ויש הרבה פעמים שברכת חכם ועצתו מתקיימת משום שמתכוון לשם שמים וכמ"ש בשוחר טוב (פ"א) אמרו עליו על ר"א בן ערך שהי' יועץ עצות ומתקיימות אמרו לו וכי נביא אתה א"ל לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך מקובלני כל עצה שהיא לשם שמים סופה להתקיים ובפ"ו דאבות כל העוסק בתורה לשמה נהנין ממנו עצה ותושי' ומפרש בכלה רבתי (פ"ה) אע"ג דלא קרוב [שאינו קרוב ויודע היטב המעשה] מעצי וידעי ההיא עצתא דילי היא [מהתורה היא באה] ומשמיא היא דאסכים דעתייהו עכ"ל".

ויש להביא בזה עובדות למאות ויותר ששאלו לרבינו בענייני עלמא וכגון ששאלו אותו על השקעות בבורסה, ושאל "מה זה בורסה, בורסקי", או על השקעות בבנק ושאל "וכי שוטה אתה להניח כספך על הספסל" (כידוע 'באנק' בשפת אידיש פירושו ספסל). ובכל זאת כשעשו ע"פ עצתו אף בעניינים אלו ראו ישועות מעל לדרך הטבע.

אמונת השואל

עוד כתב רבינו (שם) "ויש לפעמים שהברכות והעצות מתקיימות בזכות השואל שמאמין באמונה שלימה שמלת החכם מתקיימת, ובזכות זה באמת מתקיים ואם לא היה מאמין בזה בלב שלם באמת לא היו מתקיימין בו, ודבר זה מתחלף לפי השואל [וכ"כ במשך חכמה הפטרת וירא] ודבר זה ראינו כמה פעמים אצל גדולי ישראל, וירא שמים שסומך כל דבר על החכם ושומע לו לכל אשר יאמר לו,

יש לו ס"ד שנותנין להחכם בפיו מה לומר לו ועצותיו מצליחין בדרך כלל וכו'" עיי"ש.

יש להביא הכא מה ששחו לרבינו זצוק"ל עובדא שהיתה אצל רעייתו אשת חבר הרבנית ע"ה, שאשה אחת מעוברת הגיעה אל הרבנית להתברך מכיון שהעובר שבמעיה היה הפוך, ואמרה לה הרבנית שיש סגולה שהוולד יתהפך והוא לבדוק שלא יהיו בבית ספרים הפוכים. (וכידוע דבר זה מייעצים רבים כסגולה להיפוך הוולד, וידוע על הרבה אנשים שדבר זה הועיל להם שיתהפך העובר). ואותה אשה לא שמעה נכון והלכה לביתה והפכה את כל הסירים שהיו אצלה בבית כולל כל הכלים של פסח. ולמחרת הלכה לביקורת אצל הרופאים ואמרו לה שהכל תקין והעובר נתהפך. והגיעה שוב אצל הרבנית וסיפרה לה שעשתה כדבריה והפכה את כל הסירים בביתה והעובר נתהפך. וצחקה הרבנית טובא ואמרה לה שלא אמרה לה להפוך את הסירים אלא את הספרים.

וכשסיפרו לרבינו עובדא זו חייך מאוד, ואמר רבינו דהנה בגמרא בפסחים (דף מ"ב ע"ב) איתא "אמר רב יהודה אשה לא תלוש אלא במים שלנו. דרשה רב מתנה בפפוניא. למחר אייתו כולי עלמא חצבייהו ואתו לגביה, ואמרו ליה הב לן מיא, אמר להו אנא במיא דביתו אמרי". ואמר רבינו זצוק"ל דלכאורה צ"ב בתרתי, חדא מה הגמ' באה להשמיע בעובדא זו שהיו עמי הארץ שחשבו טעות, ועוד צ"ב מה חשבו אותם אנשים והרי בכל השנים לא היה להם מים מהרב שלהם וא"כ היאך המצות שלהם היו כשרות. אלא אמר רבינו בשם הגאון ר"י סלנטר זצ"ל שאמר שמגמ' זו לומדים ענין של אמונת חכמים שאם הרב אומר איזה דבר גם אם קשה לך ע"ז זה לא משנה וצריך לעשות מה שהרב אומר.

ויש להביא בזה עובדא נוראה שהובא בס' נשמח חיים להגר"ח ברלין (ח"ג פירות החב"ר סי' מ"ו) בזה"ל "ברגע זה נזכרתי מעשה עם משלח מנות. ידוע שהגר"א שיטתו, שמדת הבטחון גדולה כל כך, שאפי' אדם שאינו הגון,

אם יבטח בלב בטוח לד', שיזמין לו איזה דבר, אז יצליח, ויזדמן לו הדבר, ואפי' גנב במחתרתא אם רחמנא קריא, יצליח בגנבתו, והוא מאמר חז"ל בעין יעקב סוף מס' ברכות, ואינו כך בש"ס, ויש ע"ז יסוד גם במקרא, רבים מכאובים לרשע והבוטח בד' חסד יסובבנו, והסימן המפסיק, היינו האתנחתא, הוא על המלה "בה", ומפרשים הכתוב בתור כונה שני', דאם רבים מכאובים לרשע והוא בוטח בד', אז גם אותו חסד יסובבנו.

ופעם ישבו ביום הפורים אצל רבי חיים מוולאז'ין זצ"ל אברכים במסבה, והנה עלה בהם החשק לשנות גראק, רבי חיים אמר להם, שיאחזו במדת הבטחון, שד' יזמין להם כזאת, וה' ימלא בטחונם. האברכים השיבו, שקשה להם הדבר, לבם אינם בטוח בזה, אז אמר להם רבי חיים אם כן אפוא תבטחו בי, ואני אבטח בה', ע"ז השיבו האברכים, זה אפשר להם... והנה בתוך כך באה נערה והביאה בקבוק ראם, ששלח אבי' משלוח מנות להרב, רבי חיים. האברכים התענינו לשאול את פי הנערה ממי היא וכו', והנערה השיבה בתמימות וספרה, איך שאבי' בא מן השוק ושאל את הב"ב, אם נשלחו מנות להרב, ואחרי שאמרו לו, שלא נשלח, לקח בקבוק יין ונתן לנערה להביאו לרבי חיים, אבל תיכף חזר אבי' ולקח היין מידה, באמרו, שהרב בודאי יפקפק מלשתות את היין, שמא איננו כשר, וע"כ החליף את בקבוק היין בבקבוק של ראם, וכשהביאו חשבון נוכחו, שהחליפין של יין בראם הי' באותה השעה, שרבי חיים אמר להאברכים שהוא בוטח בה', שיזמין לו את הראם". עכ"ד נורא נוראות למתבונן.

דבר ה' בפיו

דבר אחרון אודות ברכותיו ועצותיו של רבינו הק' זצוק"ל ידוע לכל באי בית רבינו זצוק"ל מאות ואלפי עובדות שנכנסו קמיה רבינו זצוק"ל אנשים ושאלו וביקשו מבוקשם וכל אחד היה מקבל תשובה אחרת, וכדוגמא לדבר נציין עובדא אחת ניגש יהודי לרבינו והתלונן שכמה שאוכל נשאר רעב והדבר מציק לו מאד ואמר לו רבינו להקפיד לעשות

מעשרות אף לדברים שקונה מחנויות עם כשרות טובה (כידוע דעת רבינו בענין שאזיל בשיטת החזו"א לעשר כל דבר לחומרא) ואיזה ימים אח"כ הגיע אב ואמר שלבנו יש את אותה בעיה שאוכל ולא שבע ורבינו א"ל לבדוק המזוזות בביתו. ויהי לפלא שלקחו המזוזות להגהה וגילו טעות שבמקום "ואכלת ושבעת" כתוב "ואכלת ואכלת" ומאז שתקנו חלפה הבעיה ויש עוד דוגמאות רבות ואכמ"ל.

והביאור לדבר נמצא בספרו של רבינו אורחות יושר (ערך רוח הקודש) שכתב וז"ל "ויש עוד ענין שמן השמים נותנין בפיו מה לומר ואע"פ שאינו יודע כלל שזה ברוח הקודש רק נותנים לו מחשבה לומר כך וכך (לפי דעת תורה שבידו) והוא מכוון לאמת וכו', ובזה ראינו הרבה פעמים אצל הגדולים שלאחד עונים כן ולשני עונים שיעשה להיפך וזה הכל לפי מה שנותנים מן השמים בפיו מה לומר וזה ג"כ מעין נבואה קטנה כמש"כ את אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר" עייש"ד.

וידוע מה שסיפר הרב שלמה לוינשטיין שליט"א שפעם אחת בחוה"מ פסח נכנס למרן הגרמ"י לפקוביץ זצ"ל שהיה רבו של רבינו זצוק"ל (בישיבת תפארת ציון) ומרן הגרמ"י סיפר באותה הזדמנות כמה וכמה סיפורים שמשמעותם היתה שלמרן הח"ח זצוק"ל היה רוח הקודש, והוא העיז לשאול למרן הגרמ"י האם יש בדורנו היתום אדם בעל רוח הקודש, הגרמ"י"ל שקע במחשבתו ואמר "רוח הקודש אינני יודע אבל יש אחד שדבר השם ישנו בפיו זה רבי חיים" והוסיף ושאל הר' לוינשטיין מדוע דוקא הוא והלא הוא הצעיר מכולם, והשיב לו הגרמ"י"ל "הלא אתה יודע שהוא תלמיד שלי אך ככלות הכל במידות והתמדה הוא המיוחד" הרי שלזכות לדבר ה' בפיו צריך גם מידות וגם תורה וכידוע רבינו זצוק"ל היה שלם בהכל ואכמ"ל.

לסיום הדברים יש להביא הכא עובדא השייכת להנ"ל באחד שנכנס אצל רבינו הקדוש זצוק"ל ושאלו איזה שאלה וביקש עצה לאיזה דבר

וא"ל רבינו זצוק"ל שיעשה כך וכך והעיז אותו איש ישראל הרי כמה דקות קודם ביקש אחר עצה לדבר זה והרב השיב לו אחרת, אמר לו הרב "אני עונה מה שעולה במחשבתי בשעה שהשואל שואל". ושוב העיז ושאל אותו אדם האם גם הוא יוכל להשיב למי שישאל לו שאלה את מה שעולה במחשבתו, הרהר רבינו זצוק"ל רגע אחד, וא"ל בהאי לישנא "אם תשמור על מחשבתך שלא יהיה לך אפי' רגע אחד עם מחשבה לא טהורה ג"כ תוכל לומר מה שעולה לך במחשבה" והדברים מבהילים.

יהי רצון שנזכה ורבינו הצדיק הקדוש והטהור זצוקללה"ה יעתיר עלינו ממרום ונזכה בקרוב לאוקמיה לשכינתיה מעפרא ולביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

מאמר ג

חיבוריו של רבינו הקדוש זצוק"ל

מתוך הספר שאמרתי בבית המדרש בית ישראל – עזרת תורה עיה"ק ירושת"ו

מכיון שדברים אלו נאמרים כאן בבית המדרש אשר במקום זה רבים וטובים עוסקים ימים ולילות בספריו הקדושים של רבינו הקדוש זצוק"ל ראיתי לנכון לדבר כאן מעניני ספריו וסדר חיבורם ומה שניכר מספריו גודל בקיאותו בכל חדרי תורה וממש כל רז לא אניס ליה.

ושנית מכיון שהרבה מיושבי בית המדרש שלחו דרכי במשך העשרים שנים האחרונות הרבה הערות על ספריו של רבינו והוספות וכו' אפתח בעובדא ששמעתי מידידנו הגרמ"ש גרליץ שליט"א במוצ"ש שאחר הפטירה כשישבנו בחדרו של רבינו הקדוש ליד מיטתו, וכידוע שהרה"ג הנ"ל עזר לרבינו זצוק"ל בסידור ההגהות בספריו ממה שנתקבל ע"י הלומדים ומטעויות הדפוס שנמצאו ע"י רבינו זצוק"ל או ע"י אחרים, וסיפר לי שלפני כעשרים שנה שנים ישב רבינו הקדוש שעות ארוכות עם הגהות והערות ששלחו לו אנשים על הספרים ועבר שם הערה אחרי הערה והיו שם כמה הערות ברציפות שרבינו הסכים שהם נכונות, ופתאום נתמלאו עיני רבינו הק' זצוק"ל דמעות ופרץ בבכי, ואמר לרמ"ש אספר לך משהו יש מכתב באחד ממכתבי הרמב"ם ששלחו לו הערה על ספרו יד החזקה והרמב"ם הודה להם שצודקים ובסוף המכתב כתב להם שאף שמידי פעם אתם משיגים עלי בדברים נכונים אבל לאחר מאה ועשרים תתחילו להעריך את הספרים שהשארתי, והפטיר רבינו לעצמו גם אני לאחר מאה ועשרים" וכו'.

ופעם הראה רבינו זצוק"ל לדברי המדרש רבה בפ' נשא פי"ד דאיתא התם בזה"ל "בעלי אסופות אימתי הם נטועים ד"ת באדם הזה בזמן שבעליהן נאספים מהן כל זמן שרבו קיים הוא היה מפליג לומר כל זמן שנצרך הרי רבי לפני ואני שואלו מת רבו הרי יגע ביום ובלילה לקיים תלמודו יודע הוא שאין לו למי לשאול הוי אימתי הן נטועין באדם הזה בזמן שבעליהן נאספים מהם", והדברים מבהילין.

עוד סיפר לי ידידי הנ"ל שסיפר לו רבינו הק' זצוק"ל שלפני שנים רבות אחד שלח לו הערה על אחד מהספרים ותיקן הרב הדברים ואח"כ כשעיין שוב ראה שהנ"ל אינו צודק ומחק את ההערה, והביא רבינו זצוק"ל את דברי הגר"א בבי' לשו"ע סי' ש"א ס"ק מ"ב שכתב דהלכה כהרמב"ם בספרו ואע"פ שבתשובה לחכמי לונל השיגו על דבריו והודה להם מ"מ הלכה כמש"כ בספר ולא כמו שהודה, וסיפר הרה"ג

הנ"ל לרבינו שמספרים מה שידוע שהחת"ס היה רגיל שלא היה חוזר בו מתשובה שכתב כי אמר שבשעה שכתב הי' לו ס"ד (ויש כע"ז גם על הח"ח בספרו משנ"ב) והוה עובדא שהחת"ס כתב תשובה בענין של עגונה ואסר, ובזמנו השיגו עליו הרבה השגות שמסתימת דברי הפוסקים היא מותרת ובאותה שעה לא היה לו מה להשיג ומ"מ לא חזר בו מהטעם הנ"ל ולאחר זמן בא הבעל והתברר שהחת"ס צדק בפסק שלו וכששמע רבינו העובדא הנ"ל פרץ ג"כ בבכי ואמר "אצל כל גדולי הדור כך הוא".

ומ"מ צריך לידע שהיה רבינו שש ושמח בכל הערה והערה שקיבל על ספריו ואף מילדים קטנים והיה יושב שעות רבות ומעיין ובודק כל דבר בכובד ראש ואמר כמה וכמה פעמים שמכיר טובה לכל מי שמעיר ומתקן בספריו, והיה תקופה שרבינו מיעט מלענות מכתבים ואמר שבכל זאת לאלו ששולחים הערות על ספריו יענה מכיון שזה דבר שהאחריות עליו, ופ"א קיבל רבינו מכתב עם רשימת הערות על ספריו ומחמת ריבוי המכתבים לא הספיק רבינו זצוק"ל לענות לו, וכתב לו בהאי לישנא "אני מכיר טובה לכל מי שמעיין בספר וכ"ש למי ששולח הערות ומסיר טעות ויזכה להדפיס ספר במיעוט טעויות".

ודרך אגב יש להביא הכא עובדא שמבטאת את שמחת רבינו בהערות שקיבל על ספריו וכפי ששמעתי שאברך אחד שלח לרבינו רשימה ארוכה של הערות על ספרו שקל הקודש ורבינו עיין במכתבו זמן רב ואח"כ כתב לו מכתב תשובה להודות לו על מה שהעיר וכידוע רבינו לא היה מכביד בתוארים כשהיה משיב למכתבים ולבחור היה כותב "מר" ולאברך "ר"י" ותו לא, ובאותו מכתב כתב לאותו אברך "לכבוד הגאון וכו'" וכשראה נכד רבינו ידי"נ הגה"צ רבי גדליה הוניגסברג שליט"א (רב קהילת שונה הלכות ב"ב) המכתב אמר לו שמסתמא בשעה שאותו אדם

י קבל את המכתב הוא ירקוד ברחובות משמחה משום שהרב כינה אותו בתואר הגאון וכו' והסתכל עליו רבינו בתימהון ואמר לו בהאי לישנא "מה בכך לכולם היום כותבים תואר הגאון גם לי כותבים כן".

ונעבור קצת לסדר ספריו של רבינו הגדול זצוק"ל (ולא הבאתי הדברים לפי סדר הדפסתם מפאת קוצר הזמן לבירור הדברים היטב) ויש להקדים שעסק בדווקא בנושאים וסוגיות שאחרים לא עסקו בהם וסבר שיש בזה גדר של מת מצוה. עיין במש"כ רבינו בהקדמתו לס' נחל איתן ומה שהביא מספר חסידים סימן רס"א.

אחד הספרים הראשונים שהדפיס רבינו זצוק"ל הוא ספר "שיח השדה" ג"ח ובחלק א' בראש הספר הדפיס רבינו זצוק"ל את ספר "אורחות חיים" להרא"ש עם ביאור "השם אורחותיו" ושם הביא את כל המקורות לדברי הרא"ש מבבלי ירושלמי ומדרשים וכו' ושמעתי שחיבור זה כתב רבינו כבר בהיותו בחור בישיבת לומז'א ובסדר מוסר היה יושב והיה לידו ש"ס קטן וירר' וכו' והיה יושב ומציין המקורות הנ"ל לדברי הרא"ש.

עוד הדפיס שם קונטרס "בשער המלך" לבאר הקדמת הרמב"ם והמעין שם יראה בקיאות נוראה ואיומה בכל סדר הדורות של חז"ל תנאים ואמוראים ובסוף הקונטרס הנ"ל כתב בזה"ל "גמרתי בע"ה ליל פורים תשי"ז כולל חזון איש" ובהזדמנות אחרת סיפר רבינו שסיים זה בליל פורים משום שרצה לשלוח זה כמשלוח מנות לאביו מרן הקה"ה זצוק"ל. ובסוף קונטרס מראה מקום עמ' נ"ט כתב השלמה למה ששייך לקונ'

בשער המלך וכתב שם בריש דבריו בזה"ל "בסיום הגמ' מוזכרים י' בני רב פפא ועי' בהגהות הגרי"ז שטרן ז"ל בסוף ברכות בדפוס וילנא שציין עוד כמה בני ר"פ וכן בס' הדר יצחק, ואני מצאתי נ"ג שהיו שם אביהם פפא (או פפי) אך פשוט שלא היו כולם בני ר"פ אחד וכמה מהם הוא איש אחד רק בשינוי נוסחא כמובן ואכתבם לפי הסדר ואגב אכתוב גם שאר משפחת ר"פ ולא ציינתי בכל א' אלא מקום א' או ב' עכ"ל.

עוד הדפיס שם קונטרס "תשלום יפה עינים" אשר הוא השלמה לחיבורו של בעל היפה עינים שעשה ציונים ומ"מ בכל מקום שהובא המשנה בירושלמי ותוספתא ומכילתא ושאר מדרשים אך בעל היפה עינים לא הספיק לסדר על סדר זרעים וטהרות וכתב שם רבינו זצוק"ל בהקדמה שדוקא בשני סדרים אלו הדבר נחוץ מאד ובפרט בסדר טהרות שאין ע"ז גמרא כלל.

וראוי להביא הכא מה שכתבתי בספרי קנייני חיים ערך נושא בעול עם חברו. הנה כידוע רבינו זצוק"ל היה מקדיש מזמנו זמן זמנים טובא לקבלת הקהל שצובאים על פתחו בכל שעות היום והלילה, אם לברכה אם לעצה אם לשאלה וכו'. ואין לך נושא בעול עם חברו גדול מזה.

ופעמים רבות נשאלתי ע"י תלמידי חכמים היאך רבינו זצוק"ל הספיק כל כך הרבה ביום, והאם עול הציבור בקבלת הקהל וכו' לא הפריעו מסדרי לימודיו. ובאמת שדבר זה פלא עצום.

והתשובה לדבר לענ"ד נמצאת בהקדמת בעל היפה עינים על הש"ס בדבר אל הקורא (שנדפסה בריש מסכת שבת) ואצטט בזה את לשונו הזהב מילה במילה "אברך את ה' אשר שם חלקי בין מפציץ ד"ת ברבים ולהיות ער ועונה בתלמידים כמדרשם ז"ל סנהדרין פ"ב, ועוד אודה יה על חסדו וטובו עמדי כי לא כימים הראשונים האלה לרבנים יושבי על מדין הרבנים

בימי קדם הורמו מעם להקדיש עתותם לתורה ולתעודה וכל רעיוניהם השקיעו במצולת ים התלמוד והלכו במישור בארחות רעיוניהם באין טרדה נצב להם לשטן בדרך ע"כ הי' לאל יד תבונתם לחדש חדושים למרבה ולבוא עד חקר תבונת חז"ל, לא כן רבני זמנינו אשר יעמיסו העם עליהם משא טרדת עניני העיר ומבקר עד ערב צובאים פתח אהליהם המון טרדות רבות, ומה אם עוד יש לפני הרב טרדת עניניו אשר תהלוך רקתו הלא לפלא מה שהרב הזמני יחדש איזה דבר, וכאשר אמרו המושלים בספרי הדרוש ע"פ כי לא בזה וגו' ולא הסתיר פניו ממנו ובשועו וגו' ע"פ דמיון לאיש קטע יד גדם מוביל שי למלך מורה שעות ממעשה ידו האחת הנשארה לו לפליטה שעצם הכלי לא יתרומם במעלתו על יתר המורי שעות היוצאים מבתי האומנים אך אם בעליו הגדם עמו הוא לפלא שאיש כזה אמן ידו לעשות כלי מפוארה, כן תפלת העני נפלא משארי תפלות אף שגם תפלתו היא מהולה במחשבות זרות אך בהביטו על מראהו שאיש כזה המעונה ומדוכה יכול להעריך תפלה איך שהיא תעלה לרצון וזהו לא הסתיר וגו' שמע כן יאמר על חדושי תורה מרבני זמננו, וכל באי שערי עירי הרואים אותי כותב חדושים ומסביב יאפפוני המון טרדות מענינים שונים המה ראו כן תמהו על הדבר שאני מקשיב הענינים להשיבם דבר לאשורו ואני כותב על הספר בדיו הד"ת, ות"ל מקום יש בראש להניח בו שני ענינים ממינים שונים וכאילו נעשה עלית קיר קטנה במוח למשכן מחשבת ד"ת אשר שם לא תבא רגל הטרדה, גם בעיני יפלא, רב תודות לאלהי מרום ואשא כפי ואברכה את ה' אל עליון. עכ"ד.

וממש דבר זה זכינו לראות עין בעין אצל רבינו זצוק"ל שעל אף שצבאו עליו רבבות אנשים וקיבל כל אדם בסבר פנים יפות קטן כגדול, וכן ישב בכל יום ויום כמה פעמים כסנדק בבריתות, ובשנים קודמות היה נוסע לכל עיר ועיר שהיא בגבולות א"י לשמש כסנדק, ובכ"ז לא גרע מסדר לימודיו כי הוא זה. ופשוט וברור שזה בזכות העליית קיר הקטנה

במח שהייתה מוקדשת אצל רבינו זצוק"ל בכל עת ובכל זמן אך ורק למחשבת התוה"ק, דומיא דבעל היפה עינים שרבינו זצוק"ל עשה השלמה לחיבורו.

ועוד נדפס שם קונטרס שנקרא "מראה מקום" לכל המקומות שרש"י ותוס' מביאים מדרש וירו' ותוספתא וכדו' ולא ציינו מקורו וגם זה כהשלמה ליפה עינים שלא ציין במקומות מסויימים. ויש להביא הכא מה ששאלתי לרבינו זצוק"ל (הובא בחידושי מרן הגר"ח קניבסקי עה"ס כתובות אות ד') בדף נ"ב ע"א בתוד"ה רצה כתבו וז"ל "לפי שהנשים ממהרות למות מן האנשים כדאמר בירושלמי" ולא מצאתי הירו' וגם בקונ' מראה מקום של רבינו ציין רק כדאמר בירו' ושאלתי לרבינו היכן נמצא הירו' והשיב רבינו בזה"ל "לא נמצא אצלינו". ויש בידי עוד עשרות דוגמאות למקורות ששאלתי לרבינו שהובאו בספרי ראשונים ואחרונים, ולדברים שהיה מקור ציין רבינו היכן הם ולמה שאין מקור השיב רבינו שאינו נמצא ואכמ"ל.

עוד הדפיס שם "קונטרס הזיכרון והשכחה" ובו כל הדברים שטובים לזכרון וקשים לשכחה.

וזכורני שלפני שנים אחי הרה"ג רבי יקותיאל שליט"א עסק בענינים אלו דזכרון ושכחה והוציא ספר שלם עם הרבה הוספות וכו' וכשבאנו ליתן לרבינו ספר זה ישבנו לפני רבינו כמחצית שעה ודיברנו עמו בענינים אלו ולבסוף בירך רבינו לאחי הנ"ל שיזכה לזכור לימודו, וביקשתי מרבינו שיתן לי ג"כ ברכה כזו ואמר לי "מי שמחבר על זיכרון זוכה לזיכרון, תכתוב גם על זיכרון ותזכה לזכור לימודך".

ואחר שהדפיס אחי הספר הנ"ל ישבנו יחד לראות כל מה שהביא אחי מחז"ל מהמקורות ושלא הובאו בספרו של רבינו, וישבתי עם רבינו זצוק"ל עם רשימה שלימה וביאר לי בכל דבר ודבר מדוע לא הביא ואמכ"ל, ואחד הדברים היה שהבאנו שם בזה"ל מה דאיתא בירושלמי פ"ב דשקלים "האומר שמועה יראה בעל השמועה עומד כנגדו ואם עשה כן מוטב ואם לאו יצבור ולא ידע מי אוספם משכח תלמודו" וכשראה זה רבינו אמר לי על אתר אין את המילים "משכח תלמודו" בירו', והוסיף דיתכן שיש גירסא כזו וכששבתי לביתי ראיתי שביירו' שאצלנו ליכא המילים הנ"ל, וכשהגעתי כאן לביהמ"ד בדקתי מהמקור שהביא אחי דברי הירו' הנ"ל והוא מס' נחל אשכול של החיד"א ושם הביא שכן גירסת הר"ש סירליו.

שיח השדה ח"ב בראשו הדפיס רבינו קונטרס "ישוב הדעת" אשר בו ביאר כוונת המהרש"א בכל מקום שכתב "ויש ליישב", וסיפר רבינו שגם קונטרס זה כתב כבר בהיותו בחור בישיבת לומז'א.

עוד הדפיס שם קונטרס "פתשגן הכתב" כולו עוסק בעניני כתובת קעקע וגם שם כתב רבינו זצוק"ל שמכיון שהפוסקים לא האריכו בענין זה לכן חיבר ע"ז את חיבורו.

עוד הדפיס שם קונטרס "קרני חגבים" על עניני אכילת חגבים וגם בזה כתב רבינו זצוק"ל שמכיון שלא האריכו בזה הפוסקים לכן כתב על זה, וידוע ומפורסם העובדא בענין קונטרס זה אך מכיון שהוא מופלא ביותר נחזור ע"ז כאן. בעת שעסק רבינו בבירור הלכות אלו הוצרך

לעיין בחגב בנוגע לאיזה ענין שכתב בו בכדי שיתיישב לבו בתלמודו. וביקש מהרבנית ע"ה שתביא לו ספר שיתכן שבתוכו יהיה תמונת החגב. ואמרה לי הרבנית שהלכה אפילו לספריות לחפש ספרים כאלו שיש בהם תמונות של חגבים ולא מצאה. וביום בהיר לפתע פתאום נחת החגב אצל רבינו בבית, ורבינו עיין מה שהיה צריך ושוב נסתלק החגב.

וביום ה' ב' במר חשון התשע"ז זכיתי לישא וליתן קמיה רבינו זצוק"ל שעה ארוכה בדברים השייכים לספר אור השנים (של הגה"ק ר' אריה לייב עפשטיין זצוק"ל בעל הפרדס, זקנם של מרן החזו"א זצוק"ל ויבלחט"א רבינו זצוק"ל שזכיתי להו"ל מחדש בעידודו של רבינו), ובין הדברים הבאתי קמיה רבינו רשימה של כמה וכמה עניינים שנכתבו כביאורים להספר הנ"ל ע"י הגר"י עדס שליט"א (בעל הדברי יעקב) משמיה דרבינו וביקשתי מרבינו שישים עינו לאשר הדברים המובאים שם בשמו.

ובין הדברים הובא שם העובדא הנ"ל של החגב, והוסיף על זה הרב הנ"ל בזה"ל "וראיתי בקובץ מקבציאל כרך ל"ח עמוד תרפ"ב שהודפס שם דברים מספר שדה יצחק לרבי יצחק גואטה שנדפס בשנת תר"ז שאירע עמו אותו מעשה שעסק בהלכות חגבים ונסתפק באיזה פרט והיה סגור בביתו ועוסק בתורה בסוגיא זו, ונפל לידו חגב שבו נתבררו ספיקותיו. והביאו לבית המדרש והראה לאנשים עניינו והלכותיו" ע"ש. ואמר לי רבינו "אני זוכר את הסיפור שהחגב הגיע כאן על הקיר, והצביע באצבעו על המקום שהיה החגב".

ובספר גדולה שימושה (עובדות על מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, עמ' רכ"ח) מספר שאדם אחד שחוה מקרוב מופת שהתרחש אצל רבינו זצוק"ל עלה לבית מרן הגריש"א זצוק"ל וסיפר לו בקצרה מעשה שהיה, מחלת צהבת קשה התגלתה לפתע בגופה של כלה תקופה קצרה לפני הזמן המיועד לנישואין, מחמת פיקוח נפש הוטסה לחו"ל בבחילות בכדי לעבור ניתוח, ואחד מקרוביה הגיע לבית רבינו וכתב את שמה על פתק

בכדי שרבינו יעתיר לרפואתה. כעבור כמה ימים לאחר כשלון הניתוח שבקה הכלה חיים לכל חי, והגיע אותו קרוב לבשר זאת לרבינו, ואמר לו רבינו ידעתי שיהיה כן מהרגע שהודעת לי על דבר מחלתה התכוונתי להתפלל בעבודה בתפילת שמונה עשרה ובכל פעם בזמן התפילה פרח הענין מזכרוני, וגם אחר ששמתי את הפתק עם שמה בתוך הסידור שלי אבד הפתק ואז ידעתי שנגזרה הגזרה.

לאחר שגמר המספר לספר, הגיב מרן הגריש"א זצ"ל ואמר המופת האמיתי שיש לר' חיים הוא המעשה עם החגב, כשיהודי לומד תורה לשמה ומסייעים בידו מן השמים זה הוא מופת אמיתי.

וראיתי פעם בעלון נר לשולחן שבת ושמעתי שכן היתה מספרת הרבנית ע"ה, שיום אחד הגיע לביתם מאן דהוא ואמר לרבינו שרוצה לבקש ממנו מחילה מחמת שלגלגל על העובדא הנ"ל דחגב, ומאז שורצים בביתו המון חגבים, ומתחרט על דבריו, ולאחר שאמר לו רבינו שמוחל לו הפסיקו החגבים לבוא לביתו.

ושמעתי מידי"נ הרה"ג רבי ישעיהו אפשטיין שליט"א שבזמן שעשו שיפוצים בבית רבינו אחר פטירת הרבנית ע"ה כשעבר בנו לגור בסמוך אליו הבחין יום אחד רבינו בשינויים שעושים בבית ופנה אליו רבינו ואמר לו בקיר זה שלא יגעו ולא יהרסו אותו מחמת שכשבא החגב עמד על מקום זה וראוי להשאיר זאת למזכרת.

והזכיר רבינו את העובדא שהביא בספרו אורחות יושר ערך השגחה, מה שמסופר בספר שם הגדולים החדש אות ח' סי' כ"ט על רבנו הגאון חיד"א ז"ל שלעת זקנתו כאשר הי' חכם העיר בא אליו אדם חשוב אחד והוא כהן בקובלנא על אשתו לאשר כי נסתרה עם איש אחד, והגאון הנ"ל גם דייני העיר המובהקים ישבו שם, ויאמר הגאון לו אשר כפי מצות התורה מוכרח הוא לגרשה, ולא יכלו הדיינים להתאפק ובפרט כי היו קרובים להאשה הנ"ל ורצו לחפות עליה, ויאמרו לו ילמדנו רבנו מאין לו מקור

דין זה לשפוט בלא עדים אין זה אלא דברי נביאות ולא בשמים היא, ואם נעשה דין ומשפט ע"פ רוח"ק יצא ח"ו משפט מעוקל כי בעוה"ר אין לנו בזה"ז לא כהן ונביא אלא דברי חז"ל ע"פ ד"ת הקדושה. והגאון הנ"ל לא השיב להם מאומה אך אמר פעם שנית להאיש בעל האשה שמע בקולי וגרש את האשה הזאת, וכראותם כי לא ענה אותם דבר וילכו לקרובי האשה אשר היו נכבדי העיר הזאת ויספרו להם את כל ונוכחת וילינו עליו את כל העדה.

וכשמוע הגאון הנ"ל את דברי ריבות האלה ותהי עליו רוח ה' וישלח ויקרא את האשה ותבא אליו לבית העליה אשר שם הי' חדר למודו ובית תפלתו, וכראותו אותה ויקם מכסאו וילך להארגז אשר בו היו מונחים ספרי תורות ויקח ס"ת ויקרא באזני' פרשת הסוטה בטעמי הנגינות ויהי כהפנותה שכמה ללכת ויקרא עלי' הגאון אזולאי בקול אם לא שטית וגו' ואת כי שטית וגו', וכאשר שמה רגלה על המעלה הראשונה לא הספיקה לרדת עד שפניה נהפכו לירקון ועיני' בלטו וכל הכתוב בהפרשה נתקיים עליה, ולקול הזעקה אשר צעקה בקול באו הדיינים והרבה מאנשי העיר לראות את המחזה הנורא הזה ויבהלו מאד ויקראו הוציאו את הארורה הזאת ושמטוה שלא תטמא את בית רבנו, ויאמרו איש אל רעהו עתה ידענו כי איש אלקים קדוש הוא ודבר ה' בפיו אמת ומעת הזאת יראו לגשת אליו ויקר שמו מאד לאיש מופת, ולמען יהי' לזכר עולם צו נדיבי העיר לצפות את המעלות אשר מתה עליהם בזהב להיות לזכרון מעשי האיש הנורא הזה, והמעשה נפלא. עכ"ל. והוסיף רבינו ששמע שהמדרגות המוזהבות האלו היו קיימין שם עד המלחמה האחרונה.

עוד הדפיס שם "קונטרס הליקוטים" שכולל ענינים שונים שהדפיס בחבורות ובמקומות שונים.

ספר "שיח השדה ח"ג" ספרו זה נסוב על סדר הש"ס ובסופו ציונים והגהות נפלאות בתוספתא ובמדרשים וכו'. וגם בס' זה יש בקיאות מדהימה, יש לציין שגם ספר זה נכתב בעודו צעיר לימים ואמר רבינו פעם שיש שם דברים שכתב עוד לפני הבר מצוה, ופ"א קיבל רבינו מכתב אודות מש"כ שם במס' זבחים והעירוהו שבחזו"א על זבחים לא משמע כן, והשיב להשואל שבזמן שכתב זה כלל לא נדפס ספר חזו"א על זבחים עדיין.

ספר "נחל איתן" עוסק בעניני עגלה ערופה חיברו רבינו בילדותו, וכמש"כ בהקדמה בזה"ל "והנה בילדותי שמתני לבי בעזה"י לברר הלכה זו של עגלה ערופה עד כמה שידי מגעת כי אין לנו ע"ז הרבה מראשונים ואחרונים וכמה שאלות וספקות שיש לעורר בזה שעדיין לא נתבארו כלל (עד כמה שראיתי) והרי היא כמצוה שאין לה דורש וכן"ל והרבה יגעתי בו בעזה"י. וספר זה נדפ' בחיי מרנא החזו"א זצוק"ל ויש בו גם הערות מאביו מרן הקה"י זצוק"ל.

יש לציין שלמעשה כלל שם רבינו כל התורה כולה וכדוגמא לדבר יעוי' שם בסי' ה' שמחשב רבינו כל שיטות הראשונים בענין הברכות על איזה מברכים בעל ועל איזה בל'. [עיין בתוס' פסחים דף ז' ע"א], פ"א אמר רבינו שכתב קונטרס זה בגיל י"ד. ושמעתי שכשיצא ספר זה התבטא אחד מחכמי הדור שיש שם ט"ס אחת והוא שבפתיחת הספר במקום "ספר נחל איתן על הלכות עגלה ערופה" היה צריך להיות כתוב "ספר נחל איתן על כל התורה כולה".

ספר "קרית מלך" אשר בו ציונים על הרמב"ם ויש בו אלפי ציונים, ולדוגמא אציין שבהלכות תפלה פ"ה ה"ו כתב וז"ל "וקובע מקום וכו',

בגמ' ילפא מאברהם, וצ"ע דבירו' פ"ג דמו"ק מובא בתוס' מו"ק כ' א' ד"ה מה אי' אין למדין מקודם מתן תורה, מיהו בירו' גופא פ"ק דמו"ק מובא בתוס' שם ח' ב' ד"ה לפי ילפא מלבן וכן בכ"ד בגמרא וציין שם כמאה מקומות שמצינו שלמדין מקודם מתן תורה עייש"ד.

ספר זה נדפס בשנת תשי"ח בהיות רבינו בגיל ל' בלבד, החידוש בס' זה שיש בו הסכמה מאביו הקה"י, ופעם שאלו לרבינו מדוע דוקא בספר זה קיבל הסכמה מאביו ואמר שאבא היה ירא מליתן הסכמה לדברים הקשורים להלכה ומכיון שספר זה הוא רק ציונים לכן נתן לו הסכמה.

ראיתי לציין בזאת שבספר זה יש מאות ציונים לספר הזוה"ק, על אף שכשהיו שואלים לרבינו אודות מימרות שמקורם בזוה"ק ושאלוהו היכן נמצא הזוהר, היה משיב "איני יודע זוהר" על אף שזה היה מסדרי לימודו הקבועים בחובות שלמד בכל יום זוהר (לאחר שהיה עושה תיקון חצות) וסיים בכל שנה את הזוה"ק.

ספר "שונה הלכות" ג"ח נתקבל בכל תפוצות ישראל. ושמעתי מכח"א שהעיד נאמנה שרבינו זצוק"ל למד ס' משנ"ב מאות פעמים ורק אז כתב חיבור זה יחד עם הגאון רבי אלעזר צדוק טורצ'ין זצ"ל. ובהקדמתו שם כתב בזה"ל "והשתדלנו לא להוסיף משלנו מאומה אף במקומות שהיה לנו כמה הערות נכונות בעז"ה. ואפ"ה כתב שם בהמשך ההקדמה שח"ו לסמוך על ספר זה להלכה כי מלבד שבעווה"ר לא הגענו כלל להוראה" וכו'. ע"ש.

ספר "דרך אמונה" ה"ח על רמב"ם הלכות זרעים הנה בדבר חיבור זה יכלה הזמן מלדבר ולא נגמור אשר רבינו זצוק"ל סלל המסילה לכל

הלומדים בסדר זרעים אשר ספר זה הוא מאיר עיניהם והוא ממש ספר יסוד לענינים אלו. ושמעתי מעדים נאמנים משמיה דמרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שסיפר שבעת שהציעו את רבינו כשידוך לבתו הרבנית ע"ה עלה לשאול את פי מרן החזו"א על רבינו, וא"ל מרן החזו"א על רבינו שהוא דומיא דהרואצ'ובר, והוסיף מרן הגרי"ש אלישיב ואמר שהבין היטב את דברי החזו"א בעת שיצא לאור עולם ספר דרך אמונה ח"א. עוד שמעתי מת"ח גדול שאף אם היו יושבים מכון של עשרות ת"ח מופלגים לערוך ולסדר ספר כזה לא היה עולה בידם. עוד שמעתי מאדם גדול א', שחיבור ספר דרך אמונה הוא מופת גדול יותר מהמופת של החגב שהובא לעיל.

יש להביא הכא דוגמא לבקיאותו המבהילה של רבינו זצוק"ל גם בס' זה בפ"ב מהלכות תרומות בד"א סק"א הביא שדעת רוב הראשונים ס"ל דמן התורה אין חייב בתרו"מ אלא דגן תירוש ויצהר, ועיי"ש בציון ההלכה סק"ז שהביא רשימה מעשרות ראשונים שס"ל הכי.

ח"ה של ספר זה רבינו הדפיס שם את השגות הראב"ד על הרמב"ם וכן "קונטרס בארה של מרים" אשר בו ביאר מקורות הרמב"ם, ופ"א אמר שההבדל בין ספרו קרית מלך לספרו בארה של מרים שבס' קרית מלך כתב רק על מה שהשמיטו הנו"כ, ואילו בבארה של מרים הכניס כל המקורות.

ספר "דרך חכמה" אשר בו החל רבינו על רמב"ם הלכות בית הבחירה וכלי המקדש, דומיא דספר דרך אמונה. ויש להביא כאן שגם שעסק רבינו זצוק"ל בכתיבת ספרו זה כשעסק בענין הציץ (עיי"ש בהל' כלי המקדש תחילת פ"ט בביאור ההלכה) שהביא דברי התוס' בסוכה דף ה' ע"א ד"ה "ואל יוכיח" וכו' שכתבו שסתם מצח הוי ב' אצבעות והתקשו הרבה בדברי

התוס' שהמצח הוא 'ותר מב' אצבעות, וחשב ליישב שם שמכיון שכה"ג כשר כבר מגיל בר מצוה אולי כוונת התוס' שסתם מצח הוא ב' אצבעות ממתי שכשר להיות כה"ג, ובדיוק בזמן שכתב רבינו זצוק"ל בענין זה נכנס אצלו בחור בר מצוה להתברך ובדק רבינו את מצחו וראה שיש לו את השיעור הנ"ל. וזהו דומיא דעובדא דהחגב דלעיל.

ספר "שקל הקודש" על הרמב"ם הלכות שקלים וקידוש החודש.

ראוי להביא בזאת מה שכתב ידידי הגר"ג הוניגסברג שליט"א בספר "הספרים" (פ"ב) שבזמן שעסק רבינו בכתבת ספרו שקל הקודש על הלכות קידוש החודש, נצרך להסתייע באברך שמומחה בענייני קידוש החודש בשם הרב הסגל שליט"א שלומד בכלל סלבודקא וגר בקרית ספר, ובתחילה נסע רבינו לקרית ספר לדבר עמו ולא מצאו בביתו, ולכן נסע לכולל סלבודקה. כשראהו הרב הסגל היה מופתע מאוד, ושאל מיד את רבינו מדוע הטריח את עצמו להגיע לכולל, הלא ודאי שאם היה קורא לו היה מגיע מיד לביתו. והשיבו לו רבינו בפשטות האופיינית לו "אני הוא זה שצריך אותך ולכן באתי אליך".

עוד סיפר, שידידו ורעו הקרוב של רבינו מילדות היה הגר"ר בערל וינטרוב זצ"ל וכשהוציא לאור ספר פועל ה' על הל' קידוש החודש ביקש מרבינו רשות לצרף גם את ספרו שקל הקודש ומיד הסכים רבינו באומרו שהדבר לא יפריע למכירת הספרים. והוסיף רבינו שהסכים לו שיכניס גם את ביאורו להל' שקלים. וכששאלו לרבינו עד כאן וכי מה זה שייך לקידוש החודש א"ל רבינו "מדארף זיין אגוטער", צריך להיות טוב. והוסיף בענותנותו הגדולה הוא גם היה טוב אתי שכשאתי הייתי צריך כל השנים שילמד עמי הוא הסכים ללמוד עמי וגם הל' קידוש החודש למדנו יחד.

ולא זו בלבד אלא שבמהדורה ראשונה של שקל הקודש הניחו בסוף כל ספר דף עם פרסום על ספר פועל ה', וממהדורה שניה ואילך כבר נדפס בגוף הספר, ופעם שאלו מרבינו הכיצד מותר להדפיס פרסומת בתוך הספר והשיבו רבינו שכיון שזה צורך הספר וגם נדפס רק בסוף הספר שרי.

ודבר זה ידוע ומפורסם שרבינו נהג טובת עין בכל אדם המבקש ממנו להדפיס איזה דבר מספריו, ונותן רשות להדפיס. וגם אני לפני שנים רבות ביקשתי מרבינו להדפיס את ספר הזכרון שלו עם הוספות משו"ת שכתב לי על הספר הנ"ל, ואמר לי "הרשות בידך נתונה, רק השאלה מי יקנה את הספר ותראה שלא יהיה לך הפסדים מזה". וגם נתן את רשותו להכניס את כל ספריו במאגרים תורניים שונים.

ספר "טעמא דקרא" הוא חידושים ע"ס התנ"ך. אשר בו רואים בקיאותו של רבינו בכל התורה כולה לאותיותיה, וכדוגמא לדבר נביא קטע א' ממש"כ בפרשת כי תצא (עמ' ר"ל במהדורא החדשה) בפכ"ד פ"א עה"פ "וכתב לה ספר כריתות", כתב וז"ל, "כתבו בשם הגר"א ז"ל דלכך נקרא גט משום שאותיות ג"ט לא מצינו סמוכים זה לזה בכל הפסוקים, ולכך הוא סימן להרחקה, וצ"ע דגם אותיות ג"ק ז"ט ז"ץ ס"ז ס"ץ לא מצאתי סמוכים בפסוקים [אבל השאר נמצאים או ישר או הפוך], וי"ל דגט הוא הראשון שאינו סמוך, גם לפי מה שהעתיק דברי הגר"א בס' דברי אליהו מס' גיטין א"ש ע"ש, עכ"ד. ושמעתי שאברך א' שאל לרבינו דיתכן שמה שקראו לגט בשם זה על אף שיש אותיות נוספות שאינם סמוכים, משום דאותיות אלו אינם סמוכים אף בשני מילים בתורה משא"כ בשאר אותיות שמנה רבינו, וענה לו רבינו על אתר דזה אינו נכון משום הא דכתיב (דברים כ"ד, י"ז) "לא תטה משפט גר".

דוגמא נוספת לבקיאותו הנוראה של רבינו בספר זה הוא מש"כ לדון שם בנדון שבשוי"ת דברי מלכאל האם יש חשש איסור דלא ילבש גם בקריאת שם איש לאשה ולהיפך, ומנה שם רבינו ע"ט שמות שמצינו ששוים לאיש ולאשה שמצינו בתנ"ך וחז"ל וכיו"ב.

בספר זה הדפיס גם חידושי על המגילות ובתוכו גם על מגילת אסתר אשר שם האריך יותר משאר כתבי הקדש, ופ"א אמר רבינו שעל אסתר כתב יותר מכיון שהפוסקים כתבו דפורים שרי לכתוב רק בעניני הפורים ולכן עסק בפורים יותר בעניני המגילה וע"כ התחדש לו בענינים אלו יותר וכתבם. עוד אמר שמכיון שבקריאת המגילה בכל פעם שמזכירים המן מכים, היה לו זמן נוסף לחדש ברגעים אלו.

ספר "אורחות יושר" הוא ליקוט דברי חז"ל לחיזוק ביראת שמים ומדות טובות ותורה ותפילה ואמונה יש לציין שספר זה נדפס במהדורות רבות, כמו כן יש לציין שכסף של ספר זה הכל נתרם לצדקה והיה קופה מיוחד בבית להניח התשלום לספר זה. ופעם אמר רבינו שכתב ספר זה בכמה ימים. ושמעתי מעד נאמן שראה שרבינו כתב ספר זה בימים אחדים בהיותו יושב בכולל חזון איש עם כל המקורות שבתוכו, ולא קם ממקומו אלא פ"א שהסתפק על מקור של פסוק אחד וקם לבדוק היכן הוא. וכשהיו אומרים לרבינו אודות חשיבות הספר ושהרבה לומדים בו אמר בענוה "בספר זה אין משלי כלום אלא הכל מלוקט ממדרשי חז"ל".

מסכתות קטנות ביאור עמוק ורחב על ז' מסכות קטנות.

"מסכת ציצית" עם פירוש "תכלת" לבאר כל חמירא בברייתא זו מלוקט מפרש"י ועוד ראשונים, "ארגמן" תוכו רצוף פלפולים וביאורים בסוגיות השייכות לעניני ציצית מענין לענין באותו ענין.

"מסכת תפילין" עם ביאור **"תפלה של ראש"** **"תפלה של יד"**, ובו **"קונטרס איש איטר"** כל ההלכות לאיש איטר ונפ"מ להרבה מצוות האריך עליו לנהוג. גם קונטרס זה כתב רבינו זצוק"ל כמשלוח מנות לאביו מרן הקה"י שכידוע היה איטר יד.

מסכת מזוזה עם ביאור **"פרשה פתוחה"** פותח שערים בביאור כל חמירא בברייתא זו מלוקט מפרש"י ושאר ראשונים. **"פרשה סדורה"** מסדר ואזיל כל עניני מזוזה השייכים לברייתא זו בסוגיית הש"ס והראשונים ז"ל ומפלפל בענינים אלו ומענין לענין באותו ענין. ונלווה לזה חיבור על קונטרס מזוזות ביתך ע"ס השו"ע הלכות מזוזה ומעקה עם ביאור מזוזות ביתך וביאור הלכה.

"מסכת ספר תורה" עם ביאור **"דוכסוסטוס"** פותח שערים בביאור כל חמירא בברייתא זו מלוקט מפרש"י ושאר ראשונים ומפרשים. **"קלף"** מוסיף והולך ביאורים ופלפולים בסוגיות וענינים השייכים לברייתא זו ומענין לענין באותו ענין.

"מסכת סופרים" עם ביאור.

"מסכת עבדים" עם ביאור **"קנין הגוף"** בו מבאר גופא דברייתא מלוקט מרש"י ותוס' ושאר ראשונים ז"ל. וביאור **"קנין פירות"** בו מפלפל בפירותיהן ופרי פירותיהן מענין לענין באותו ענין.

"מסכת כותים" עם ביאור **"מצרף"** הוא ביאור פשוטה של הברייתא מלוקט ומצורף מפרש"י ז"ל ושאר ראשונים ז"ל וביאור **"מטהר"** עוסק בטהרת ישראל נושא ונותן ומפלפל בדיני הכותים והרחקתם כל השייך לאותה ברייתא והנמשך מענין לענין באותו ענין.

"מסכת גרים" ובו ביאור **"אמת"** פותח שערים לבאר כל חמירא בברייתא זו מלוקט מפרש"י ושאר הראשונים ומפרשים. וביאור **"צדק"** מוסיף והולך ביאורים ופלפולים בסוגיות ונענינים השייכים לברייתא זאת

ומענין לענין באותו ענין. ובסופו על שו"ע יו"ד הלכות גרים.

"מסכת כלה רבתי" ביארה רבינו ובספר הספרים עמ' פ"ה כתב ששאלו רבינו מדוע לא כתב ביאור על מסכת דרך ארץ כמו על מסכת כלה, ואמר שהיות וכבר נדפס על גליון הגמרא שם פירוש לכן לא חיבר פירוש משלו, ורק על מסכת כלה רבתי שאין עליה פירוש כתב פירוש.

ספר **"למכסה עתיק"** בו מבאר המקומות בתורה נביאים וכתובים שהפסוק סתם ולא ביאר מי ומה ומתי וכה"ג, וחז"ל בגמרא ומדרשים פירשו לנו הכונה. ובסוף ההקדמה כתב רבינו זצוק"ל **"ואקוה שיהי לכבוד התורה ולתועלת"**. גם בספר זה ניכר עוצם גדולת בקיאות בכל מרחבי התורה.

ביאורים על הברייתות

"ברייאת דמלאכת המשכן" וחובר אל קצותיו פירוש **"טעם ודעת"** יפרד והיה לשני ראשים פירושים וחדושים. הטור האחד נותן **"טעם"** פירושי קא מפרש, והיה לבאר כל חומרי מתנייתא מלכתא בלשון צח וקצר למען ירוץ הקורא בו, והטור השני יוסיף **"דעת"** לפלפל עד מקום שידי מגעת לישא וליתן בענינים השייכים לברייאתא זו מענין לענין באותו ענין.

"ברייאת דמסכת מדות" עם ביאור.

"ברייאת דמזלות" בעניין י"ב המזלות שברקיע, סדר הילוכן ותשמישן, עם ביאור **"מזלות כסדרן"**.

"ברייאת דסוד העיבור". עם ביאור מזלות כסדרן.

"ברייאת דפרק שירה" בעניני שירת הנבראים להשי"ת, עם ביאור פרק

בשיר. נביא דוגמא לעוצם גאונותו ובקיאותו של רבינו זצוק"ל, באות ס"ט "גמל אומר ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאוג ישאג על נוהו" כתב רבינו בזה"ל "עי' רד"ק ומצודות שפי' שאוג ישאג על נוהו שצועק על ביהמ"ק שנגזר עליו להחריבו והנה אמרו בשמו"ר (פ"ט סי' ט') בנוהג שבעולם ב"ו שהוא מבקש להביא רעה על שונאו פתאום מביא עליו עד שלא ירגיש בו, והקב"ה ה' מתרה כו' כדי שישבו בו והנה הבע"ח כשרוצה להתנפל על שונאו אורב לי, כמ"ש בתהלים (י' ט') יארב במסתר כארי' בסוכו, ובאיכה (ג' י') דב אורב הוא לי ובאיוב (ל"ח מ') ישב בסוכה למו ארב ושם לעיל (ל"ז ח') ותבא חיה במו ארב, אבל טבע הגמל כשרוצה להכות הוא צועק תחלה כמ"ש הר"י מיגש בב"ב צ"ג א' מובא בשטמ"ק שם וזה גורם שהשני יכול לברוח, והוא כמדת הקב"ה שמכריז תחלה כדי שיוכלו לשוב, וזהו שאוג ישאג על נוהו להכריז שיחריב ביהמ"ק כדי שיוכלו לשוב".

ספר "שערי אמונה" ביאור לסדר זרעים. על מסכת פאה יש כרך שלם, ועל שאר סדר זרעים כתב יותר בקצרה.

ספר הבהיר עם ביאור "בהיר בשחקים", וספר רזיאל המלאך עם ביאור "תשועת אדם" כתב רבינו בשנותיו האחרונות, וכשאמרו לרבינו שהם ספרי קבלה אמר רבינו בענוה שספר הבהיר הוא רק מדרש והוא עושה לו ביאור פשטי.

ביאור שנכתב משיעוריו על הירו' שלומדי הירו' אומרים שלפעמים במילה אחד בביאורו מסתלקין חבילי שאלות. ספר זה נערך משיעוריו

רבינו זצוק"ל שמסר בשנה לפטירת אביו מרן הקה"י זצוק"ל, ונסדר ע"י חתנו הרה"ג רבי זליג ברוורמן שליט"א. יש להביא הכא המעשה שאחר השנה הפסיק רבינו לומר השיעור בירושלמי, ואמר שזה מחמת שלוקח לו זמן מסדריו להכין השיעור, ושאלוהו כמה זמן זה לוקח, וענה חמש דקות.

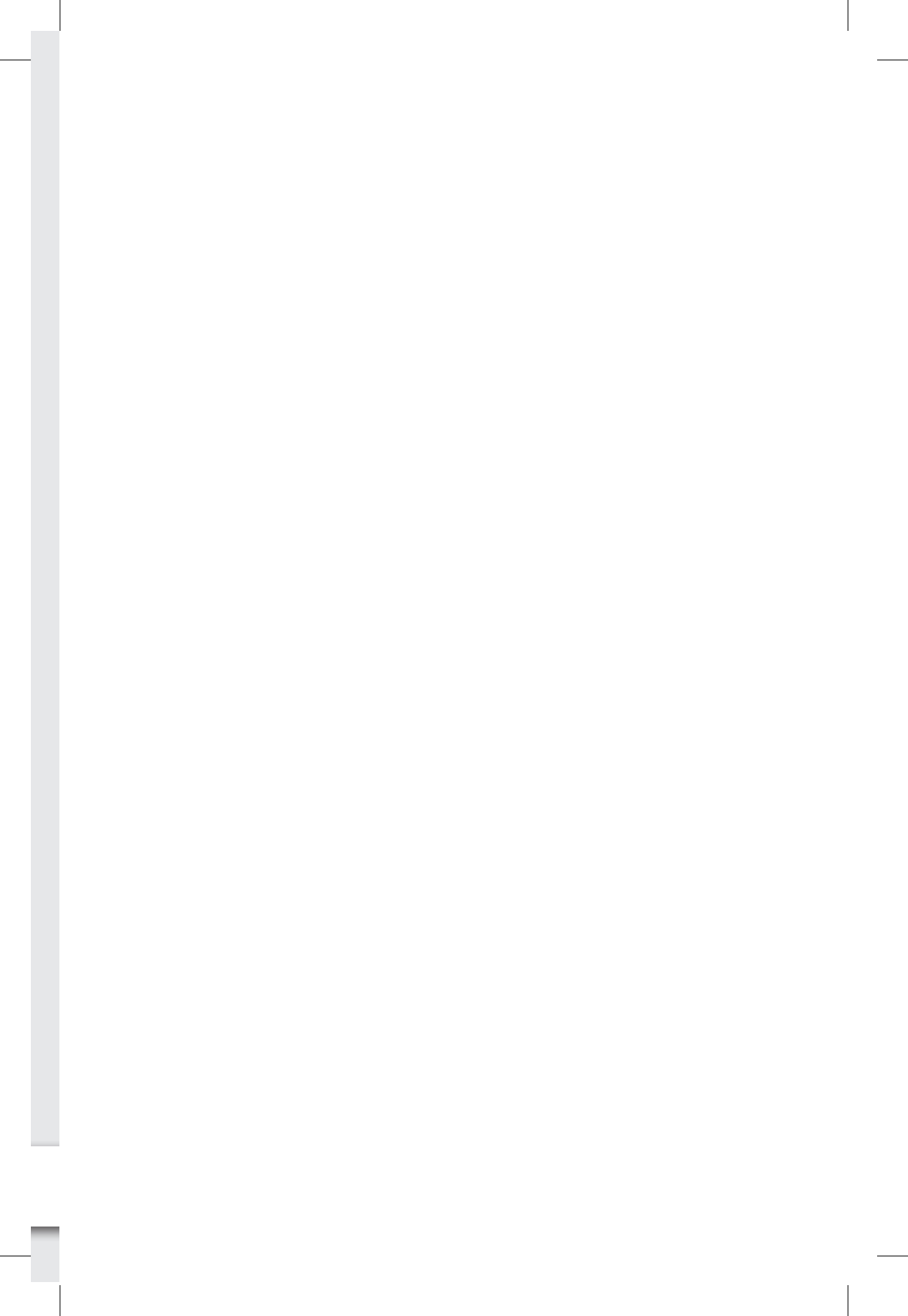

מלבד זה כבר נודע בכל העולם כולו שנדפסו מאות ספרים וקונטרסים עם תשובות שהשיב להם רבינו הגדול זצוק"ל, ומאות ספרים נוספים שיש בתוכם תשובות בחלקים נרחבים בתורה. כמו כן יש עשרות של ספרים של ראשונים ואחרונים שהוהדרו ע"י מכוניס ואברכים שונים ובהם מקורות לדברי אותם המחברים שנכתבו ע"י רבינו הקדוש זצוק"ל.

יש לציין בזאת שכל מה שמובא לעיל הוא חלקי מפאת קוצר הזמן, ועוד חזון למועד להאריך היריעה בדבר חיבוריו של רבינו, וכן נתחבר ספר שלם ע"י ידידי הגה"ג רבי גדליה הוניסברג שליט"א רב קהילת שוניה הלכות בב"ב, בשם "הספרים" של רבינו הגרח"ק, ונעזרתי בספר זה למאמר דלעיל.

קונטרס

הזכרונות

פתיחה

בריש דברינו ראיתי לנכון לקבוע מש"כ רבינו זצוק"ל בספרו (כת"י) "קונטרס הזכרונות" סימן ל"ט אשר בו פסקים עובדות והנהגות מרבן של ישראל מרן החזו"א זצוקללה"ה בעניינים השיכים להלכות נשואין וחתן וכתובה ועריות כפי שכתבם רבינו הגדול זצוק"ל ממה שראה או ממה ששמע בעצמו או מפי עדים נאמנים בשמו. ותשו"ח לבנו הגדול של רבינו ידי"נ הגראי"ש קניבסקי שליט"א שהמציא לי רשימה זו מהספר אשר תח"י אשר כולל הגהות והוספות מכת"י רבינו הגדול זצוק"ל.

ובשולי הגליון הארכנו מעט במקום שרבינו קיצר כדרכו וציין רק מ"מ וכדו' להביא מה שנכתב במקורות ככתבן, וכן הוספנו עוד דברים שנכתבו בספרי רבינו זצוק"ל האחרים, וכן מדברים ששמעתי ממנו וממה שהובא בשמו בספרים בעניינים השייכים לכאן. וקראנו הגהות אלו בשם "זכרון בספר".

יש לציין כאן שרבינו בקונטרס זה ציין כמה פעמים במ"מ לעיין בפנקס ב' ושאלתי לבנו הגדול הגראי"ש שליט"א מהו פנקס ב' וא"ל שהוא פנקס שרשם הגאון רבי מאיר גרינימן שליט"א אשר היה למראה עיני רבינו הקדוש זצוק"ל, ומכיון שהגר"מ הנ"ל הדפיס הרבה מן הדברים בספרו דינים והנהגות הבאנו משם מה שהדפיס מפנקס זה. וכן במקומות שהביא רבינו בשם הגר"מ שליט"א הבאנו מה שנדפס בספרו הנ"ל.

וכידוע שרבינו זצוק"ל הוא מיראי הוראה שבדור וכפי שכתב הוא עצמו בהקדמות ספריו, ובפרט בענין ספר זה "קונטרס הזכרונות" אשר נמנע

רבינו זצוק"ל מלהדפיסו מלבד קטעים מסויימים שמפוזרים בתוך ספריו או בספרי אחרים, וכשנשאל כמה פעמים אמאי לא הדפיסו אמר שמתירא ומפחד להדפיס ספר של פסקי הלכה משום שחושש שאחרי מאה ועשרים ישאלוהו בבי"ד של מעלה למה כתבת כן, ובא וראה גודל ענוותנותו של רבינו הקדוש זצוק"ל, שאמר כמה פעמים דמה שהדפיס רבינו ספר שונה הלכות זה משום מש"כ שם בהקדמה בזה"ל "והשתדלנו לא להוסיף משלנו מאומה אף במקומות שהיה לנו כמה הערות נכונות בעז"ה" ואפילו הכי כתב שם בהמשך ההקדמה שח"ו לסמוך על ספר זה להלכה "כי מלבד שבעוה"ר לא הגענו כלל להוראה" וכו' עיי"ש ואכמ"ל, אשר על כן אין להורות הלכה למעשה מהנדפס כאן אלא כל אחד יברר אצל רבותיו או אצל מורה הוראה מובהק.

וכאן המקום להודות לבנו הגדול של רבינו זצוק"ל הגאון ר' אברהם ישעיהו קניבסקי שליט"א ראש כולל "אורחות יושר" על טובת העין שנהג בנו להמציא לנו החומר הנדרש וכן על זמנו שהקדיש לעבור עימנו על סדר הדברים והגהתם, יה"ר שיזכה להגדיל תורה ולהאדירה ברב נחת ושלוח אכ"ר.

קונטרס הזכרונות

הלכות נשואין וחתן וכתובה ועריות

א] הי' מייעץ בדרך כלל לבני ישיבה להזדרז בנשואין (וכ"ה באגרותיו ח"ב סי' קל"ה, ועי' בחזו"א אה"ע בהערותיו לקדושין סי' קמ"ח דף כ"ט סוף ע"ב).
ב] אסור לשקר בשביל שידוכים (ר' זרח שפירא נ"י, עי' ספר חסידים סי'

זכרון בספר

א. כתב שם וז"ל שלו, "רצוני להעירך כי מן המשנה ומן הגמ' להקדים הפרק ובי"ח שנה יש חיוב וכן נהגו דורות הרבה, ויש מאחרין מפני עסק התורה, אבל אין דרך זו רק ליחידים, ולכן אם יזדמן לך ענין הנותן אפשרות לקבוע על התורה בעתיד הקרוב אל תזניחהו ועל העתיד הרחוק אין ראוי לחקור שנאמר תמים תהי', אחשוב כי אביך שליט"א יסכים עמי על הצעתי זו, וכאשר יהי' דעת אביך שליט"א בעד זה בטח יזמין הקב"ה". עכ"ל.

◇ ◇ ◇

ובס' גנזים ושו"ת חזון איש ח"ד אות מ' הביא מכתב מרן החזו"א זצוק"ל לנער א' שהתעכב כמה ירחים בהצעת שידוך בזה"ל .. חשוב לעשות הדבר בזריזות, והלא הפליגו חז"ל מאד על הזריזות בכאלה, וים אחד חשוב ויקר בעיני חכמינו ז"ל, נא להזדרז בדבר ולא להחמיץ" עכ"ל.

ב. כתב שם וז"ל "בגמ' ר"ה לטעמי' כו', פי' אע"ג דבבבל אמרינן דילמוד תורה ואח"כ ישא אשה וכמו שפר"ת, מ"מ לא יאחר מכ' שנה דהא תניא ואם אי אפשר בלא אשה כו' ולאחר כ' הוי לא אפשר דהרי הוא כל ימיו בהרהור, ולפי"ז אין היתר לאחר יותר מכ' בשביל תורה וצ"ע בפוסקים". עכ"ל

◇ ◇ ◇

תק"ז, ועי' באריכות קה"י יבמות סי' מ"ד¹).

זכרון בספר

וע"ע במכתב רבינו זצוק"ל שבריש ספר משנת חיים (להגרח"מ שטינברג שליט"א) במדבר שכתב וז"ל "ושמענו על מרן החזו"א זצ"ל שאמר שאין רואים עוולות על בחור פחות מבן עשרים וכן אמרו בקדושין כ"ט ב' בן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בהרהור עבירה והוא ג"כ מטעם זה שעד גיל זה עדיין לא נתיישרה דעתו עליו אבל כשהגיע לגיל זה ועדיין לא נשא נשאר בהרהור עבירה ומצינו במדרש קין והבל כבני עשרים נבראו והיינו שדעתם היתה שלמה בשעת הבראם". עיש"ד.

ובשו"ת פאת שדך (להרש"ד מונק זצ"ל) ח"ב סי' קמ"ט אות י' כתב שפעם דיבר עם מרן החזו"א זצוק"ל בהא דמי שאין יצרו מתגבר עליו שרי להתאחר מלישא ומחמת לימוד התורה וכמש"כ בט"ז סימן א' סק"ד, ואמר לו החזו"א וכי מי יכול לומר בזה"ז שאין יצרו מתגבר עליו, וידוע שמרן החזו"א ומרן הקה"י זצוק"ל היו אומרים להשיא הבנים והבנות בגיל צעיר וכמו שהובא בס' אורחות רבינו ח"א עמ' רס"ד, ופ"א כשנכנסתי אל הקודש פנימה קמיה מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל עם בחור א' ליתן לו ספר שחיבר אותו בחור אחר שקיבל הס' ועיין קצת א"ל בהאי לישנא "עכשיו חתונה" ואותו בחור היה אז בן י"ז שנים, ובמכתב כתב מו"ר זצוק"ל לענין מהו הזמן הראוי להשיא הבנים והבנות דהכל לפי הענין, ובספר דרך שיחה עמ' קי"ז מביא שמרן זצוק"ל אמר שהחזו"א רצה שהוא ינשא בהיותו בגיל י"ז וחצי, ושבדרך כלל הוא מיעץ שאם הבן אינו לומד כ"כ טוב שילמד עוד קצת אבל אם לומד הוא טוב אדרבה ילמד טוב גם אחרי הנישואין, ושאלתי לרבינו זצוק"ל באופן שיש לאדם ב' הצעות, האחד הוא קודם גיל כ' והשני לאחר גיל כ', האם יש להעדיף הראשון משום הא דא' בגמ' קידושין דמי שעבר כ' שנה ולא נשא אשה כל ימיו בהרהור עבירה. והשיב שיש להעדיף מי שהוא קודם גיל כ'.

ועיין בזה במש"כ רבינו זצוק"ל בספרו נחל איתן סי' י"ד ס"ג אות ו', ובמש"כ באורך בספרי שערי ציון ח"ב סימן י"ט א'-ו'.

ג. כתב בס"ח שם וז"ל "לא יכסה אדם מום בני ביתו, אם צריכים בניו או קרוביו להזדווג אם יש להם חולי שאילו היו יודעים אותם המזדווגים עמהם אותו חולי לא היו מזדווגים יגלה להם פן יאמרו קדושי טעות היו אלא יפרידם ולא יהיו ברע יחדיו, או אם יש מעשים רעים להם שאילו היו יודעים לא היו מתחתנים בהם לכך יפרסם".

ועיין בס' משנת חסידים שהעיר מהא דאיתא ביבמות דף מ"ה ע"א "דהווא דאתא

ג] שאלוהו אם מותר להגיד פרטים בענין שידוכים ואמר בלי נגיעה מותר (הנ"ל, ועי' חפץ חיים ה' לה"ר כלל ד' סי' י"א).

ד] אסור לסייע בשידוך למי שלא ישמור טהרת המשפחה (רב"צ

זכרון בספר

לקמיה דרב אמר ליה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, מהו אמר לו הולד כשר וכו', ואף רב יהודה מורה בה להיתירא דכי אתא לקמיה דרב יהודה א"ל זיל איטמר או נסיב בת מינך, וכי אתא לקמיה דרבא א"ל או גלי או נסיב בת מינך". ופרש"י ז"ל "זיל איטמר, לך במקום שלא יכירוך ושא בת ישראל שאילו יכירוך לא יתנוה לך אלמא לא ממזר הוא מדאכשר ליה בת ישראל שהרי ממזר מוזחר על הכשרה". הרי דלא חיישינן לשמא יאמרו קידושי טעות היו. וכתב שם במשנ"ח בשם חכ"א דכוונת הס"ח יהיה רק על מום בנותיו אבל התם דהאיש איטמר לא חיישי' דבכל דהוי ניהא לה, (נראה כוונתו משום הא דאיתא בקידושין דף מ"א ע"א "דאמר ר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו" ופרש"י "משל הוא שהנשים אומרות על בעל כל דהו שהוא טוב לשבת עם שני גופים משבת אלמנה") והשאיר בצ"ע. ועיין בקה"י שציין רבינו זצוק"ל שהביא דברי הגמ' דיבמות והוכיח דהיכא שהאדם כשר ע"פ ד"ת אינו מחויב להגיד פגמו, ועיי"ש שהאריך בזה. וע"ע בס' קריינא דאגרתא (מהדו' חדשה) ח"א אגרת רצ"ב.

שאלתי לרבינו זצוק"ל כשיש אצל הבחור או אצל הכלה איזה חולי בגוף או בנפש, אך מטפלים בזה ע"י כדורים, וכשנוטלים הכדורים המצב טוב ולא חשים בכלום, האם צריכים לגלות קודם הפגישות. והשיב בזה"ל "לפני שגומרים".

ד. כתב שם וז"ל "ודע עוד עיקר גדול בענינים אלו, אם אחד רוצה להכניס את חבירו בעניניו כגון לשכרו למלאכתו או להשתתף עמו או לעשות שידוך עמו וכל כהאי גוונא, אפילו לא שמע עליו עד עתה שום רעה, אפילו הכי מותר לדרוש ולחקור אצל אנשים על מהותו וענינו, אף דיכול להיות שיספרו לו גנותו אפילו הכי מותר, כיון דכוונתו לטובת עצמו לבד כדי שלא יצטרך אחר כך לבוא לידי היזק ולידי מצה ומריבה וחילול השם ח"ו. אך נראה לי שצריך שיודיע למי ששואל מאתו עליו שרוצה לעשות שידוך עמו או כל עניני השתתפות וכנ"ל, ובזה לא יהיה עליו שום חשש איסור לא מפני שאלתו שהוא אין מתכוין לגנותו

במברגר ז"ל, וכ"ה בקו"א ח"ג סי' קנ"ג).

ה) שמעתי מאמי מורתי ע"ה שלא רצה להתערב בשידוך שהכלה

זכרון בספר

רק לטובת עצמו כאשר ביארנו (אך יזהר שלא יאמין את תשובתו בהחלטה מפני קבלת לשון הרע רק דרך חשש בעלמא לשמור את עצמו) וגם אין לו שום איסור מפני תשובת חבריו דנימא דעבר בזה על לפני עור לא תתן מכשול, כי אף אם יספר עליו חבריו את עוצם גנותו אין הוא עושה בזה איסור גם כן כיון שגם הוא אינו מתכוין בתשובתו לספר גנותו של חבריו רק הוא אומר האמת בכדי להיטיב עם זה השואל מאתו עצה בענין זה כאשר ביארנו במקום אחר דזה מותר מן הדין, אך מאוד יזהר שלא לגזם את הדבר יותר מכפי שהוא יודע את בירור הדבר, ועוד איזה פרטים הנצרכים לזה, ועיין לקמן בכלל ט' בהלכות רכילות מענין זה. אבל אם לא יודיע לחבירו את סיבת דרישתו, ויעשה עצמו כמתנכר, כדי שיודע לו בטוב מהותו של אותו האיש, נראה פשוט דעובר בזה על לפני עור, שעל ידו יעשה חבריו איסור אם יספר עליו דברים של דופי אפילו אם אמת הוא, כאשר ביארנו במקום אחר דאיסור לשון הרע הוא אפילו על אמת לכל הפוסקים, ולא ניתן להאמר רק אם מכין שעל ידי סיפורו בגנותו יצמח מזה טובה לאחר אבל בלאו הכי לא, ואף שעל ידי ספורו נסבב טובה לאחר מכל מקום הוא לגנותו התכוין, על כן צריך לעשות כמו שכתבנו. עכ"ל.

ה. כ"ה בספרו גנזי שערי ציון הלכות והליכות ממרן החזו"א אה"ע שאלה ג' וציין שם לשו"ת משיב דבר ח"ב סי' ל"ב. והביא עוד שמרן הקה"י כתב בזה (נדפס בספר איגרות ורשימות הקה"י) וז"ל "ובדבר החולה שהיה בגדר פורק עול ורפואתו הוא לישא אשה, אם מותר לו להשיא אשה אין בידי הלכה ברורה בזה, כי אע"פ שהוא אומר שיתנהג כשורה מ"מ מי יודע אם יתאפק לשמור נדה מכיון שהורגל למלאת תאוותו בכל הדרכים ונראה שהכל לפי ראות עיני החכם הדין בזה, וגם אצלי נולד איזו פעמים הספק בכעין זה, ולא אדע מה אדון בו" עכ"ל.

ו. כתב שם וז"ל "שלו' רב, אשריכם ת"ח שמצוות חביבות עליכם ביותר. וע"ד.. האכזריות בזה הוא רחמים, כי נשואין במכשול איסור כרת הוא כנשואי אח ואחות וכיו"ב, והמסיע בזה הרי כורת נפש אח ר"ל" עכ"ל.

היתה יותר מבת מ' (ע"פ הגמ' בב"ב קי"ט ב', וכ"ה בס"ח סי' תצ"א ע"ש").

[ו] בענין א' שחשש ליקח בת כהן משום הגמ' דפסחים מ"ט השיב וז"ל זה הירא מדינא דגמ' ראוי לידבק בזרעו של אהרן עכ"ל (וכ"ה בקו"א ח"ג סי' קנ"ה).^ט

[ז] בבן נדה שמעתי משמו שבזמנינו אין לעשות שאלה מזה,

זכרון בספר

ז. איתא התם "אמר רב חסדא ניסת פחותה מבת עשרים יולדת עד ששים, בת עשרים יולדת עד ארבעים, בת ארבעים שוב אינה יולדת"

ח. כתב שם וז"ל "בחור שבא לקחת אשה כבת ארבעים שנה אל תהי עצת יראי ה' באותו זיווג שהרי בת אחיו ובת אחותו התירה התורה כי רובן קטנות מן האיש אחי אביהן או אחי אמותיהן אבל לאיש אסור לקחת אחות אביו ואחות אמו כי רובן יותר זקנות בשנים ממנו".

ט. שאלתי לרבינו זצוק"ל מה הגדר של ת"ח לענין לישא בת כהן. והשיב בזה"ל "עי' פ"ת אה"ע סי' ד' סק"ט". ובפ"ת שם כתב וז"ל "ע"ה לא ישא כהנת. עיין בתשובת חות יאיר סימן ע' שכ' דאין לנו ע"ה שדברו חכמים פה כמו שאין ע"ה שאמרו בו ששה דברים בפסחים פ"ג יע"ש ועמ"ש בפ"ת ליו"ד סימן רי"ז סק"ט ז". עכ"ל.

וע"ע בס' פניני ר' הקה"י ח"ב עמ' י"ב שהביא בשם הקה"י זצוק"ל שאמר לא' שכיון שידוע ללמוד עמ' גמ' עם תוס' אין חשש לישא בת כהן. עייש"ד. וכן שמעתי מרבינו זצוק"ל כע"ז.

עוד שאלתי לרבינו זצוק"ל בהא איתא בגמ' פסחים דף מ"ט ע"א "דא"ר יוחנן בת כהן לישראל אין זיווגם עולה יפה, מאי היא, אמר רב חסדא או אלמנה או גרושה או זרע אין לה, במתניתא תנא קוברה או קוברתו או מביאתו לידי עניות, איני והא א"ר יוחנן הרוצה שיתעשר ידבק בזרעו של אהרן, כל שכן שתורה וכהונה מעשרתן, לא קשיא, הא בת"ח הא בעם הארץ", ויל"ע האם בחור שמתקשה בהבנה בלימודו אך שוקד על תלמודו ימנע מלישא בת כהן. והשיב בזה"ל "לא, ובלבד שדעתו להמשיך ללמוד". ועיין במש"כ בזה באורך בספרי שערי ציון ח"ב סימן כ' אות א'.

ומא' שמעתי שאמר לו שהוא אין רוצה להתערב בשידוך כזה, גם אומרים משמו שאמר אם רואין שהן בן תורה ובעל מדות טובות זה מכריע (עי' אה"ע סי' ד' סי"ג ובביאור הגר"א שם אות ל', ועי' בקה"י לאאמו"ר ז"ל יבמות סי' מ"ט א').

ח) ע"ד שידוך שאמה של המדוברת היתה חולת רוח זמן מה

זכרון בספר

י. בשו"ע שם כתב וז"ל "איזהו ממזר, זה הבא מאחת מכל העריות, בין בחייבי מיתות בין בחייבי כריתות, חוץ מהבא מהנדה שאע"פ שהוא פגום אינו ממזר אפילו מדרבנן". ובביאור הגר"א שם כתב וז"ל "שאע"פ שהוא פגום. אינו ר"ל דפסול מן הכהונה כנ"ל ס"ה דהא אמרינן שם ס' א' מאלה כו' אלא ר"ל פגום ומקולקל כמ"ש במ"ש כלה עז פנים רא"א ממזר רי"א בן הנדה כו'".

יא. כתב שם וז"ל "הנה תלי"ת בפרט דלהלן אכשר דרא, היינו שנמצאים כמה בעלי תשובה שיצא יקר מזולל, היינו שהוריהם הם מחללי שבת בפרהסיא ואינם שומרים כלל על טהרת המשפחה ובנם מצא הדרך לשיבה ונתחנך על טהרת הקודש ונעשה ת"ח הגון, וכן רבות בנות מהורים פורקי עול עשו חיל ללכת לבית יעקב ונעשו בע"ת ושומרי תורה ומצוות, ונשאלתי מרב גדול אחד מחו"ל שיש שם בע"ת כאלה בעירו, וכבר הגיעו לפרקם ועתם להתחתן, והוא אינו יודע מה לעשות כי מצד א' הלא כל שאיפת בע"ת אלו הוא להסתדר בבית חרדי וכשר, שלא תמוש התורה מפיו ומפי זרעו וז"ז וגם מובן שהדבר נחוץ מאוד שיתחתנו במקום כשר כי להתחתן בבית שאינו הגון, הוא סכנה ח"ו לכל היהדות שלו, ואולם מצד השני הרי מבואר שאין להתחתן עם בני הנדה, כי הם פגומים.

והנה מבואר באה"ע סי' ד' סעיף י"ג שע"פ ההלכה אין שום פסול על בן הנדה ובתם כשרה אפי' לכהונה, וא"כ שאלה של איסור אין כאן כלל, רק שמבואר שם שהוא [בן הנדה] הוא פגום ומקולקל והיינו שהוא חצוף ועז פנים וכיו"ב במדות רעות וכמבואר כ"ז ביש"ש בספ"ג דיבמות, ואם נחליט שיש לרחקם, אפשר שהוא כעין נעילת דלת בפני בע"ת (ולפעמים מתאימים לו בת מינו היינו אשה בעלת תשובה שגם ההורים שלה לא שמרו על טהרת המשפחה).

והנני כותב מה שאולי אפשר לצדד בזה ולא להלכה למעשה כלל רק כתלמיד הדן בקרקע לפני רבותיו, דהנה שמעתי בשם אחד מהרבנים דמה שאמרו שכן הנדה

זכרון בספר

הוא חצוף ומקולקל היינו שכן הוא ע"פ רוב אבל יש יוצאים מן הכלל ואם אנו רואים באיש זה שאינו חצוף ומקולקל ע"כ שהוא מהמיעוט הבלתי מקולקלים עכ"ד כפי ששמעתי ולכאורה זה מוכרח שהרי כל אדם יש לו כח הבחירה ואפילו בעל מדות קשות יכול לחנך את עצמו לעלות במעלות התורה ויר"ש ולתקן מדותיו וע"כ דמה שאמרו שהוא חצוף ומקולקל אינו אלא שרובם כך הוא בסתם אדם, אבל בת"ח ששוקד על התורה והיראה, (וכן כשהבת מתחנכת בב"י על טהרת הקודש) אפשר שתיקן מדותיו הרבה ובפרט כשרואים שמדותיו הגונים כשאר בני תורה.

ושוב העירוני הגאון הגדול בעהמ"ח ספר משנה הלכות שליט"א במכתבו אלי (שנדפס במשנה הלכות ח"ז סי' רי"ג ע"ש) שהרדב"ז ז"ל בספר מצודת דוד מצוה רכ"ב (שמדבר שם במצות פו"ר) ואחר שכתב שם דאם יעשה את המצוה שלא כתיקונה (ופשוט דר"ל כגון א' מתשע מדות המבוארים בגמ' נדרים ספ"ב, וכש"כ כשנתעברה מביאות אסורות) גרם להביא לעולם נשמות טמאות כו' והביא לשון הזה"ק גבי קין ע"ש ואח"כ כתב וז"ל ולא תטעה לומר כי נתבטל כח האפשרות (לעלות במעלות התורה ועבודת השי"ת) כי לא נתבטל אלא שיהי' לזה יותר קשה מזה עכ"ל, והרי זה כעין האמור לעיל דגם בני הט"מ מסתבר שיכולים לתקן מדותיהם כשאר ישראל אלא שלהם קשה יותר.

והנה איזו פעמים נשאלתי בזה לא מצד הבט"מ אלא מצד הכשרים שהם רוצים להתחתן עם בע"ת אלו ואינם חוששים כ"כ על מה שהם בחזקת מקולקלים כיון שכבר נתחנכו כמה שנים בשיבה וחפצים בהם אם מפני הצטיינותם בתורה, אם מפני שלא הולך להם להצד השני בשידוכי בנותם והם חושבים שכאן ילך, ולפעמים מפני שאין כסף לאדון זה, ולהבע"ת יש אפשרות של סידור. ועכ"פ רוצים להשתדך עממה ועיקר השאלה העומדת אצלם הוא שמא דבר זה (שהוא חצוף ומקולקל) הוא דבר הנמשך לדורות ויהיו יוצאי חלציו חצופים ומקולקלים דנהי שהוא חניך את עצמו ללכת בדרך טובים מ"מ שמא עכ"פ טבעו לא נעקרה משורשה ויוליד בנים מקולקלים וזהו עיקר שאלתם.

וזה נ"פ שכל זמן שלא מצינו ראי' מפורש שהקלקול נמשך לדורות אין לחוש כלל שמא הולך לדורות דאין לנו אלא מה שאמרו חכמים, אולם ראיתי באוצר הפוסקים דס"ה עמוד ד' סק"א על מש"כ בש"ע שם שבן הנדה פגום כתב וז"ל ובניו אחריו יהיו דומין אל שרשו (אפי' זוטרי ס"ק ט"ו ממהרש"ל) עכ"ל, וחפשי ולא מצאתי לשון זה לא ביש"ש ספ"ג דיבמות ולא בתשובת מהרש"ל ז"ל סי' ו' וצ"ע היכן מצא ד"ז, ואולי מצאה בדברי מהרש"ל ז"ל במקום אחר ואין לי ספר אפ"ז לעיין

ונתרפאה אמר שאם זה קרה אחר שהולידה את הבת אין לחוש

זכרון בספר

בו, ושוב אח"ז שלח אלי הגאון משנה הלכות הנ"ל במכתבו העתק לשון האפ"ז ומבואר שהוא מסתמך רק על תשובת מהרש"ל ז"ל סי' ו' והמהרש"ל ז"ל באמת לא כתב לשון זה [שהפסול נמשך לדורות] אלא שהאפ"ז כתב מדעת עצמו דברים הללו ופשוט שאין כוונת האפ"ז לומר שסגולת הפגם הוא להמשך לדורות. דמנלי' זה, אלא רצ"ל שאדם זה שהוא חצוף ומקולקל ודאי יתחנכו ויתרגלו בניו להיות כמותו, אבל על מי שיגע ותיקן את עצמו שלמעשה איננו חצוף ואינו מקולקל לא אמר האפ"ז כלל שמ"מ בניו יהיו מקולקלים, וכל זמן שאין לנו מקור על זה הרי אין לחוש במה שלא אמרו חז"ל, ושוב כתב לי הגאון בעל משנה הלכות בתשובתו וז"ל וכמדומה לי שכך שמעתי מצדיקי אמת שלא חיישינו לדורות שאם ראו שעשו תשובה ונעשו בעלי תשובה אמיתיים דור שני יבא להם בקהל יחוס, שהרי הריחוק הוא לפי שנולדו בעבירה ובניהם אחריהם שילדו הם בקדושה ולא נולדו בעבירה ואין לרחקם עכ"ל המשנה הלכות וע"ש עוד.

וקצת יש להוכיח דמדות רעות נמשך לדורות מבימות דע"ט דאמרינן שדוד אסר את הגבעונים לבוא בקהל, כשראה שהן אכזריים ביותר ע"ש, ואמר שג' סימנים בישראל רחמנים וכו' וכל שאינו במדות טובות אלו, אין ראויין לידבק ע"ש, והנה דהע"ה אסר איסור עולם לדורות משום מדות רעות הללו ומשמע שהמדות הרעות הולכין בירושה מאבות לבנים, אך י"ל דאין הכוונה שבאופן טבעי טבע הבן כטבע האב אלא נמשך לדורות ע"י חינוך והרגל שכיון שהאב מתנהג באכזריות ממילא בניו מתלמדים ממנו ומתחנכים לכל מה שנעשה סביבם, אבל כשהאב עשה תשובה ומתערב בין ישראל שומרי תורה ומתנהגים במדות טובות ממילא גם הבנים יתנהגו כהוגן, עוד ילה"ע מביצה דל"ב ע"ב דשב"מ איקלע לבבל בעא מהם עיסקא ולא יהבו לי'. מזוני מיזן נמי לא זיינהו, אמר הני מערב רב קאתי וכו' ע"ש אלמא דהערב רב נשאים במדות רעות שלהן לעולם, אך אפשר דמשפחות גויים גריעי טפי שעיקר מדות טובות הללו (רחמנים ביישנים גמ"ח) נתונים בתוכם המה לישראל ולא לנכרים אבל בישראל שקלקל וע"י זה גרם לבניו שיהיו בעלי מדות רעות, אין לנו ראי' שזה נמשך לדורות.

ועוד נלענ"ד פשוט דאפי' את"ל שהמדות רעות הולכים ג"כ בירושה מ"מ כשמתחתנים עם מקולקל (באחד מהט"מ) אין בנו אלא חצי מקולקל שהרי יש בו ג"כ צד ירושת מדות טובות מאמו שהיא לא מקולקלת, ודור השני שאחריו לא יהי' בו אלא רביע ודור השלישי שמינית ודור הששי שמינית שבשמינית וכו' וכו'.

ואם זה קרה לפני שהולידה יש לחוש^ב.

ט] לא הקפיד להשיא בן הצעיר לפני הגדול ממנו אם נזדמן ענין טוב (וכ"ה באגרותיו ח"א סי' קס"ו, ג' ועי' תוס' קדושין נ"ב א' ד"ה והלכתא, י')

זכרון בספר

דהא ודאי גם מכח האם יש השפעה על הולד (וכ"מ לכאז' מהא דאמרי' דהנושא אשה צריך שיבדוק באחי' ולכאז' ענינו לפי שהיא מסתמא כאחים שלה, ואיכותה יעבור לתולדותי') ודוקא לענין פסולים אמרי' "לו הלך אחר פסולו" אבל לענין השפעת ההורים על הבנים כל אחד משפיע לפי ערכו וממילא החלק של מקולקל פוחת והולך כנ"ל.

וההיא דביצה דל"ב דאמר מערב רב קאתי (ואמאי לא אמרי' דכח הע"ר כבר הי' פוחת והולך) נראה דמסתבר שהמשפחות של הע"ר היו מתחתנים בינם לבין עצמם ולא עם ישראל (כי ישראל לא רצו לדבק עם הע"ר וכדאמרי' אין ארור מדבק בברוך) וכנראה שהיו כמה חוגים ומשפחות ששמרו על משפחתן להתחתן זה עם זה כדי לשמור על שלמות המשפחה, באופן שאם הם מע"ר הי' תמיד עיקר יחוסם למשפחות הע"ר, ואכתי צ"ב.

וכתבתי כ"ז להעיר מה שיש לצדד בענינים אלו ולענין הלכה למעשה הדבר מסור לחכמים מורי הוראה שהגיעו להוראה וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו נפלאות מתורתו הקדושה" עכ"ד. וע"ע בקריינא דאיגרתא (מהדו"ח) ח"ב סי' תכ"א. יב. ועי' עוד במש"כ רבינו זצוק"ל בהנהגות והוראות מממרו החזו"א צ"ל (ששמע מפי אמו מורתו ע"ה וגדפס בסוף ספר טעמא דקרא) אות ל"ג שכתב כן.

יג. כתב שם וז"ל "שלוכט"ס, ה'.. כתב לאמו ותשובתה שאינה מסכמת ליתן הצעיר לפני הבכור, ואולי יש להסביר לה שאין זה נכון".

יד. כתבו שם וז"ל "והילכתא כוותיה דאב"י ביע"ל קג"ם, מעשה בא לפני ר"ת בבנו של הר"ר אושעיא הלוי שקידש בת עשיר אחד ואמר בתך מקודשת לי סתמא ולא פירש פלונית בתך ואמר ר"ת דמקודשת ולא מיבעיא אם שידך באחת מהם בשם ואח"כ קידשה סתם דאדעתא דהכי קידשה אלא אפי' לא שידך בשם אלא שנתרצו בפה ואמר פלוניתא אתן לך יש לנו לומר דאדעתא דהכי קדיש דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ועוד אפי' לא פירש נמי אפי' בפה יש לנו לומר דקידש הגדולה משום דלא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה והר"ר מנחם מיוני נחלק עליו ואמר דהא הוי נמי כמי שקידש אחת משתי אחיות

ועי' ש"ך יו"ד סי' רמ"ד סק"ג^{טו}, ומובן שהכל לפי הענין).

י] הי' חושש לצוואות ר"י החסיד שלא לישא בת אחותו ושמעתי ממנו שראה כמה מקרים שעברו ע"ז ולא הצליחו (עי' ד"ת יו"ד סי' קט"ז סקנ"ה^{טז}).

יא] חתן וחותנו ששמותיהן שוין אם יש ב' שמות ואין נקרא בשם

זכרון בספר

ואי כדברי ר"ת דהגדולה מקודשת משום דלא יעשה כן במקומנו זה אינו לא לרבא ולא לאבבי דהא אפילו לאבבי דאמר הוּו קידושין לא אמרין אלא להצריכה גט אם כן זה נמי צריך ליתן גט ואף ר"ת חזר בו ולא עבד עובדא".

טו. כתב שם וז"ל "או של נשואים כו'. כתב הב"ח נראה דהאי של נשואים הכי פירושו אם אחים או אחיות יעשו להם נשואים אף על גב שא' גדול מחבירו בחכמה לא יקדימו לעשות נשואים לקטן בשנים מפני שהוא גדול בחכמה אלא יקדימו לעשות נשואים לגדול בשנים כו'".

◇ ◇ ◇

ראוי להביא הכא מש"כ רבינו זצוק"ל בספרו טעמא דקרא סוף פרשת נח וז"ל "אבי מלכה ואבי יסכה פירש"י יסכה זו שרה ולמה נקרא שמה יסכה שסוכה ברוה"ק ויל"ע למה כתבה התורה דוקא כאן השם יסכה וי"ל שבא לתרץ קושיא א' דהא משמע פשטי' דקרא דאברם גדול מנחור כמ"ש תרח הוליד את אברם את נחור (ועי' סנהדרין ס"ט ב') ומשמע דאברהם נשא קודם כמ"ש ויקח אברם ונחור להם נשים ומשמע דמלכה גדולה מיסכה כמ"ש אבי מלכה ואבי יסכה וא"כ קשה למה אברם לקח תחלה את הקטנה ולא את הגדולה ולזה קאמר דמשום ששרי היתה סוכה ברוה"ק לכן לקחה אברם אע"פ שהיתה הקטנה, עכ"ל.

שאלתי לרבינו זצוק"ל באופן שיש בבית בנים גדולים שטרם נישאו ובנים קטנים שג"כ הגיעו לפרקם, האם שרי להשיא הבן הצעיר קודם הבן המבוגר. והשיב בזה"ל "האב ראוי שילך כסדר, אבל הבן א"צ לחכות ויכול לגשת". ועיין במש"כ בספרי שערי ציון ח"ב סימן כ' אות ד'.

טז. כתב שם וז"ל "חמירא מאיסורא. עפת"ש מ"ש משו"ת נוב"ת חלק אה"ע

זה שהשני נקרא אין לחוש כלל (וכן ראיתי מובא בשם ס' אבני צדק אה"ע

זכרון בספר

שפקפק על גוף צוואת מהרי"ח אם צריכין לזהר עיין שם בנו"ב בתשו' זו שכ' שאנו מוצאים לרבינו יהודא החסיד בצוואה שלו דברים שכמעט אסור לנו לשומעם כי הוא אומר שלא ישא בת אחותו ובגמ' אמרו שהיא מצוה הוא אומר שלא ישא אב ובנו שתי אחיות ור"פ ובנו נשאו שתי בנות של אבא סיראה הוא אומר שלא ישאו ב' אחים שתי אחיות ובגמ' זוג אחים כהנים נשאו זוג אחיות כהנת וכו' עיין שם ועי' בשו"ת אבן הראשה סי' ל"א שכ' ליישב הפליאה העצומה בזה כי באמת נתברר בנסיון לגדולי הרופאים כמה נולדים בחולי ידועים וגיורי העצבים וכדומה כשהאב והאם הם שארי בשר כמו מנשואי בת אחיו ובת אחותו וכדומה וכל שהאיש והאשה קרובים יותר זל"ז במשפחתם ירבה מספר הנולדים בחולאים ידועים וכי גם בבע"ח יסובב נזק לתולדותיהם בהזדווג שארי בשר ומה שאמרו חז"ל שהנשוא בת אחותו עליו הכ' אומר אז תקרא וד' יענה היינו לפי שיש ענין מצוה יותר בנישואי בת אחותו ע"כ אמרו כי שומר מצוה לא ידע דבר רע וכשנשואה לשם שמים יענהו ד' ויהי לבו בטוח כי זרעו יהי' לברכה הגם שהוא ענין היזק טבעי אין לחוש במקום מצוה וכו' אמנם באשר ראה מהר"י החסיד כי אין הדור יפה והמון עם שמתכוונים לשם נוי וכו' ולא לשם מצוה צוה הוא ז"ל שלא ישא אדם בת אחותו בגלל הנזק היוצא מזה לתולדותיהם וכו' עיין שם באורך ועי' בס' שדי חמד בחלק אסיפת דינים אות ח' במערכת חתן וכלה סי' ה' שהביא בזה מאיזה גדולי המחברים מ"ש ע"ד הנו"ב בזה וכ' שמ"ש הנו"ב שאסור לשמוע לדברי הסה"ח כשדבריו הם כנגד התלמוד הפריז על המדה וכו' דדוקא בדבר המפורש היתירו בש"ס והקבלה אוסרתו נקטינן כדברי הש"ס להורות הלכה לרבים והמחמיר תע"ב וע"כ בנ"ד אם הי' מפורש בש"ס שאלו הזיווגים מותרים ולא הי' במה לתלות שיש חילוק מזמן לזמן וכיוצא הי' ג"כ הדין להורות היתר לרבים ושהמחמיר תע"ב אבל מאחר שלא נמצא מפורש ההיתר בש"ס לומר זיווג פלוני וזיווג פלוני מותרים ורק מתוך המעשים הנזכרים בש"ס אנו למדין דמותרים ויש לתלות שבחילוף הזמנים או בכח זכות תורתם וכיוצא בזה צריכין אנו לכופ' כאגמון ראשינו לקבל דברי הס"ח כי רב גוברי' דהרי"ח וכו' וחייבין אנחנו למשכוני אנפשי' ולקיים ולהעמיד דבריו שיהי' דברי חכמים קיימים וכו' ולומר שמה שלא חשו בזה בזמן הש"ס הוא לפי שלא הי' מקום לחוש החשש שיש לחוש בזה"ז עיין שם באריכות".

סי' י"ב). ושמעתי משמו שבשוין לגמרי הורה להוסיף שם (ועי' כעין זה בפ"ת אה"ע סי' ב' סק"ז בשם החת"ס ח').

[יב] העידו בשמו שהשיב על כלה וחמותה בשמות שוין שאם

זכרון בספר

רבינו זצוק"ל כתב בזה"ל ונדפס בספר שמות בארץ (מהדו"ח) עמ' קל"ב "יש ליזהר מאד מצוואת רבי יהודה החסיד, כי מרן החזון איש אמר מעולם לא ראיתי מי שעבר על צוואת ר"י החסיד והצליח. אחד לקח בת אחותו ושאל לחכם גדול ואמר לו כיון שבגמרא (יבמות ס"ב ב') איתא שזה מצוה, איך רבי יהודה החסיד יכול לאסור, ואח"כ קרה לו שבן אחד נפל ליורה רותחת ונהרג, ואחד נפל מהגג, ובא לחזו"א ואמר לו שאין זו טענה כלל, כי בזמן הגמרא היה באמת מצוה, אבל רבי יהודה החסיד ראה ברוה"ק שבזמן הזה לא יהיה מוצלח מאיזה טעם שיהיה, ולכן הזהיר על זה. עכ"ל.

יז. הנה שם בסי"ב עוסק בע"א העוסק הדומה לנ"ד. אך בסימן י"א שם כתב "מכתבו הגיעני על דבר ר"א שו"ב שבא בקשרות עבור בנו יוסף בן שרה רבקה ונקראת בפי כל רק בשם שרה והבתולה שמה רבקה לאה בת שרה ועיניו ראו תשובות האחרונים בזה ומציע לפני כי לדעתו יש כאן כעין משולשין. תשובה לדעתי משולשין אין כאן מתרי טעמי' חדא כי שם אמו של החתן שרה רבקה ושם הכלה רבקה לאה ויש שינוי בזה כמבואר בהש"מ וא"ש שנית כי מאם החתן נשתקע שם רבקה ולא נקראת אלא שרה ואם כי אם הכלה שרה ושם אם החתן שרה הרי יש הפסק שם הכלה וכללא הוא כל שאינו ממש כמו האמור בס"ח אין כאן קפידא ובפרט אחר שכבר נעשה מעשה השידוך ומקובלני בענינים כאלו אם יסכימו דעת ג' רבנים להתיר אין להקפיד אשר על כן אני מסכים להתיר ואם יסכימו לדעתי הג' מקו"ד והרב הג' מדאראג אין לחוש כלל ויעשו נישואין בכי טוב ובשעה מוצלחת, דברי ידידו הדו"ש באהבה.

יח. כתב שם וז"ל "בענין מ"ש בצוואת ר"י חסיד ז"ל שלא ישא אשה ששמה כשם אמו כו' דבתשובת נו"ב תניינא כתב דכל צוואתו לא הי' אלא לזרעו ודוקא בשם העצם כו' ובס' חכ"א כתב דדוקא כשהם משולשים כו' ע"ש ועיין בת' שב יעקב סי' כ"ג הובא לקמן סי' נ' ס"ק י"ד. וכעת ראיתי בתשובת חתם סופר חא"ע ס"ס קט"ז שכ' ע"ד מי שרוצה לדבק בבן טובים בחור וטוב אלא דחייש מ"ש העולם משום דשם הבחור כשם החותן ושם אמו כשם אמה של המשודכת הנה מאן דלא

זכרון בספר

קפיד לא קפדינן בהדי' ובפרט דאיכא כאן זכות תורה דאפילו אדבית עלי מתכפר בתורה וגמ"ח כו' ובפרט דבס"ח עצמו סי' תע"ז לא נמצא רק דלא ישאו האב והבן ובן הבן שלשה נשים ששמות שלשתן שוות כו' ש"מ דליכא קפידא במידי אחרינא עכ"ד. ובס' כרם שלמה כתב שהגידו לו שבהיות הגאון בעל חתם סופר אב"ד בדרעזניץ עשה הלכה למעשה לשנות שם החתן מפני שהיה שמו כשם חותנו ותו אין בית מיחוש ע"ש וצ"ל מה דלא הזכיר מזה בתשוב' הנ"ל לפי שהיה שם טעם זכות תורה לא הוצרך לעצה אחרת".

כתב רבינו זצוק"ל בספרו טעמא דקרא (החדש) בראשית ד' כ"ב וז"ל "ואחות תובל קין נעמה. היא היתה אשתו של נח, כמש"כ רש"י ומקורו במד"ר כאן פכ"ג ס"ג. ולפי"ז שם אביו של נח ושם חותנו היה שוים ששניהם היה שמם למך. והנה בצוואת ריה"ח (סכ"ד) מזהיר ששם החתן וחמיו וכן שם הכלה וחמותה לא יהיו שוים. ואילו בגמרא סוטה י' ב' איתא אמר שמואל סבא חמוה דרב שמואל בר אמי משמיה דרשב"י וכו', ובמנחות כ"ט ב' רמי בר תמרי דהוא חמוה דרמי בר דיקולי [אמנם בשיטמ"ק שם גורס דהוא רמי בר דיקולי, וכ"ה בחולין ק"י א'] ובירושלמי ב"ב ריש פרק ג"פ איתא ר' יוסא קצירא חתניה דר' יוסי. וכמו"כ מה שמזהיר שם (בסכ"ז) דלא ינשאו ב' אחיות לאב ובנו, הנה בכתובות נ"ב ב' רב פפא איעסק ליה לבריה בי אבא סוראה וכו', ופרש"י, בי אבא סוראה חמיו היה והשיא רב פפא לבנו אחות אשתו וכו'. וכמו"כ במה שמזהיר (בסכ"ב) שלא ישא את בת אחותו, ובגמרא יבמות ס"ב ב' אמרו שזו מעלה לישא את בת אחותו, וכ"כ הרמב"ם בהלכות איסור"ב סוף"ב דמצות חכמים שישא אדם את בת אחותו וכו' (וכמ"ש כ"ז הג"ר ראובן מרגליות ז"ל בהערותיו מקור חסד) וכן מצינו שר"א הגדול נשא בת אחותו (אדר"נ פט"ז ה"ב), ועיין בשו"ת נוב"י (מהדו"ת אהע"ז סי' ע"ט) שכבר האריך להקשות על הרבה מאזהרות ריה"ח ז"ל מדברי חז"ל בהרבה דוכתי עיי"ש. אמנם באמת לק"מ וכמו שאמר מרן החזו"א זצ"ל, דבאמת בימי חז"ל היו כל הזיווגים הללו מותרים וגם היה מצוה לשאת את בת אחותו, אבל ריה"ח ז"ל צפה ברוח הקודש שמזמנו ואילך כל הזיווגים האלו לא יצליחו, ואע"ג שעד זמנו הצליחו מ"מ ראה ברוה"ק שמזמנו ואילך לא יצליחו בזיווגים אלו ולכן הזהיר עליהם שלא לעשותם. ואמר מרן זצ"ל שכמה שעברו על הצוואה לא הצליחו. ואמר, מימי לא ראיתי מי שעבר על צוואת ריה"ח והצליח" עכ"ל.

דרים בשתי עיירות אין קפידא ובעיר א' גדולה ידורו רחוק (ועי' בזכר נפתלי דף קמ"ח שהביא כן בשם רוח חיים אה"ע סי' ל"ד"ט).

יג] שיעור אוריאל לנשים עד אחרי המרפק (רב"צ במברגר ז"ל בשמו, בשמלה ארוכה עד אחר הברך אפי' אם לבושה אנפילאות.

יד] שיעור אוריאל לנשים עד אחרי המרפק (רב"צ במברגר ז"ל בשמו,

זכרון בספר

ועי' עוד במש"כ רבינו זצוק"ל בהנהגות והוראות מממין החזו"א זצ"ל (ששמע מפי אמו מורנו ע"ה ונדפס בסוף ספר טעמא דקרא) אות ל"ב וז"ל "חתן וחונתנו אם יש לא' שני שמות ולהשני שם אחד מהם אין זה נקרא כלל שמותיהן שוות אך אם בפי אנשים נקרא זה [שיש לו שני שמות] באותו שם בלבד שיש לאידך זה נקרא שמותיהן שוות (וכעין זה כתבו אחרונים ז"ל)".

שאלתי לרבינו זצוק"ל במש"כ בצוואת ר"י החסיד ששני בני אדם ששמותיהן שווים לא יזדווגו יחד בילדיהם, האם הקפידא גם כשרק שמות המחותנות שווים. והשיב דהקפידא גם במחותנות.

יט. הוא להגאון רבי נפתלי טפלי ז"ל. ושם הביא דברי הרוח חיים (פלאג"י) שם. אך לא נמצא שם אלא בסימן ס"ב סי"ז.

כ. כ"ה בספרו גנזי שערי ציון הלכות והליכות ממין החזו"א או"ח שאלה י' טפח באשה ערוה, עד כמה הוא שיעור אוריאל לנשים עד אחרי המרפק (רב"צ במברגר ז"ל בשמו, באשה ערוה תשובת החזו"א "עד אחרי המרפק" ובצינונים שם כתב עי' משנה ברורה סימן ב' סק"א ז"ל אבל רשאי לגלות ידו עד קובד"ו עי' חזו"א או"ח סי' כ"ז סק"ח ז"ל ויש לעיין ביד אי פרק התחתון שבין הזרוע והכף בכלל איסור ואי מהני ליה מנהגא וכו' ומשמע דבקנה אינו מקום צניעות וכו' וכן נראה דאם באנו לאסור גם פרק קנה א"כ אף מקצתו אסור ולא נהיגי לאסור מקצתו" והמגיה שם כתב דמה שציין לדברי המ"ב שם מיירי לענין דין צניעות באיש. והוסיף דע"ע במשנה ברורה סימן ע"ה סק"ב לענין דין ערוה באשה, ידיה כפי המנהג שדרך להיות מגולה באותה מקום מותר לקרות כנגדו אבל זרועותיה אסור.

ועי' מ"ב סי' ב' סק"א, כ"א ובחזו"א או"ח סי' ט"ז, כ"ב ועי' שונה הלכות סי' ע"ה דין

זכרון בספר

כא. כתב שם וז"ל "וכן צריך לזהר תמיד מחמת טעם זה שלא במקום הכרח מלגלות מבשרו ואפילו מעט כל מה שדרכו להיות מכוסה בבגדים לעולם אבל רשאי לגלות ידו עד קוב"דו וצוארו עד החזה ע"כ האנפלאות יראה ללבשם או לפשטם ג"כ תחת הסדין שלא לגלות רגליו שדרכן להיות מכוסות לעולם במדינות אלו שאין הולכין יחף אפילו בקיץ וכן כל כיוצא בזה אם לא שאי אפשר בענין אחר וכן בבית המרחץ שדרכן של בני אדם לילך שם ערומים וא"א בענין אחר אין בזה משום פריצות וכן כשרוחץ בנהר הדין כן רק יזהר לפשוט וללבוש סמוך לנהר כל מה שאפשר בכדי שלא ילך בגילוי הגוף שלא לצורך ואפילו ערותו א"צ לכסות בירידתו לנהר ולא עוד אלא שהמכסה נראה כאלו בוש בדבר וכאלו כופר בבריתו של אברהם אבינו אך בעלייתו מן הנהר שפניו כלפי העם ישחה או ישים ידו כנגד ערותו לכסותה ובלבד שלא יגע בה כמו שיתבאר בס"ס ג'. איתא בש"ס חלוק של ת"ח כל שאין בשרו נראית מתחתיו. והאידנא אין נזהרין בזה משום שהולכין הכל בבתי שוקיים ואין הבשר נראית". ועי' לעיל הערה כ'.

כב. כתב שם בסק"ח וז"ל "כ"ד א' שוק באשה ערוה, במ"ב סי' ע"ה סק"ז כ' בשם הב"ח והט"ז דבשוק אפי' כל שהו אסור, ואמנם מדברי הרשב"א והראב"ד מבואר דאשמועינן דגם שוק בכלל טפח באשה ערוה דהו"א שוק קול טפי משום שאין מקום צנוע באיש ולפ"ז שיעורו טפח, וכן נראה דאי שוק כ"ש א"כ עגבות ובטן נמי כל שהו שהם טפי בהצנע והו"ל לפרש באיזה מקום שיעורו טפח אלא ודאי פחות מטפח באשתו מותר דסתמא לא מטריד ולא החמירו חכמים בפחות מטפח והב"ח עצמו בסיום דברים נראה דחזר בו ומפרש דשוק קיל טפי, והאי שוק נראה דהוא פרק התחתון מארכובה עד כף העקב אבל מן הארכובה ולמעלה הוא צנוע בהחלט ולא אצטרף לאשמועינן והרי כתבו הראב"ד והרשב"א דבאיש הוא מגולה והב"ח כתב שהוא תמיד מלוכלך וכל זה אינו אלא בפרק התחתון אבל מן הארכובה ולמעלה הוא בכלל ירך ואמרו מה ירך בסתר [מ"ק ט"ז א'] וכבר כתבו תו' מנחות ל"ז א' ד"ה קיבורת, דשוק המוזכר באדם היינו פרק התחתון, וכל טפח מגולה אסור, ויש לע' ביד אי פרק התחתון שבין הזרוע והכף בכלל איסור ואי מהני לי' מנהגא, ובמ"ב סי' ע"ה סק"ב הקיל בפרק התחתון של הרגל עד ארכובה במקום שהולכין מגולות ולהאמור הוי בכלל פריצות ולא מהני לי' מנהגא, ובאו"ח סי' ש"ג סט"ו ויוצאין באצעדה שמניחין בזרוע וזרוע היינו פרק העליון של יד וכמש"כ תו' מנחות ל"ז א' ומשמע דבקנה היינו הפרק שמכף היד עד הזרוע

זכרון בספר

אינו מקום צניעות, ובגמ' שבת ס"ג ב' אמרו בירית תחת אצעדה עומדת ואצעדה היינו בזרוע כדכתיב ש"ב א' י', ומשמע דבירית נמי בפרק עליון שבין הירך ובין הארכובה הנקרא שוק בבהמה, וכן בהא דאמר ב"ק מ"ח א' למיפא בעי צניעותא פרש"י שם שמגלה זרועותיה, וכן נראה דאם באנו לאסור גם פרק הקנה א"כ אף מקצתו אסור ולא נהיגי לאסור מקצתו, וכן במקום דהולכות יחפות ע"כ מגולה קצת הפרק התחתון, ומכל זה היה נראה דשוק המוזכר כאן היינו שוק שאצל הירך, ומש"כ הראב"ד שאינו מקום צנוע באיש, אפשר דר"ל בביתו אינו מקפיד לילך מגולה קצת מן השוק, ולפ"ז לא נתבאר בגמ' דפרק התחתון ערוה ותלוי במנהג וכמש"כ הפמ"ג, וקשה להכריע בדבר, ובתשובת רעק"א תנינא סי' כ"ח, כתב כיון דקרוסול וקרעים ורכובת חד הוא והוא בהחלט מה שקורין קני"א וזה המחבר עצם הארוך התחתון עם עצם אמצעי א"כ ע"כ שוק דמתנ' דאהלות היינו שוק דבהמה, ואמנם א"א לפרש כן מתנ' דאהלות דהרי קתני ו' בפיסת הרגל ו' בכל אצבע ואח"כ חשיב י' בקורסול, ולמה לא חשיב עצם הארוך שבין פיסת הרגל ובין הקרוסול, ושם קרוסול לא מכרעא שזה שם הנופל על כל הרכב עצם עם חברו, וכן שם שוק משתמש בלשון מושאל על עצם התחתון, אבל עיקרו על עצם האמצעי שבין ירך לבין ארכובה הנמכרת עם הראש, מיהו לפי סדר המשנה אין רק עצם אחד מארכובה עד הקטלית אע"ג דבבהמה יש שם ב' עצמות כדאמר חולין ע"ו א', ובבכורות מ"ה א' אמרו רוב בנין ב' שוקיים וירך אחד וע"כ שוקיים היינו התחתון וירך כולל כל האורך מהקרוסול עד הקטלית ולפי' הגרע"א לא יהי' רוב הגודל. עכ"ל השייך לענין הנ"ל.

וראו להביא הכא המשך דברי החזו"א בס"ק הנ"ל ששייך בדרך אגב לענין הנ"ל, וז"ל. "כ' במ"ב סי' ע"ה בבה"ל ד"ה טפח, דטפח באשה הוא מבת ג' שנה ויום אחד וכן שוק [ולמאי דמבואר לעיל דבאשה אחרת כל שהו ה"נ אסור כ"ש] ולמאי דמבואר לעיל דכל הני אינה ערוה בעיקרו אלא חכמים אסרוה משום הרהור וטרדא היה נראה דכל שאין דעתן של בני אדם עליהן מחמת קטנותן מותר והרי דעת הר"י שאין איסור בראי' אלא בהסתכלות ונהי' דדעת ש"פ שסתמו בזה להחמיר בראי' שעינא וליבא סרסורא דעבירה מ"מ זו שאין יצר עליהן מחמת קוטנן הדעת נוטה שלא אסרום חכמים ואין כאן שיעור בשנים אלא לפי מציאותן וקטנות גופן.

ובשיעור דמותר בפנוי' ואסור בנשואה לכאורה לא היה ראוי לאסור אלא באשה

**ט"ז) ואם לפעמים זו השרוול למעלה מהפרק יש ליזהר שלא לומר
ד"ת כנגדו (הנ"ל).**

**טו] אע"פ שיחוד אינו נוהג באחותו קול באשה ערוה נוהג (רי"א
וולף ז"ל, וע"ל סי' ז' אות י"ב^כ) וכ"כ רמ"ג משמו לאסור לשמוע זמר
מאחותו.**

**טז] העידו משמו שמוטב ללבוש פאה נכרית אע"פ שנראה כעין
שערותי' (דמ"מ ניכר) מללבוש מטפחת שקשה ליזהר בזה לכסות כל**

זכרון בספר

שהוא מכירה ורואה אותה תמיד בשיער מכוסה וכי מגלה השתא חשיב ערוה אבל
רואה אשה שאינו מכירה וראשה פרוע לא עדיפא מפנוי' אבל ל"מ כן בפוסקים
אלא הכי קבעו חכמים דשיער נשואה כיון דחייבת לכסות עשאוה כערוה לכו"ע
ונראה דאפי' פרוצה שיוצאת תמיד בראש פרוע אסור דלא הקילו חכמים חכמים
בפריצות והרי גם פני' וידיה יש בהן איסור בהסתכלות ויש מקום לאסור לקרות
ק"ש אף נגד פניה אלא שכל גזירת חכמים בפלס שקלוה וא"א להכביד על הציבור
ולכך הקילו בפניה ובשיער פנוי' מ"מ בנשואה שחייבת בכיסוי לא הקילו, וכ"כ
במ"ב. עכ"ל.

כג. כתב שם וז"ל "ובמקומות שדרך להיות מגולה כגון פניה וידיה כפי המנהג
שדרך להיות מגולה באותו מקום וכן פרסות רגליה עד השוק שקורין קני"א בל"א
במקום שדרך לילך יחף מותר לקרות כנגדן ובמקום שדרך לכסות שיעורן טפח
אבל זרעותיה ושוקה אפי' רגילין לילך מגולה כדרך הפרוצות אסור, ובחז"א מסופק
דאפשר דגם למטה מהארכובה בכלל שוק וכן בפרק היד (או"ח סי' ט"ז סק"ח).

כד. כתב שם רבינו הקדוש זצוק"ל וז"ל "אסור לשמוע קול זמר אשתו נדה (הרב"צ
במברגר ז"ל, ועי' מ"ב סימן ע"ה סק"י) ואם אשה מנגנת בכלי שיר ואינו יודע איזו אשה אם
מותר בדברי תורה עי' בפנקס שני אות י"ד (ועי' בערוך השולחן סימן ע"ה אות ח' שמתיר)
עכ"ל.

השער (והוא כדעת המתירין פאה נכרית עי' מ"ב סי' ע"ה סקט"ו, כ"ה וכן נהגו בביתו).

יז] י"א בשמו שנתנית יד לאשה הוא בגדר אביזרייהו דג"ע (רמ"ג ועי' סנהדרין ע"ה א', כ"ו וכ"כ אמו"ר זצ"ל בשמו בקריינא דאיגרתא ח"א סי'

זכרון בספר

כה. כתב שם וז"ל "שער נכרית קרי נכרית להשער שנחתך ואינו דבוק לבשרה וס"ל דע"ז לא אחז"ל שער באשה ערוה וגם מותר לגלותה ואין בה משום פריעת הראש ויש חולקין ואומרים דאף בפיאה נכרית שייך שער באשה ערוה ואיסור פריעת ראש וכתב הפמ"ג דבמדינות שיוצאין הנשים בפיאה נכרית מגולה יש להם לסמוך על השו"ע ומשמע מיניה שם דאפילו שער של עצמה שנחתך ואח"כ חברה לראשה ג"כ יש להקל ובספר מגן גבורים החמיר בזה עי"ש. וכתב עוד שם דאם אין מנהג המקום שילכו הנשים בפאה נכרית בודאי הדין עם המחמירין בזה משום מראית העין" עי"ש.

כו. איתא התם "אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת, והעלה לבו טינא. ובאו ושאלו לרופאים, ואמרו אין לו תקנה עד שתבעל אמרו חכמים ימות, ואל תבעל לו. תעמוד לפניו ערומה ימות ואל תעמוד לפניו ערומה תספר עמו מאחורי הגדר ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר. פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני. חד אמר אשת איש היתה, וחד אמר פנויה היתה. בשלמא למאן דאמר אשת איש היתה שפיר. אלא למאן דאמר פנויה היתה מאי כולי האי רב פפא אמר משום פגם משפחה. רב אחא בריה דרב איקא אמר כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות. ולינסבה מינסב לא מייתבה דעתיה, כדרכי יצחק, דאמר רבי יצחק מיום שחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה, שנאמר מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם".

קס"ב"ז).

זכרון בספר

כז. כתב שם באיגרת קס"ב (במהדו"ח נמצא בח"ב איגרת תכ"ג) וז"ל "בדבר נתינת יד לאשה, אין ספק כי הוא איסור גמור דכל קריבה לערוה אסורה, ולהרמב"ם ז"ל בספר המצוות מצוה ל"ת שנ"ג והסמ"ג הוא ל"ת מדאורייתא ולהרמב"ן ז"ל בהשגותיו הוא מדרבנן ועכ"פ אין בזה שום היתר ומי הוא זה שיאמר זכיתי למדרגת רב שמואל ב"ר יצחק או מדרגת עולא.

ואומרים בשם מרן החזו"א זצללה"ה שאמר שזהו בדין יהרג ואל יעבור ככל אבירי' דעריות.

ואין נפק"מ בין נשואה לבלתי נשואה כיון שהבלתי נשואה ג"כ ערוה מחמת נדה, וגם בפנוי' וטהורה אכתי איכא איסורא מונשמרתם מכל דבר רע שלא יהרהר כו' ומי יאמר זכיתי לבי שלא יגרום לו שום הרהור כלל.

ומה שכתבת דכי אשה מגישה מקודם איכא בזה משום מלבין ברבים אם לא יתן, ח"ו לומר כן דאפילו ודאי תתבייש ברבים אין בזה שום צד היתר במה שהאחד יתבייש מחמת מניעת עבירה ואמרו חז"ל המוצא כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק ורב אדא ב"א קרע כרבלתא בשוקא שהי' שוה ד' מאות זוז מאשה אחת בפ' ג' דברכות.

במקרה שיהי' נמצא במצב בלתי נעים ע"י מניעת יד יכול לומר לאשה שמסתמא אינה יודעת שיש בזה איסור אבל אסור הוא ע"פ תורה"ק.

והנני דו"ש ומברכו בכל טוב ברו"ג. יעקב ישראל קניבסקי.

ועוד שם באיגרת קס"ג (במהדו"ח נמצא בח"ב איגרת תכ"ד) כתב וז"ל "קיבלתי מכתבו ואע"פ שמהראוי שלא להשיב, נתיישבתי להשיב הפעם בשביל לאפרושי מאיסורא.

על מה שכתבתי דנתינת יד לערוה הוא מדאורייתא כמש"כ הרמב"ם ז"ל בספר המצוות שנ"ג העתיק הכותב לשון הרמב"ם ז"ל פכ"א מאי"ב ה"ו, דהמחבק אחת מן העריות שאין לבו נוקפו עליהן כו' דמשמע שהוא מדרבנן וכתב הכותב דה"נ כשנותן בשביל הנימוס.

וזה שקר גמור, כי לא ימלט שאיש צעיר יגע באשה ולא יגרום לו שום חימום ר"ל או איזו הרגשת הנאה מעריות ר"ל ובזכרוני שכבר רמזתי במכתבי הראשון דאין לנו ההיא דעולא בסוף קידושין בזמנינו.

זכרון בספר

על מה שכתבתי דלא שייך כלל וכלל מלבין פני האשה במה שהיא מתביישת על מניעת נתינת היד שהיא עבירה, פטפט הכותב דברים שאסור לשומען וכתב דיש כאן גדול כבוד הבריות שדוחה אפילו בקום ועשה לאיסור דרבנן כההיא דא"ח סי' י"ג במצא בשבת בכרמלית שנפסקה ציציתו.

ואסור לומר דברים הללו דהתם וכל הני דברכות י"ט היינו שאינו רוצה כלל גוף העבירה דמה שרוצה שלא להיות ערום [שזה הכבוד הבריות שם] אינו עבירה כלל, רק שעכשיו אינו מוצא בגד אחר אלא כלאים או חסר ציצית, ובזה התיירו משום כבוד הבריות איסור דרבנן.

אבל מי שרוצה ומתאוה לעשות גוף העבירה משום דבלא זה חשיב אצלו בזיון כשנמנעים מהעבירה, בזה אדברא מצוה גדולה לביישו ככל האפשר כדי להפרישו מאיסורא ובי"ד מנדין את המזלזל ביו"ט שני [שקל משאר איסורי דרבנן] אפילו שזה חושב שהוא מצוה כגון שקברו מת ביו"ט שני כמבואר בפסחים דף נ"ב ובסנהדרין דף כ"ו וכן כל המזלזל באיזו דבר האסור מדרבנן משמתינן ליה ומבזין אותו בזיון נורא שאין עומדין בד' אמותיו ואין אוכלין עמו ואין מצרפין אותו למנין וכל דבר שבקדושה והמנהג לגרשו מבית המדרש ובי"ד יכולין להחמיר עליו שלא לקוברו והכלבים יאכלוהו ושלא למול את בניו כמבואר כ"ז ביו"ד סי' של"ד.

ואין חוששין כלל וכלל על כבוד אותו אדם שעובר על דרבנן, וזה אפילו אם עובר פ"א וכש"כ וק"ו מי שפורק ר"ל עול תורה לעבור תמיד בהפקרות על איזו איסור דרבנן שעפ"י ד"ת אילו היה יד ביד תקיפה היו צריכין להזהירו בכל מיני אזהרות ואם אינו מועיל היו צריכים לרדפו עד חרמה להעמיד דין תורה תורתנו הקדושה על תילה.

אלא שבעוה"ר אין ידינו תקיפה ואנחנו בגלות אצל הפורקי עול מכל המינים והלוואי שהם לא יפריעו לנו לשמור תורתנו הקדושה, ומשום זה נמנעים מלהוכיח ומעלימים עין מכל הנעשה ועיי"ש בסוס"י של"ד.

ועכ"פ בנידון זה שהבחור יכול בוודאי למנוע את עצמו ואת האשה מעבירה [ע"י אי נתינת ידו] הלא במה שנוגע למעשה עבירה זו ידו תקיפה שיכול למנוע והאין יעלה על הדעת שיחוש על כבודה של ארורה זו הרוצה דוקא לעשות העבירה והלא במצב זה שבידו למנועה בלי חששות של סכ"נ, היה צריך לביישה בכל מיני ביושים להפרישה מאיסור וכ"ש שהוא עצמו לא יעשה איסור ר"ל מחמת חשש של כבודו או כבודה ששניהן ראויים לקלון ולבזיון במה שעניני תורתנו הקדושה

[יח] הגישה לו אשה איזה מכתב ואמר שתניחנהו על הכסא (רמ"ג^{כח}, ועי' רמ"א אה"ע סי' כ"א ס"ה^{כט}).

[יט] חולה שהיו צריכין לעשות לו זריקות התיר לעשות לו ע"י אשה (דבעבדתה טרידא, ועי' בתענית כ"א ב' גבי אבא אומנא^ל).

[כ] שאלו אם אשה יכולה לקחת אתה את בנה הקטן לים ואמר שאם

זכרון בספר

מזולזל אצלם ר"ל ועל כבוד הבורא ב"ה שמתמעט ע"י הללו הנוהגים בהפקר ובבזוי, למצוותיו יתברך לא חסין, ורק על כבודה של אותה ארורה מופקרת חוששין, ה' ישמרנו.

נא להחזיר לי מכתב זה או העתקה ממנו.

הדו"ש ומברכו שיחזיק ביראת ה' כל היום ולא יפנה להבלי שוא. יעקב ישראל קניבסקי.

כח. נדפס בספרו דינים והנהגות ממרן החזו"א ח"ב פ"ט סי"ט.

כט. כתב שם בשו"ע "אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה בין שפחה בין משוחררת שמא יבא לידי הרהור עבירה. באיזה שמוש אמרו, ברחיצת פניו ידיו ורגליו אפילו ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפילו אינה נוגעת בו, והצעת המטה בפניו, ומזיגת הכוס". וכתב הרמ"א "הגה וי"א דהוא הדין באכילה עמה בקערה נמי אסור בכל ערוה כמו באשתו נדה ויש מקילין בכל אלה, דלא אסרו דברים של חבה רק באשתו נדה וי"א דכל זה אינו אסור רק במקום ייחוד, אבל במקום שרוב בני אדם מצויים כגון במרחץ, מותר לרחוץ מעובדות כוכבים שפחות וכן נוהגים וי"א דכל שאינו עושה דרך חבה רק כוונתו לשם שמים, מותר. לכן נהגו להקל בדברים אלו וי"א דאין לנהוג אפילו עם אשתו בדברים של חבה, לעיין ברישיה אם יש לו כינים, בפני אחרים".

ל. איתא התם "אבא אומנא הוה אתי ליה שלמא ממתיתבתא דרקיעא כל יומא, ולאביי כל מעלי יומא דשבתא, לרבא כל מעלי יומא דכיפורי. הוה קא חלשא דעתיה דאביי משום דאבא אומנא. אמרו ליה לא מצית למיעבד כעובדיה. ומאי הוה עובדיה דאבא אומנא דכי הוה עביד מילתא הוה מחית גברי לחוד ונשי לחוד,

יכולים לזכור כשיגדלו יש למנוע (רמ"ג, וע"ע בפנקס ב' אות ס"ט לא).

כא] מותר לישב ע"י אשה באוטו כשאינ נגיעה (ר"ש קוסובסקי ז"ל בשמו, ועי' באגרת מרן ז"ל שנדפס בס' טהרת בת ישראל, לב ועי' בפנקס ב' אות פ"ג אם מוטב לישב על יד אשה בלי נגיעה או אחורי לג').

כב] כשסדרו מקום תפילה בימים נוראים בגג שבביתו אמר שלא לעשות שם עזרת נשים מכיון שיש רק חדר מדרגות א' (רמ"ג לד').

כג] עובדא הוי בשמחת אירוסין שהי' המעבר של הגברים דרך חדר שהיו בו נשים ואמר שאין הדבר הגון, ואם המקום דחוק ראוי

זכרון בספר

ואית ליה לבושא דאית ביה קרנא דהוות בזיעא כי כוסילתא. כי הוות אתיא ליה איתתא הוה מלביש לה, כי היכי דלא ניסתכל בה".

לא. נדפס בספרו דינים והנהגות ממרן החזו"א ח"ב פ"ח סי"ג ושם כתב בזה"ל "אחד שאל אם יכולה האם לקחת עמה את בנה הקטן לים והשיב שאם יש לחוש שיזכור לכשיגדל אל תקחנו, ופעם נשאל על קטן בן ג' ומחצה והשיב שלא".

לב. לשון האיגרת בסימן ב' סעיף י"א נאמר "אסור להם לשבת בעגלה באוטו או בספינה אחת אם נוסעים דרך טיול אלא אם כן אחר מפסיק ביניהם או שיושבים על שני ספסלים וכשנוסעים שלא לשם טיול מותר להם אף לשבת בספסל אחד ובלבד שיזהרו מנגיעה" לדעת המשיג נראה דאין להתיר בספסל אחד באוטו כי ספסלי האוטובוס מכונים לשני אנשים בצפיפות ומן הנמנע שלא יבואו לנגיעה והרי לדברי הרמ"א (קצ"ה ה') צריך להזהר "שישבו בדרך שלא יגעו זה בזה". עכ"ל.

לג. עיין בספר חוט שני אה"ע סימן כ"א סעיף א' אות ח' שכתב "דעת מרן החזון איש שאסור גם לשבת מאחורי אשה כגון באוטובוס וכיוצ"ב וזה יותר חמור מלשבת בספסל ליד אשה"

לד. נדפס בספרו דינים והנהגות ממרן החזו"א ח"ב פ"ח סי"א.

לבקש מהשכן שישאיל מקום (רמ"ג^{לה}).

כד] שאלו אם אשה יכולה ללכת לרופא נשים בין לבדיקות וטיפולים בין לשאר ענינים והשיב שקשה להתיר (רב"צ במברגר^{לו}).

כה] שאלתי אם מותר לאשה ללכת בבית בלי גרבים והשיב אם אין שם אנשים אחרים מותר (הנ"ל, ^{לז} ועי' שו"ה סי' ע"ה דין ט"ל^ח).

כו] באו לשאול לו על חתן שנראה שאינו ירא שמים ויש חשש שאין מתפלל וצוה לבטל התנאים (ועי' כתר ראש סי' קי"ד קט"ו^{לט}, ומובן

זכרון בספר

לה. נדפס שם סי"ב.

לו. כ"ה בספרו גנזי שערי ציון הלכות והליכות ממרן החזו"א אה"ע שאלה א' והוסיף שם עוד ששאל למרן החזו"א האם זה מטעם יחוד או מטעם ערוה, והאם רק בבדיקת נשים או סתם לכל שאר הענינים. והשיב החזו"א "כמובן בכל ענינים".

לז. כ"ה בספרו גנזי שערי ציון הלכות והליכות ממרן החזו"א אות י"ג.

לח. כתב שם וז"ל "ובמקומות שדרך להיות מגולה כגון פניה וידיה כפי המנהג שדרך להיות מגולה באותו מקום וכן פרסות רגליה עד השוק שקורין קני"א בל"א במקום שדרך לילך יחף מותר לקרות כנגדן ובמקום שדרך לכסות שיעורן טפח אבל זרועותיה ושוקה אפילו רגילין לילך מגולה כדרך הפרוצות אסור. ובחז"א מסופק דאפשר דגם למטה מהארכובה בכלל שוק וכן בפרק היד (או"ח סי' ט"ז סק"ח) עכ"ל. וע"ע לעיל הערה כ"ב.

לט. כתב שם אות קי"ד וז"ל "טעם על זה ששוברין כלי חרס בעת התנאים, להראות כמו כלי חרס כיון שנשברה אין לה תקנה, כן אסור לבטל תנאים, ובחופה שוברין כלי זכוכית שיש לה תקנה, כן התקנה להיפרד בגט פיטורין". ובאות קט"ו כתב וז"ל "אמר רבינו שיותר נכון (הג"פ) [לגרש] את אשתו שלא תמצא חן בעיניו שהתורה התיירה, מלבטל תנאים בתקיעת כף, דכיון שנעשה תקיעת כף הוא מן השמים ובהדי כבשי דרחמנא למה ליי". עכ"ל.

◇ ◇ ◇

שואין למדין מפי מעשה ואין כל הענינים שוין)^מ.

כז] בחורה השתדכה עם בחור ואח"כ נודע שאבי הבחור הי' גוי שבא על ב"י יכולה לעזוב את השידוך אבל אם נודע שאבי אביו הי' גוי שבא על ב"י אינה יכולה לעזוב (ר"ח קרייזוירט ז"ל בשם מרן זצ"ל, ועי' יבמות מ"ה א' או גלי, וי"ל דקודם הנשואין שאני^{מא}).

כח] יש לחתן לשכור חדר היחוד ומקום החופה (ר"נ שולמן נ"י ועי'

זכרון בספר

ושאלתי לרבינו זצוק"ל האם נכון מה שאומרים בשם הגר"א שמי שרוצה לשבור השידוך בתקופת האירוסין, עדיף שישא האשה ואח"כ יתגרש ממנה, מאשר לבטל בתקופת האירוסין, ומה הטעם לזה. והשיב בזה"ל "כך שמענו והטעם שאחר הנשואין לא ממהרים להתגרש".

עוד שאלתי לרבינו זצוק"ל בהנ"ל אם נכון מה שמוסרים בשם הגר"א, האם דבר זה שייך גם בבני ספרד שלא עושים קנין באירוסין ולא שוברים צלחת וכו', או דבזה לא שייך. והשיב דשייך גם בבני ספרד.

מ. בספר תולדות יעקב עמ' קי"ז מספר "מעשה שאירע זמן קצר לפני זמן נישואיהם של בני זוג ובפגישה האחרונה שלפני החתונה שאלה הכלה את החתן אם כבר התפלל מנחה וענה בחיוב, והכירה בו שהוא משקר שלא התפלל עדיין מנחה, המדוברת התלבטה רבות בעניין מאחר וסוף סוף זמן הנישואין כבר נקבע וכבר נשלחו ההזמנות והכל מוכן והורה מרן החזו"א זצ"ל להגר"ח שליט"א ששאל עבורה שתבטל את השידוך מיד וה' ישלח לה שידוך יותר טוב וכך הוה". עכ"ד.

ושאלתי לרבינו זצוק"ל במה דמטין משמיה דמרנא ורבנא החזו"א זצוק"ל שאמר דאפשר לבדוק הירא"ש של הבחור ע"י שיסתכלו היאך מתפלל, האם דבר זה שייך גם באשה דיסתכלו היאך מתפללת, או דשמה יבדקו בצניעותה וכדו'. והשיב דשייך גם באשה. ועוד הוסיף רבינו זצוק"ל דאפשר לבדוק הירא"ש אצל הכלה המוצעת ע"י שירגיזנה ויראו היאך מתנהגת. ויש להוסיף בזה מש"כ לן רבינו זצוק"ל שהדבר העיקרי שצריך לחפש בשידוך הוא יראת שמים.

מא. איתא התם "דההוא דאתא לקמיה דרב אמר ליה עובד כוכבים ועבד הבא על

מ"ב סי' של"ט סקל"ב, מ"ב ועי' אה"ע סי' נ"ה ס"א ובהגר"א שם, מ"ב ועי' חזו"א אה"ע

זכרון בספר

בת ישראל, מהו אמר לו הולד כשר וכו', ואף רב יהודה מורה בה להיתירא דכי אתא לקמיה דרב יהודה א"ל זיל איטמר או נסיב בת מינך, וכי אתא לקמיה דרבא א"ל או גלי או נסיב בת מינך". ועי' לעיל אות ב', ובזכרון בספר הערה ג'.

מב. עיי"ש שהאריך ובתו"ד כתב וז"ל "וצריך ליחד להחתן אותו החדר והוי כהכניסה לביתו".

מג. בשו"ע שם כתב וז"ל "הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים, כל זמן שהיא בבית אביה והבא על ארוסתו בבית חמיו, מכין אותו מכת מרדות. הגה ואפילו ביחוד אסורים ולכן ארוס שהוא עם ארוסתו בבית א', ממכרין ז' ברכות פן יתייחדו וי"א דאין להם לדור ביחד, שמא יקוצו זה בזה ואפילו בשדוכין בלא ארוסין יש לחוש אפילו אם קדשה בביאה, אסור לו לבא עליה ביאה שניה בבית אביה, עד שיביא אותה לתוך ביתו וייתניח עמה ויפרישנה לו, ויחוד זה הוא נקרא כניסה לחופה, והוא הנקרא נשואין בכל מקום. והבא על ארוסתו לשם נשואין, אחר שקדשה, משיערה בה, קנאה, ונעשית נשואה והרי היא כאשתו לכל דבר, וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנשואין. הגה וי"א דחופה אינה יחוד, אלא כל שהביאה החתן לביתו לשם נשואין וי"א שהחופה היא שפורסין סודר על ראשם בשעת הברכה. וי"א דחופת בתולה משיצאה בהינומא ואלמנה, ומשנתייחדו והמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסים שם יריעה פרוסה על גבי כלונסות, ומכניסים תחתיה החתן והכלה ברבים, ומקדשה שם ומברכין שם ברכת ארוסין ונשואין, ואח"כ מוליכים אותם לבית ואוכלים ביחד במקום צנוע, וזהו החופה הנוהגת עכשיו" עכ"ל.

ובביאור הגר"א סק"ט כתב וז"ל "וי"א שהחופה כו'. בירושלמי דסוף סוטה אלו הן חופת סדינים מצוירים וסירוני' זהב תלוין בהם תני אבל עושה הוא אפיפרות ותולה בהן כל מי שירצה וכ"ה בבבלי שם תנא אף כו' מאי חופת כו' אלא דבירוש' קרי לעטרות חתנים זהורים המוזהבות מ"מ חד ענינא הוא וערש"י שם ד"ה זהורית כו' ותוס' דגטין ז' א' ד"ה עטרות כו' והיא חופה שלנו ועב"י בסימן ס"א בשם העיטור שסתר ס' זו מדאמרינן עד שיכנסו לחופה אלמא כניסה למקום מיוחד הוא ובירושלמי דסוכה כו' וט"ס וצ"ל דסוטה אלו הן כו' אלא חופה היא שמוסר האב ומכניסה בבית שיש בה חידוש כגון סדינים המצוירים כו' והמנהג הזה בבתולה אבל באלמנה כיון שכנסה לשם נישואין ויש שם מקום מיוחד והצעת המטה ה"ה כבית שיש בו חופה ע"ש וערא"ש פ"ב דסוכה ס"ח וצ"ע מה היא החופה

סי' ס"ג סקי"ז מד).

זכרון בספר

כו' וע' מרדכי פ"ק דכתובות והג"א שם סי"ג ד"ה משום כו' ועתוס' פ"ק דיומא אבל העיקר שענין החופה שקונה הוא יציאתה מבית אביה והולכת' עם החתן לביתו לשם נישואין שמראה שהיא ברשות בעלה וכדעת הר"נ וא"צ שתתייחד עמו כמו שהוכיח הר"נ ברי' כתובות ממ"ש ת"ר כנסה כו' וכ"ה במתני' מ"ח א"ב לעולם היא ברשות' והיא החופה דבגמ' אסיפא מסר האב כו' פליגי א"ר מסירתה לכל מכלל דרישא היא חופה ממש וכן פירש"י שם במתני' וערש"י שם בגמרא ד"ה הא סתמא כו' אבל ל"נ מדכללינהו בהדי מסירה וכן אמר בד"א לירושתה כו' מ' דקאי אכולהו אבל נראה כיון שלא הביאה לביתו מקום עיקר קביעתו לחופה אין זה חופה וז"ש ברישא ובסיפא חצר בדרך אבל מ"מ מ' דוקא בדרך אבל כל שקובע החופה אפילו בחצרה סגי אלא דעיקר החופה הוא לביתו לשם נישואין כנ"ל אבל מ"מ עשיית החופה הוא בסדינים כו' כמין כיפה כנ"ל בירושלמי וזהו ג"כ חופה שלנו לפי שאצלנו אף הוא לאחר נשואין דרים בבית אביה לפיכך מוציאה האב מרשותה לחצר בהכ"נ ושם קובעין החופה בסדינים ושם הוא עיקר החופה וקונה אותה לכל והחצר בהכ"נ הוא מקום הקנייה דלא גרע מחצר דידה וזהו חופה ממש אבל אין הכיפה מעכבת אלא כיון שנהגו לעשות כיפה כנ"ל עיקר דעתם לשם נישואין תחת הכיפה אבל אין הכיפה רשות לעצמה שתקנה אלא החצר. עכ"ל.

מד. כתב שם וז"ל " בענין חופה דעת הגר"א סי' נ"ה ס"ק ט' דעיקרו מעשה המורה שיצאת מרשות הראשון לרשות הבעל ואי מכניסה הבעל לביתו לשם כך זהו נשואין ומקרי ביתו לענין זה מקום קביעת דירתו, ואם מוליכה למקום שהכינו לכך להורות על נשואין, שפיר חשיב נשואין, ואפי' מוליכה לחדר דידה או לחצר דידה כיון שהסכימו לכך חשיב מעשה נשואין, ונהגו לעטר מקום החופה כדי שיהיה הדבר מנכר טפי, וזהו חופה שלנו שהולך עמה לחצר ביהכ"נ והכלונסות והיריעה להיכר הדבר [ואפשר דאף הרמב"ם מודה דא"צ יחוד גמור שלא יהיו נכנסים ויוצאים אלא קביעות פיתא ולינה בחדרו, [ואפשר עוד בכונת הר"מ שבא לפרש דאי הכניסה לביתו והוא לא נכנס עמה לא חשיב חופה אלא א"כ הוא ג"כ נכנס עמה וצריך להיות עמה בחדר אחד בשעת כניסה אבל לא אכפת לן אי איכא אחרים עמהן] ובזה יתיישב הא דהקשו דמוכח דאיכא חופה בלא יחוד וכמש"כ הר"ן ריש כתובות, וכ"מ יבמות נ"ח א' דאמר אלא בנכנסה לחופה ולא נבעלה ואי יחוד הרי אינו מנוקה מעון, ועוד הקשו עי' שה"מ וב"ש סי' ס"א] ונראה דאי היתה חופה שלנו ולא היה יחוד חשיבא כנשואה אף לקולא כגון להפר נדריה ולטמא לה, וכן לענין ממון יורשה

כט] חתן לא ילך יחידי (עי' רמ"א אה"ע סי' ס"ד ס"א"מ) והשומר צריך לילך בתוך ד"א שלו, והחתן והכלה כ"א נעשה שומר לחברו, ואפי' אין השומר הולך לשם שמירה מהני אם הוא תוך ד"א שלו, ולתפלה מותר לילך יחידי דשומר מצוה כו' (עי' ב"ש שם סק"ב ב"דל"מ כן"מ) וכן למקוה (וכמדומה דגם לחזור התיר, וע"ל סי' ח' דין ע"ו אם חתן יכול

זכרון בספר

וזוכה במ"י ובמציאתה ואם היתה בע"ש מותר היחוד והביאה בשבת, ואם היתה נדה דעת ב"ש סי' ס"א דחשיב ספיקא דדינא ואינו מוציא מידה, ומ"מ בחופת נדה בע"ש הקילו הח"מ וב"ש ביאה בשבת כיון דנהיגין כהרא"ש יש לסמוך גם לענין איסור שבות, ואע"ג דקדם ביאה לא זכה מספק ועכשו הוא זוכה מ"מ אי באמת הלכה כהרא"ש לא חשיב קונה קנין בשבת, אע"ג דבאמת לא היה מוציא מידה שאומרת קים לי כהרמב"ם, ומקילין למבעל בשבת אע"ג דאיכא כאן תרתי חופת נדה, וגם לא היה יחוד קדם שבת, וב"ש סי' ס"ד כ' להודיע להחתן בחו"ל בע"ש ובזה לכו"ע מועיל, אבל כבר חלקו עליו בזה וכמש"כ לעיל. עכ"ל.

מה. כתב שם וז"ל "וחתן אסור בעשיית מלאכה, ואסור לצאת יחידי בשוק".

מו. כתב שם וז"ל "ואסור לצאת יחידי. כתב בפרישה מזה נשתררב המנהג שאינו יוצא החתן לב"ה כל שבעה ימים כי אין בנמצא שילוהו אותו מביתו לב"ה ומב"ה לביתו".

ובעיקר הענין שחתן וכלה צריכים שימור יש כמה פרטים בענין זה. ונבאר בקצרה ראשית יש להקדים בזה מה שאמר מרן החזו"א זצוק"ל למו"ר מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל ביום חופתו שעד כניסתו לחופה אין לו דין חתן ויכול לילך יחידי והובאו הדברים בס' אורחות ר' ח"ג עמ' רנ"ז ויש המקפידים גם בזה שלא ילך החתן יחידי ביום החופה גם קודם כניסתו לחופה.

עוד נראה דסגי אף בתינוק קטן ואפי' בן יומו שיחשב לשומר, דהנה שאלתי למו"ר מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בהך דינא דיולדת צריכה שימור אם התינוק חשיב שומר והשיב דחשיב, ופשוט שדין אחד להם.

וביעב"ץ בהגהותיו לברכות דף נ"ד ע"ב כתב דהשומר צריך להיות יושב ומשמר והוא ער ולא סגי בישן ושאלתי את מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל אם צריך

ליכנס לביהכ"נ שפוטר מתחנון^{מז}).

[ל] חתן אסור בכתיבה כדין חוה"מ (מבואר בספרו אה"ע סוף סי' ס"ד^{מח})
גם שאלתי אם הכלה יכולה לעשות מלאכת הבית והשיב (כמדומה)
כדין חוה"מ.

[לא] בנוסח כתובה שלי הי' כתוב ס"ה כתובתא דא כו' עולים לסך
מאתים זוז ומאתים זקוקין צוה להוסיף וחמש מאות ל"י, ורמ"ג
כ' בנוסח הכתובה אמר שלא לכלול הכתובה דאורייתא בס"ה של
הזקוקים או הליירות ואם בא לכתוב ס"ה כתובתא דא כו' יש לכתוב

זכרון בספר

לחוש לזה והשיב דלא נהגו כן. ועיין במש"כ בזה באורך בספרי שערי ציון ח"ב
סימן כ"א אות ד'.

מז. כתב שם וז"ל "חתן יכול להיכנס לביהכ"נ אף שפוטר מתחנון דלא כט"ז (המובא
במ"ב ס' קל"א סקכ"ו)".

שאלתי לרבינו זצוק"ל האם לדעת החזו"א הנ"ל שיכול לילך החתן לביהכנ"ס,
האם להעדיף מנין גדול משום ברוב עם, או להעדיף מנין מצומצם משום דברי
הט"ז הנ"ל. והשיב דאין נ"מ. עוד שאלתי לרבינו זצוק"ל בחתן היושב בבית
הכנסת ואינו מתפלל עם הציבור האם פוטר מלומר תחנון. והשיב שפוטר. עוד
שאלתי בחתן שהתפלל עם הציבור אך יצא מהמקום קודם שהגיעו לתחנון, האם
יאמרו תחנון או לא. והשיב די"א שאין פוטר. ועיין מש"כ בזה באורך בספרי שערי
ציון ח"ב סימן כ"א אותיות ו'-י'.

מח. כתב שם וז"ל "אה"ע סי' ס"ד ס"א שלא יעשה מלאכה, נראה דלא חמירי
מחוה"מ ודבר האבד מותר, ובתו' כתובות ד' א' ד"ה אבל, מבואר דחתן קיל
ממועד".

ס"ה זוזי מאתן ועוד כו', וע"ע בפנקס ב' אות ק"ט בנוסח הכתובה^{מט}.

לב] אין העדים צריכין לראות פני הכלה (רמ"ג, ועי' פ"ת אה"ע סי' ל"א סק"ה²)

לג] חתן שלא הי' יכול לבעול ופרסה הכלה נדה צוה ליקח שומר בלילה (ועי' לק' סי' מ' ס"י וסט"ז מי הי' שומר^{נא}) וישן השומר בחדר השני והדלתות

זכרון בספר

מט. עיין בספר אורחות רבינו (מהדו"ח) ח"ה עניני כתובה אות ט'. וע"ע שם עמ' ע' צילום הכתובה של מו"ר צוקללה"ה שנכתבה לפי הוראת מרן החזו"א צוקללה"ה.

נ. כתב שם וז"ל "לכסות פני כלות. כ' בס' קה"י וז"ל בחידושי מהרי"ט הביא בשם אביו המבי"ט ז"ל (עבה"ט לקמן סי' מ"ב ס"ק י"ב ומ"ש שם) באחד שקידש אשה אחת שהי' פניה מכוסות בשעת קידושין ולא ראו אותה אלא אח"כ כשהלכה לה החזירוה וגילו פניה כדי שיוכלו לדעת ולהעיד מי היא המתקד' והשיב המבי"ט דאין לחוש כלל לקדושין דהוי כמקד' בלא עדים ודומה זאת לתשו' הרשב"א סי' תש"ף דעדים ששמעו איך ראובן אמר ללאה ה"א מקודשת לי באתרוג זה ולא ראו הנתינה אף על גב שראו אח"כ האתרוג יוצא מת"י האשה לא הוי קידושין. ומהרי"ט ז"ל חילק בין לא ראו מעשה הקדושין להיכא דראו מעשה הקידושין אלא שלא הכירו את האשה כיון שיכולין להחזיק בה ולראותה. ולענ"ד נראה בפשיטות דהכא חשיב ידיעה וראיה כיון דמהני עדותן אם יראו שבעל איש אחר את האשה בפניהם כו' כמו שאם יראו עדים לאחד שהיו פניו מכוסה רצח לחבירו וכי לא היו יכולין להעיד שאיש הלזה הרג לחבירו אף שאם היה מתרחק מהם לא הי' מכירין אותו ולא היו יכולין להעיד מ"מ בודאי מהני עדותן וחשיב שפיר ידיעה וראיה ועוד כיון שלא זזו ידם עד שבדקוה וראוה בודאי הרי הוא כידעי' וראיה דהא ודאי אם קידש אשה בפני עדים ולא בדקוה מקודם אם היא גדולה ואח"כ ראו אותה שהיא גדולה בודאי מקודשת עכ"ד ע"ש ועמ"ש לקמן סימן מ"ב ס"ק י"ב וי"ג. עכ"ל.

נא. כתב שם בסעיף י' וז"ל "קטן מבן שש הוי שומר (דבר הלכה סי' ד' סקט"ו)". ובסעיף ט"ז כתב וז"ל "אמו או בתו או אחותו הוי שומר ומותר להתייחד איתם ועוד א' (שם סי' ח' ס"ד)" עכ"ל.

יהיו פתוחות (עי' יו"ד סי' קצ"ב ס"ד, נ"ב וע"ל סי' מ' אות י"א כ"ב כ"ג) שוב שמעתי שדוקא בספק העראה הקיל בשומר א' אבל בודאי לא הערה צריך ב' שומרים כמ"ש בשו"ע (וכ"ה בחזו"א אה"ע סי' ל"ד סק"ג ה' ע"ש) ועי' סי' ל"ח

זכרון בספר

נב. כתב שם וז"ל "עבר וכנסה תוך זמן זה, וכן חתן שפירסה כלתו נדה קודם שבא עליה, לא יתייחד עמה, אלא הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. הגה יש אומרים אם היתה טהורה כשנשאת ולא בא עליה, ופירסה נדה אחר כך, א"צ שימור עוד, (ת"ה סימן רנ"ג והגהות אלפסי), והמחמיר תע"ב (ת"ה שם). ואין לחלק בזה בין בחור לאלמן או בתולה לאלמנה, (רבינו ירוחם נתיב כ"ו). י"א שאסורה ליחד עמו ביום, כמו בלילה, וא"צ להיות שתי שמירות, רק הוא בין האנשים או היא בין הנשים (טור בשם הרא"ש). ואם אינם ישנים בחדר א' אינם צריכים שימור כלל, (ב"י בשם הרשב"א). וי"א דבליילה צריך שתי שמירות, וביום מותר להתייחד, (הראב"ד). והמנהג ליקח קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה, ואין מתיידין ביום בלא קטן או קטנה".

נג. כתב שם באות י"א וז"ל "כלה שפירסה נדה מותר להם לישון בחדר א' והשומרים בחדר אחר אף שאין פתחיהן מכוונים ובלבד שדלתות החדרים ישארו פתוחים קצת (דבר הלכה סי' ו' סעיף י"א)". ושם באות כ"ב כתב וז"ל "יחוד בכלה שפירסה נדה הוא רק מדרבנן (שם בשו"ת בסוף הס' סי' ב' ד"ה ושמעתי)". ושם באות כ"ג כתב וז"ל "מעשה בכלה שהי' רק נשיקה ולא יותר ואח"כ פירסה נדה והורה מרן שאסור ביחוד, (שם ד"ה אמנם)".

נד. כתב שם בסק"ב וז"ל "יו"ד סי' קצ"ב והמנהג ליקח קטן כו', הנה דעת הראב"ד דצריך ב' שמירות ודעת הרא"ש דאז קאמר, והא דמותר עם נשים לחוד והלא בעלמא אין אחד מתייחד עם הנשים הכא אשתו משמרתו וממילא האחרת שומרתו, ולדעת הראב"ד החמירו הכא חכמים ביותר, והנה נחלקו ראשונים ז"ל אם אנשים הוא דוקא שיהא שנים בלעדו דבהגה"מ כתב מיעוט אנשים שנים ובד"מ כ' בשם המרדכי דבחד סגי, ובין אנשים היינו הבעל וחד עמי', ונראה דלדעת הרא"ש דסגי בחד שמירה, אפי' אם נימא דבעינן שנים זולתם, מ"מ אם אחד עם הבעל ואחת עמה סגי, שהרי יש כאן שנים שמשמרים אותם, ואם נימא כדעת המרדכי דסגי בחד ובעל כבר יצאנו דעת הראב"ד שהרי יש כאן ב' שמירות, אלא אם ננקוט חומרי תרויהו דבעינן ב' שמירות ובכל שמירה שנים עדיין לא יצאנו במנהגנו, ולא נהגו להחמיר כולי האי, ובקיצור כנה"ג שבגליון כ' בשם ב"ש שאין המנהג מן הדין, דס"ל דהרא"ש לא חלק על הראב"ד בכלה שפ"נ ולא נראה לחלק בין אבילות לפ"ז דהא תרויהו כהדדי תניא

זכרון בספר

וכמש"כ ב"י וזה דעת רמ"א לכן אין מקום לפקפק על מנהג רמ"א, ונראה דאפי' בגדול עמו וגדולה עמה מותר ואע"ג דבלילה בעינן שלשה הכא איכא שלשה שהרי הבעל ואשתו משמרים את האחר מהאחרת שהרי אין הבעל באיסור יחוד משום שאשתו עמו, ואין על האשה איסור יחוד משום שהבעל עמה ואימת בעלה עלה, וכן על הבעל איכא שנים, על הנכרית אשתו משמרתו, ועל אשתו האחר והאחרת וכ"כ בתוה"ש, ומה שנהגו בקטנים מפני הצניעות.

ונראה דהאי יחוד הוא מדרבנן דמן הדין התורה העידה עלינו דאל"כ לא היינו מיקילין ביום לדעת הר"א, וכן לא היה מקיל התה"ד בהיה יכול לבעול ולא בעל כמש"כ רמ"א, ולפיכך הנוהגים להקל באמה עמה יש מקום אי נקוט קולא כרא"ש דסגי בחד שמירה וכהמרדכי דחדא עמה סגי, אלא שיש להחמיר עדיין דבלילה צריך שלשה כדאיתא אה"ע סי' כ"ב, ולפ"ז א"א למנקט תרוויהו קולי דלדעת הרא"ש ע"כ צריך לפרש אנשים שנים ונשים שתים" עכ"ל.

ובס"ק ה' כתב וז"ל "נראה דכלה שפ"נ היא מבפנים והוא בחוץ אסור אף אם הסגירה הדלת אף את"ל דבעלמא שרי וכמש"כ סק"ב, דהא הכא בעינן ב' שמירות וחוששין גם לה ואפי' לדעת הרא"ש דסגי בחד שמירה מ"מ י"ל דחוששין שתפתח לו, ומיהו אם אמה ישנה עמה והמפתח ביד האם לכו"ע שרי, דלענין חמותו אין לחוש דאשתו משמרתו, וממילא נאמנת לשמירת המפתח, ולא שייך כאן דין שאמרו דבלילה צריך שלשה דכשהאם ישנה כותל מפסיק ביניהן, ואין כאן חסרון שתי שמירות דהכא רמי גודא ביניהן, וסברת אשתו משמרתו יש כאן אע"ג שהיא אסורה שהרי הרא"ש פי' או היא ישנה בין הנשים ואיך הוא מותר בנשים אחרים ע"כ משום אשתו משמרתו וכמש"כ לעיל.

והא דאיתא ברמ"א שאם אינן בחד אחד אינן צריכין שמירה נראה דהיינו באין פתח מחדרו לחדרה אבל אם יש פתח ביניהן כחד חדר הוא בעלמא וכמש"כ סק"א וכש"כ כאן שהחמירו בהאי יחוד, אלא כשצריך לילך דרך רה"ר אז אין חוששין אע"ג שהיא יחידה בחדרה והוא יחידי ואין להם מי שימחה ויעכב מ"מ שרי" עכ"ל.

וע"ע בס' דינים והנהגות ממרן החזו"א ח"ב פ"ח אות ו' שכתב וז"ל "כלה שפירסה נדה אפשר להקל שאמה תישן עמה בחדר פנימי ותנעול הדלת והמפתח ביד האם והחתן בחיצון". עכ"ל.

אות כ' בענין דם בתולים^{נ"ה}).

לד] שבע ברכות יכול לברך אף מי שלא אכל (ועי' פ"ת אה"ע סי' ס"ב סק"ח,^{נ"ו} וכמדומה שאמר כן בשם דה"ח אבל לא מצאתי כעת, ועי' באוצר הפוסקים אה"ע סי' ס"ב סקכ"ה אות ז'^{נ"ז}).

לה] שבע ברכות שנמשך במו"ש בלילה התיר מרן לשתות הכוס אע"ג שהי' לפני הבדלה (ר"ש קרליץ ז"ל בשם ר"ש כהן ז"ל, ועי' מ"ב סי' רצ"ט סקי"ד שלא הקיל אלא ביה"ש^{נ"ח}, אבל י"ל דכאן עדיף דהא שבע ברכות

זכרון בספר

נה. כתב שם וז"ל "כלה שראתה דם בפעם א' ובפעם ב' לא היה דם אבל הי' כאב וצער תלינן בדם בתולים כיון שהצער לא פסק בשום פעם (ר"ש גרינמן ז"ל בשמו, ועי' בד"ת ביו"ד סי' קפ"ז סקל"ו בשם מהרש"ם) עכ"ל.

נו. כתב שם וז"ל "אחר בהמ"ז. עיין בס' זכור לאברהם שכ' יש לעיין אי בעינן הני עשרה שיאכלו כולם או שיצטרפו לפחות לזימון כדין זימון בבהמ"ז או דילמא דוקא בהמ"ז בעינן צירוף דאל"כ איך יוציאו שקר מפיהם לומר ברוך שאכלנו כו' משא"כ ברכת חתנים י"ל דכל שהם באותו בית שפיר יוכלו לברך ב"ח. והביא בשם חכם אחד שדעתו נוטה דלא בעינן שיאכלו כל העשרה אבל רוב מיהא בעינן ע"ש" עכ"ל.

נז. ע"ש שהביאו הרבה מן הפוסקים שעמדו בני"ד.

נח. כתב שם וז"ל "מברך בהמ"ז ומותר לשתות מהכוס אף שהוא קודם הבדלה דכוס של בהמ"ז שייך לסעודה. וכ"ז למי שנזהר תמיד לברך על כוס אבל למי שמברך לפעמים בלא כוס לפי שסומך על הפוסקים שס"ל דאין בהמ"ז טעונה כוס אסור לו לשתות עתה מהכוס של בהמ"ז קודם הבדלה [מ"א וש"א] וכתב הח"א דזה דוקא אם הוא כבר ודאי חשיכה אבל אם הוא ספק חשיכה נראה דיכול לשתות מכוס של בהמ"ז אף מי שאינו נזהר תמיד לברך על הכוס".

מצוה על הכוס לכו"ע, וע"ל סי' י"ט אות ל"ו שכתבנו להיפך וצ"ע"ט).

לו] העתק אגרת ממרן^ס, בתשו' חו"י סי' ל"א מבואר דאף ממזר גמור אין להשחית אפי' תוך מ' יום כדין השחתת זרע וכ"ש בהנדון שאינו אלא פגום ע"כ, ובס' חו"ב ערכין ספ"א כ' בא מעשה לפני מרן אם מותר להרוג עובר משום סכנת אבר לאמו וכמדומה שהורה לאיסור (וע"ע בפנקס ב' אות ע"ז ע"ד מעוברת שהרופאים אמרו

זכרון בספר

נט. כתב שם וז"ל "שבע ברכות של סעודה שלשית נגמרה אחר צה"כ וכמדומה שאמר לא לשתות כוס של ברהמ"ז רק להשאירו עד אחר מעריב והבדלה ואח"כ לשתות, [ועי' ל' סי' ל"ט אות ל"ה שכתבנו להיפך ואולי שם הי' ביה"ש שהקל בזה המ"ב]."

בדרך אגב יש להביא הכא מש"כ בס' דינים והנהגות ממרן החזו"א ח"א פי"א אות י"ד בזה"ל "פעם אחת הדליקו את החשמל בא' החדרים במו"ש לפני שאמרו ברכו במנין שבביהכ"נ שבביתו, והקפיד ע"ז אף שכבר היה אחרי צה"כ, ושמענו שפ"א בסעודת חתן בז' ימי המשתה אמר להדליק אף שהיה לפני ברכו". וציין שם לעיין במ"ב סי' רס"ג סקס"ז.

ס. עי' בס' אמרי יושר נדה ס"ב בסופו, ובספר אורחות רבינו (מהדו"ח) ח"ה עמ' פ"ה שהביא שמרן החזו"א אצוקללה"ה נשאל ע"י כ"ק האדמו"ר מקרעטשניף רחובות צוק"ל אם מותר לעשות הפלה לעובר בתוך מ' יום לאשה שנתעברה בנדתה והשיב התשובה הנ"ל.

שתתחרש שאסר ג"כ להפיל^{סא} וע"ל סי' נ' אות ל"ב^{סב}).

לז] בענין בדיקת זרע לאיש בפנקס ב' אות פ'.

לח] מותר לעשות מניעת הריון בזמן יניקה וכן יש לנהוג בחצי
שנה לאחר הפלה (רב"צ במברגר ז"ל).

לט] א' שהבנים שלו לא נתקיימו ר"ל צוה לבדוק המזוזות (עי' שבת

זכרון בספר

סא. עי' בספר דינים והנהגות ממרן החזו"א ח"ב פ"ט ס"ז שכתב וז"ל "שאלוהו אם
מותר להרוג עובר שיש סכנה לאמו שתתחרש וכמדומה שהורה לאיסור" עכ"ל.
סב. כתב שם וז"ל "אסור להרוג עובר משום סכנת אבר לאמו (ח"ב ערכין ז' א' בשם
מרן) וכן כשיש סכנה שתתחרש כמדומה שהורה לאיסור (רמ"ג)" עכ"ל.

ל"ב"ג וביו"ד סי' רפ"ה ס"א סד).

זכרון בספר

סג. איתא שם בע"ב "תנו רבנן בעון נדרים בנים מתים דברי רבי אלעזר ברבי שמעון, רבי יהודה הנשיא אומר בעון ביטול תורה. בשלמא למאן דאמר בעון נדרים כדאמרן אלא למאן דאמר בעון ביטול תורה מאי קראה דכתיב לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו. רב נחמן בר יצחק אמר למאן דאמר בעון נדרים נמי מהכא לשוא הכיתי את בניכם על עסקי שוא. מכדי, רבי יהודה הנשיא היינו רבי, ורבי בעון נדרים קאמר בתר דשמעה מרבי אלעזר ברבי שמעון. פליגי בה רבי חייא בר אבא ורבי יוסי, חד אמר בעון מזוזה, וחד אמר בעון ביטול תורה. למאן דאמר בעון מזוזה מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו, ולמאן דאמר בעון ביטול תורה, מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. פליגי בה רבי מאיר ורבי יהודה חד אמר בעון מזוזה, וחד אמר בעון ציצית. בשלמא למאן דאמר בעון מזוזה דכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך וכתיב בתריה למען ירבו ימיכם וימי בניכם. אלא למאן דאמר בעון ציצית, מאי טעמא אמר רב כהנא ואיתימא שילא מרי דכתיב גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים. רב נחמן בר יצחק אמר למאן דאמר בעון מזוזה נמי מהכא, דכתיב לא במחותרת מצאתים שעשו פתחים כמחותרת".

סד. כתב שם וז"ל "מצות עשה לכתוב פ' שמע והיה אם שמוע ולקבעם על מזוזת הפתח, וצריך ליזהר בה מאד וכל הזהיר בה, יאריכו ימיו וימי בניו. ואם אינו זהיר בה, יתקצרו".

ועיין מה שכתבנו בזה באורך בספרנו סגולות חיים (סגולות לזש"ק) אות י"ח ששמעתי פעמים רבות שמרן צוק"ל מייעץ לאנשים ששואלים מה לעשות בכדי להיפקד בזש"ק, ואומר להם לבדוק את המזוזות ואומר שכך מייעצים לעשות. ואמר כן בשם מרן החזו"א זצ"ל.

ועי' במש"כ רבינו צוק"ל בביאורו מזוזות ביתך שעל הלכות מזוזה בסימן רפ"ה שכתב שם השו"ע בסעיף א' "מצות עשה לכתוב פרשת שמע והי' אם שמוע ולקבעם על מזוזת הפתח וצריך ליזהר בה מאוד וכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו ואם אינו זהיר בה יתקצרו". ורבינו צוק"ל בביאורו שם סק"ה כתב "יתקצרו, דמכלל הן אתה שומע לאו, וכן ארז"ל (שבת ל"ג) בעון מזוזה בנים מתים וכו'". ועי"ש בביאור הלכה ד"ה יתקצרו. ובסימן רצ"א ס"ק ה' הביא רבינו צוק"ל שבספר ישועות חכמה כתב בשם ספר זכירה "הבודק מזוזות תדיר ומשגיח שיהיו כשרים

מ] מי שלא הי' לו בנים ע"ל סי' ל"ה אות כ"ט ס"ה.

זכרון בספר

יארץ ימים וניצול משדים ורוחות ויזכה לבנים כשרים עכ"ל.

ובספר דרך שיחה ח"ב עמ' תנ"ב הביא בשם רבינו שאמר שמה שאמר החזו"א לבדוק המזוזה כסגולה לזש"ק הוא משום ששם נאמר "למען ירבו ימיכם וימי ביניכם".

ובספר כל משאלותיך עמ' תקצ"א שאל לרבינו זצוק"ל בזה"ל "הרב אמר לבדוק מזוזות לזוג שלא זכו לזש"ק, הם בדקו וכשר, רק הכתב לא מהודר". והשיבו רבינו זצוק"ל "תלוי מה ההידור, אם זה רק יופי הכתב אין זה שייך לזש"ק, ואם הידור בכשרות כדאי להחליף". ועי' שם בסגולות חיים מה שהבאנו עוד בזה בהערות.

ס"ה. כתב שם וז"ל "העידו על א' שלא הוליד כמה שנים אחרי חתונתו ובא למרן, ושאלו אם שילם לשדכן והשיב לו שהי' אחיו שעפ"ד אין מגיע לו (עי' פ"ת חו"מ סוף סי' קפ"ה, ואע"ה"ז סי' נ' סקט"ז) וא"ל אעפ"כ תשלם לו והלך ושילם ובשנה הבאה נולד לו בן. (שמעתי זה כמדומה מעד נאמן) עכ"ל.

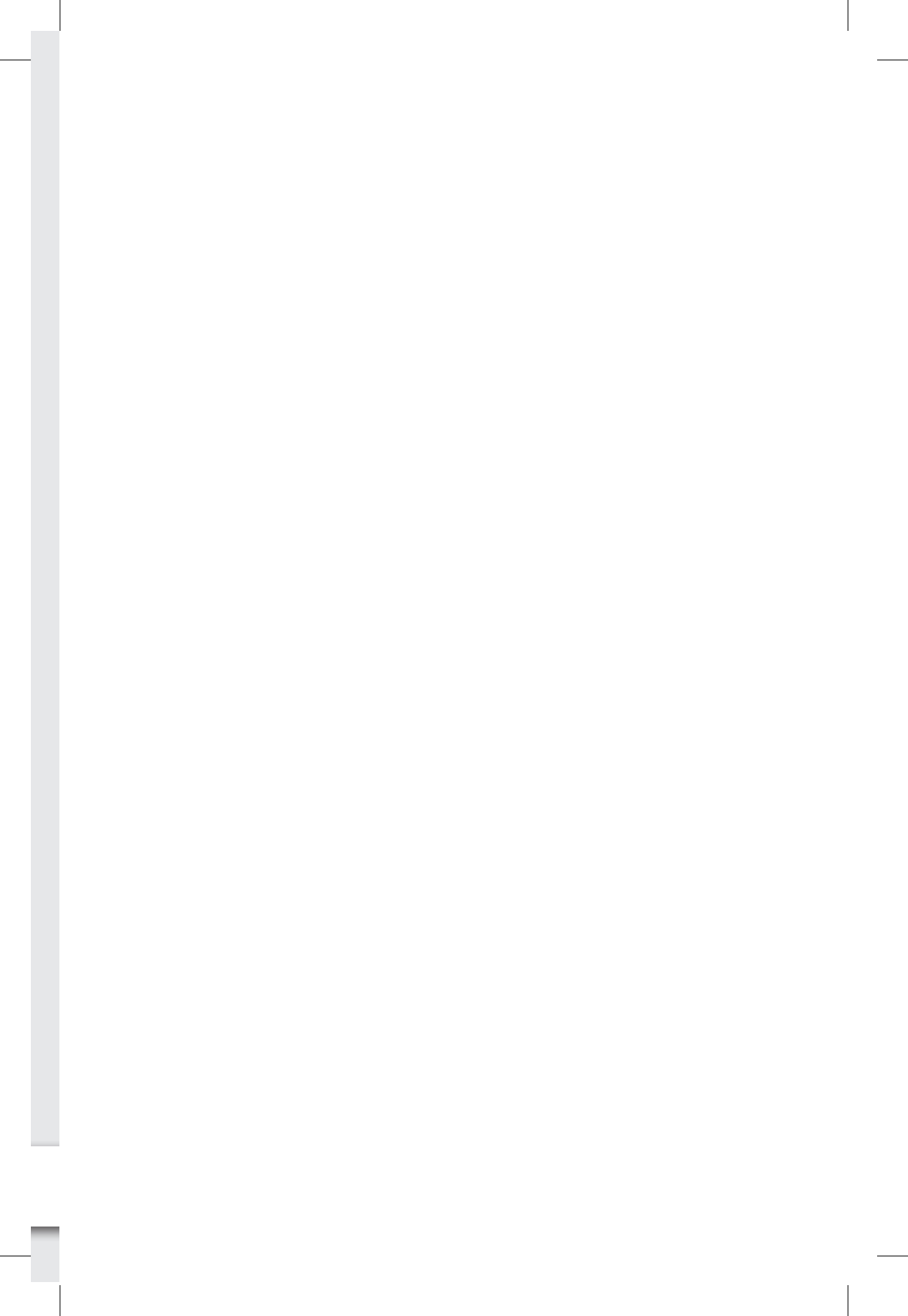
ובספרנו סגולות חיים (סגולות לזש"ק) אות כ"א כתבתי בזה שבספר פניני רבינו הקה"י ח"א עמ' נ"ט הביא בשם רבינו זצוק"ל שכתב "בענין שדכנות, שמעתי בשם מרן החזו"א שאחד בא אליו ואמר שכמה שנים אחר החתונה לא הוליד ושאל לו מרן אם שילם להשדכן, והשיב שהיה קרוב שע"פ דין אין מגיע לו, ואמר לו מרן אעפ"כ לך שלם לו, והלך ושילם לו ולשנה הבאה הוליד". ועי' בהערת רבינו זצוק"ל לספר שמירת הגוף והנפש ח"א במבוא פרק ט"ז אות א'. והובא גם בס' מעשה איש ח"א עמ' רט"ו, ועי' בספר דרך שיחה ח"א עמ' קט"ו. ועי' בספר בדידי הוה עובדא עמ' ר"י שהביא כן משמיה דהגר"מ פיינשטיין זצ"ל.

ובספר תורת חיים עמ' ע"א נשאל רבינו זצוק"ל באחד ששידך ולא קיבל כל שכר השידוך בהסכמתו ולא היה להזוג כמה שנים ילדים וחושב שזה בגלל שהשדכן לא ויתר בלב שלם ורוצה לדעת מה לעשות שודאי יהיה מחול, והשיב רבינו זצוק"ל "לכאן' הריני כאילו התקבלתי נחשב כנתנו לו", ובס' דרך שיחה (שם) נשאל רבינו זצוק"ל אם מועיל לזה הריני כאילו התקבלתי, והשיב רבינו זצוק"ל "אני פעם לקחתי והחזרתי מיד". ועי' שם בסגולות חיים מה שהבאנו עוד בזה בהערות.

קונטרס הזכרונות

קונטרס הזכרונות

מא [שמעתי בשמו שלא יעץ לאמץ ילדים משום חשש יחוד
ומשום חשש אח נושא אחותו.

סגירות היים

סגולות חיים

א

תפילה

פעמים רבות כשנכנסו אצל רבינו זצוק"ל לבקש אודות בחורים או בנות ישראל שמצפים לשידוכים והדבר מתעכב ושאלו מה לעשות בשביל לקרב ישועתם אמר רבינו זצוק"ל "להתפלל ותפילה הוא הדבר הטוב ביותר" וכמה וכמה פעמים שמעתי שהשואלים אמרו לרבינו זצוק"ל שהם מתפללים כבר כמה שנים תפילות לרוב ועדין לא נענים, והראה רבינו לדברי הגמ' בברכות (דף ל"ב ע"ב) דאיתא התם "אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'"

◇ ◇ ◇

ושאלתי לרבינו זצוק"ל מאימתי יש להורים להתפלל על זיווגיהם של יוצאי חלציהם והשיב בזה"ל "משנולדו".

◇ ◇ ◇

ובענין זה דיח להרבות בתפילה בלא הפסקה הראה רבינו זצוק"ל לדברי הרא"ש בפ"י לנדרים (דף מ' ע"א) דאיתא התם "אבל המבקר את החולה מבקש עליו רחמים שיחיה, וכל שאין מבקר את החולה מבקש עליו רחמים שימות, שימות ס"ד אלא כל שאין מבקר חולה אין מבקש עליו

רחמים לא שיחיה ולא שימות" ופי' הרא"ש וז"ל "וזו היא רעה גדולה שאם היה מבקרו היה מבקש עליו רחמים ואפשר שעת רצון הוא ותהיה תפילתו נשמעת ומניעת הביקור גורם שימות" הרי דיש להרבות בתפילה בכל עת ובכל זמן דאין אדם יודע אימתי הוא שעת רחמים אשר בזמן זה תהא תפילתו נשמעת.

ב

תפילה על שפת הנהר

עוד שמעתי מרבינו זצוק"ל כששאלתיו לענין בת ישראל מבוגרת מאד מה תעשה לקרב זיווגה, ואמר שתלך להתפלל על שפת הנהר, וכששאלתיו למקור הדבר ציין לדברי המדרש בשמות רבה (פ"א סי' ל"ב) דאיתא התם "וישב בארץ מדין וישב על הבאר, קלט דרך אבות שלשה נזדווגו להם זיווגיהם מן הבאר יצחק יעקב ומשה, ביצחק כתיב (בראשית כ"ד ס"ב) ויצחק בא מבוא באר וגו', ועוד שנזדווגה רבקה לאליעזר למעין, יעקב (שם כ"ט ב') וירא והנה באר בשדה, משה וישב על הבאר (בי ט"ז)." .

(ועי' בפ"י המהרז"ו ובעץ יוסף שפי' הענין שנזדמן להם דוקא במעין שהוא לסימן טוב כמו המקור והמעין הנמשך ואינו פוסק כך ימשיך זרעו ולא יפסיק, וכמו שמשחו את שלמה על גיחון לסימן זה).

ג

שילוח הקן

כמה וכמה פעמים כשנכנסו מעוכבי זיווג קמיה רבינו זצוק"ל שמעתי שייעץ להם לעשות שילוח הקן כסגולה והראה רבינו זצוק"ל המקור במדרש תנחומא ריש פרשת כי תצא דאיתא התם "למדנו שעברה גוררת עברה ומצוה גוררת מצוה דכתיב כי יקרא קן ציפור לפניך וגו' שלח תשלח וגו' למען ייטב לך והארכת ימים, אחריה מה כתיב כי תקנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, תזכה לבנות בית חדש, ולעשות מעקה, מה כתיב אחריה לא תזרע כרמך כלאים, תזכה לכרם ולזרוע שדה, מה כתיב אחריה לא תחרש בשור ובחמור יחדיו תזכה לשורים וחמורים, מה כתיב אחריה לא תלבש שעטנז תזכה לבגדים נאים מן צמר ולבגדים נאים מפשתים, מה כתיב אחריה גדילים תעשה לך תזכה למצוות ציצית, מה כתיב אחריה כי יקח איש אשה תזכה לאשה ולבנים, הרי למדנו שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה לפיכך נסמכו פרשיות אלו זו לזו" עכ"ד המדרש.

ובס' שלח תשלח בתשובות רבינו זצוק"ל אות קצ"ה שאל לרבינו בדברי המדרש הנ"ל שמבואר שקיום מצות שילוח הקן מסוגל למציאת הזיווג האם דבר זה שייך גם לגבי אשה שמקיימת שילוח הקן שיזרז הענין שתמצא זיווגה והשיב מרן זצוק"ל בזה"ל "יתכן".

ג

לימוד מסכת כלה

פעמים רבות כשבקשו מרבינו זצוק"ל סגולה לזירוז הזיווג אומר שלימוד מסכת כלה הוא מסוגל לדבר זה וכששאלתי איזה מס' כלה ללמוד אם מס' כלה הרגיל או מסכתא כלה רבתי אמר שיש ללמוד הכל.

- ודנתי קמיה רבינו זצוק"ל בכמה פרטים בענין סגולה זו כדלהלן.
- הנה שמעתי מרבינו בכמה הזדמנויות שלימוד מסכת כלה רבתי הוא סגולה לקרב הזיווג בקרוב. ונסתפקתי בכמה פרטים בזה.
- א. האם סגולה זו היא רק לבחור שמחפש כלה, שע"י הלימוד שילמד בעצמו יזכה לזה, או דגם אשה הצריכה להינשא באם ילמדו בשבילה תזכה ג"כ לקרב זיווגה. והשיב בזה"ל "אולי".
- ב. בהנ"ל האם סגולה זו היא גם לאשה הצריכה שידוך. וא"כ מי ראוי שילמד בשבילה אם צריך דוקא שאביה ילמד או דכל אדם שלומד בשבילה יועיל לה לקרב הזיווג. והשיב בזה"ל "כל אדם (ויותר טוב אבי)".
- ג. כשלומדים המסכת הנ"ל בשביל סגולה זו אם צריך לומר בפיו שעושה כן בשביל שיועיל לזיווג וא"כ מה הנוסח הראוי לומר. והשיב בזה"ל "א"צ לומר".
- ד. באופן שעשה סגולה זו ולמד כבר פעם אחת המסכת ולא הועיל לו ועדין מעוכב זיווגו, האם כדאי שילמד שוב ושוב עד שימצא או דיכול להמשיך בסדר לימודו הרגיל. והשיב בזה"ל "ילמד את כל הש"ס".
- ה. נסתפקנו האם אדם שתורם מעות להדפיס המסכת הנ"ל עם פירוש וכדו' הוא ג"כ בכלל הסגולה הנ"ל שע"י שגרם לזכות הרבים בלימוד

המסכתא יועיל לו ג"כ למצא זיווגו באם צריך לכך. והשיב בזה"ל
 "יתכן".

◇ ◇ ◇

וכבר נודע בשער בת רבים אשר רבינו זצוק"ל בסדר לימוד תורותיו
 הנודעים היה מסיים בכל שנה ושנה את כל הש"ס בבלי וירושלמי ושאר
 חלקי התורה (ועי' בזה בספר החובות שנתחבר ע"י ידי"נ הגה"צ רבי גדליה הוניגסברג
 שליט"א אשר שם סידר ביאר והרחיב בפרטות סדר לימודו של רבינו זצוק"ל וכל המסתעף
 מכך) ובסדר לימודו בש"ס לומד גם המסכתות קטנות וביניהם מסכת
 כלה, ובשנים האחרונות נתפרסם בכל תפוצות ישראל בעת שרבינו
 זצוק"ל אוחז בלימוד מסכת זו ומביאים לפניו מאות רבות של שמות
 של הזקוקים לישועה בזיווג הן בחורים והן בנות ישראל, ורבינו זצוק"ל
 היה מברכם בעת הסיום שיזכו לבנות בית נאמן בישראל בקרוב, וידוע
 שרבות מתוכם נפקדו בדבר ה' וזכו להקים בתים נאמנים מהברכה
 באותה עת רצון של סיום מסכת כלה אצל רבינו זצוק"ל ורואים בחוש
 עין בעין הענין דצדיק גוזר והקב"ה מקיים.

ובידי הוה עובדא ביום ה' כ"ו בכסלו ה'תשע"ה נר ב' דחנוכה נסעתי
 למרן זצוק"ל בשליחות מיוחדת של מו"א שליט"א לבקש עבור אחותי
 לבקש ברכה לשידוך. והנה מיד כשהתחלתי לדבר עם רבינו זצוק"ל
 והספקתי לומר רק את המילים שנשלחתי ע"י מו"א, אמר לי רבינו
 זצוק"ל בהאי לישנא "יש לך אולי משהו שצריך שידוך? אם יש לך אני
 היום מתחיל מסכתא כלה, ויש בזה סגולה בלימוד מסכתא זו למציאת
 זיווג, תרשום את השם על פתק ותניח בתוך הגמרא ובע"ז אני יזכיר
 את זה בשעת הלימוד". ומיד אמרתי למרן זצוק"ל שבשביל זה הגעתי
 בשליחות מו"א לבקש עבור אחותי ברכה לשידוך, וקרא מרן זצוק"ל
 לנכדו הרב אריה קניבסקי שליט"א וביקשו שיביא הגמרא שבה משתמש
 ללימוד המסכת וביקשו להכניס שם השם, ויהי לפלא.

ד

אמירת פרק ק"ל בתהילים בסוף שמו"ע

רבינו זצוק"ל אמר בשם מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שאמר סגולה בשם בעל הלשם זצוק"ל לומר את קפיטל ק"ל בתהילים "שיר המעלות אשא עיני" וגו' ביותר שפוסע ג' פסיעות בתפילת שמו"ע קודם שחזור למקומו והוא מועיל למציאת זיווג.

◇ ◇ ◇

ועי' בספר עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו מאמר חיקור הדין ד' פרק י"ז שכתב וז"ל "נמצאו לפי זה שני מיני זיווג לאדם אחד כרחל ליעקב שהיתה בת זוגו ממש בתולדת הנשמות מזווגן של הקב"ה וכנסת ישראל, ע"ז נאמר עזרי מעם ה', כמה דאת אמר אעשה לו עזר כנגדו. ואחד שלא מדין התולדות אלא ברחמים כזיווגה של לאה כמה דכתיב מאין יבוא עזרי, כי הפלא העליון נקרא אין כנודע, וכן כתיב והחכמה מאין תמצא, יאמר נא צדיקו של עולם דכתיב ביה הצדיק אבד. אשא עיני שתי מדות שעליו אל ההרים שלשה שעליהן מאין פלא כליל תלת יבא עזרי כדאמרן, והוא באמת יחוד נפלא פשוט וברור בשפת אמת. והאומר המזמור הזה בכוונה בסוף כל תפילותיו קודם עקירת רגליו מזמנים לו בת זוגו הוגנת לו אם בתולדות ואם ברחמים, והמבקש רחמים על הזיווג העליון לפי הכוונה שזכרנו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה למען יזכה לאתערא מתתא ולהיות שושבין לעילא" עיש"ד.

ועי' עוד בספר אגרא דכלה פרשת ויצא ד"ה במדרש שכתב וז"ל "וכ"ה בקבלה כל מי שנצרך לישא אשה יאמר בכל יום הקפיטיל הלזה קודם יהיו לרצון וכו'".

ה

ברכת כהנים

רבינו זצוק"ל יעץ לאנשים שבקשו ברכה לזש"ק את הסגולה שמובאת בספר חסד לאלפים (לרבי אליהו פנחס הכהן זצ"ל מריינא) לבקש מהכהן שיכוין עליו בשעת אמירת ברכת כהנים במילת "ויחונך" שיזכה שיהיו לו בנים. וכמה פעמים שיעץ סגולה זו גם למציאת שידוך לכוין במילה זו עבור זה.

ו

הכנסת כלה

רבינו זצוק"ל יעץ למעוכבת זיווג אחד לעזור בהכנסת כלה, ואמר שיש בזה מדה כנגד מדה שיתקרב זיווגה ע"י כך.

וראוי להביא הכא מה ששאלתי לרבינו זצוק"ל בהא דאיתא בגמ' בב"ק דף כ' ע"א "ת"ר מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישית אמרה להם עלתה וכו' אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער יכשל בו זרעו", ושמעתי מחכ"א

בשם רבינו זצוק"ל שאמר שמי שמסייע לקרב לבבות יהודים תועים להקב"ה זוכה ג"כ למידה כנגד מידה שזרעו יהיו זרע כשר ולא יצאו לתרבות רעה רח"ל אם נכונה שמועה זו. והשיב בזה"ל "איני זוכר שאמרתי אבל הוא דברי טעם" עכ"ל.

ועוד שאלתי דא"כ לפי"ז האם כל אדם הצריך ישועה באיזה דבר וכגון מי שלא נפקדו בזש"ק רח"ל אפשר לומר לו שיסייע לאחרים הצריכים זש"ק ועי"כ יזכה גם הוא לזה משום דבר שנצטער בו צדיק לא יכשל בו זרעו. והשיב "נכון".

עוד שאלתי גבי כל מיני חולים רח"ל אם אפשר לומר להם שאם יסייעו לחולים אחרים באותה המחלה רח"ל יזכו עי"ז לרפואה וישועה מהטעם הנ"ל שדבר שמצטער בו צדיק לא יכשל בו זרעו. והשיב בזה"ל "אמת".

וברור שהוא הדין שהעוזר להכנסת כלה הוא בכלל מדה כנגד מדה למדה זו.

ו

כוס של ברכה

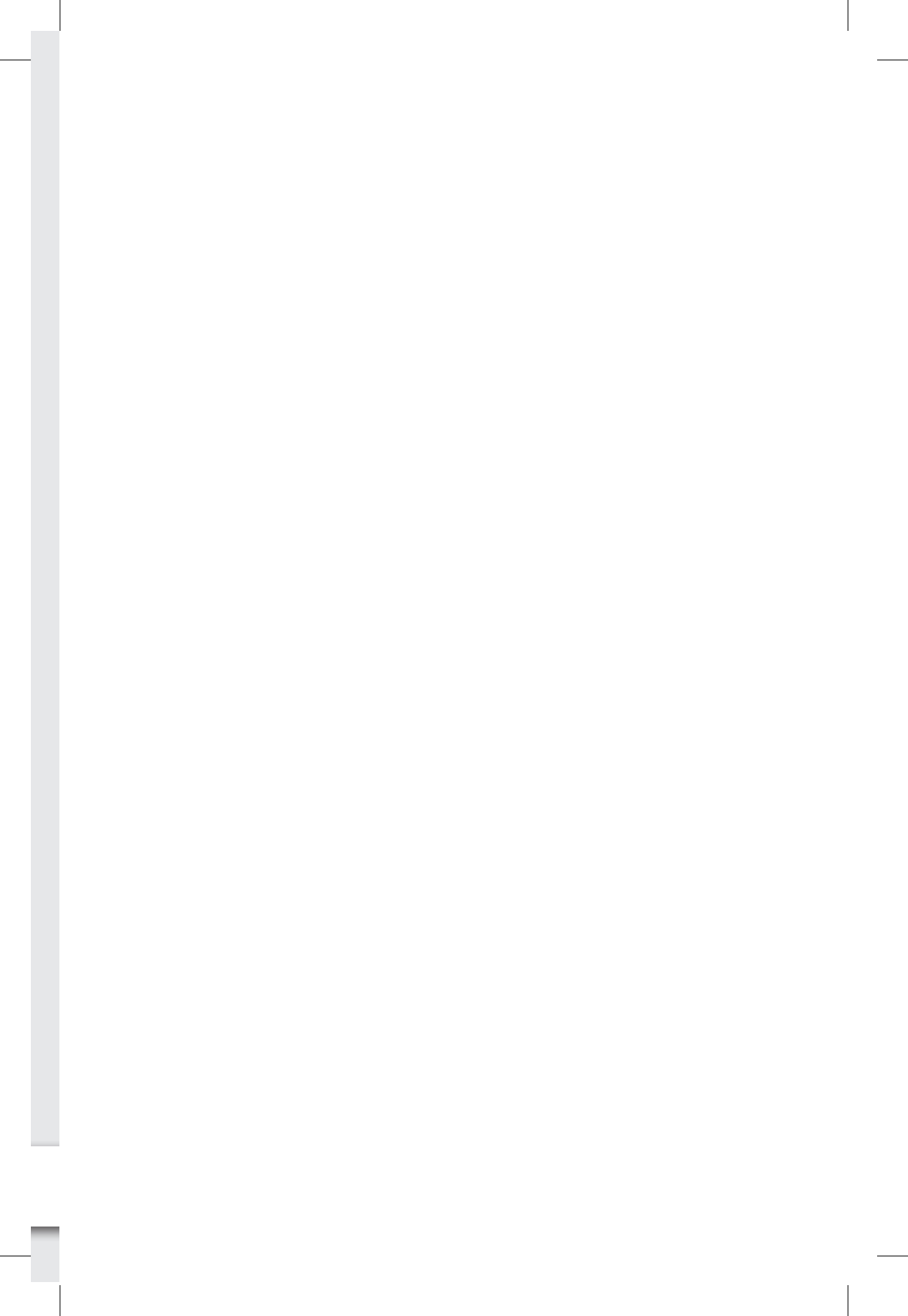
עוד אמר רבינו זצוק"ל שסגולה לשידוך הוא לכבד הבחור בזימון על כוס של ברכה בברכת המזון. ובספר סגולות רבינו שאל לרבינו זצוק"ל מה המקור לסגולה זו והשיבו בזה"ל "המברך מתברך".

ז

לימוד תורה

פעמים רבות שמענו מרבינו זצוק"ל שאמר שאין סגולה כסגולת התורה והיא סגולה היותר טובה מכל הסגולות, לכן כשביקשו סגולה לקרב הזיווג אמר ללמוד תורה, ופעמים שיעץ לבחורים ללמוד מסכת קידושין לקרב זיווגן, או ללמוד חלק אבן העזר בשו"ע, או ללמוד הלכות פריה ורביה.

מִן הַיָּם לַיָּם

מה' אשה לאיש

א

שידוך שנגזר יתקיים - א'

מעשה ששמעתי מפי המופלג הישיש מוהר"ר מאיר כהן מוואלז'ין ששמע מפה קדוש הרב הגאון מוהר"ר חיים וולאז'ין ששמע מפי רבו החסיד מווילנא.

בשעה שנסע החסיד לארץ הקודש נסע דרך אמשטרדם ויהי בדרך נסעו לאמשטרדם נתאכסן בבית אחד בכפר אצל איש אחד נכבד עשיר מופלג גם בניו וחתניו מופלגים והכשר בעיני החסיד לנוח שמה כמה שבועות מחולשא דאורחא והכשר בעיניו לשבת שמה מחמת שהיה שם מנין ערב ובוקר צהרים, וגם החסיד מצא חן בעיני הבעה"ב והיה שמה ערך שלושה שבועות.

והיה היום לנסוע למחוז חפצו ויעשו לו לוי' כנהוג, וקודם הפרד החסיד מאת הבעה"ב הנ"ל, אמר הבעה"ב אל החסיד בזה הלשון, רואה אני את כבוד אדמו"ר כי הוא מגדולי ישראל, והראיה, במשך עכבו בביתי חזר משנתו ש"ס עם שארי חיבורים ע"כ אבקשה את שאהבה נפשי שיאמר לי איזה הדרך ישכון אור כי לפי דעתי אני הולך בדרך הישר ואם ח"ו ראה איזה מנהג לא טוב אצלי אז יאמר לי.

ענה החסיד ואמר ח"ו כה לעד תלך בדרך תמים אך דבר אחד ראיתי פה נגד הגמרא אמרו חז"ל (יבמות ס"ב ב') האוהב את אשתו כגופו, לא יותר. ועתה מדי יום ויום בעת קומה ממיטתה בבוקר, אתה בעצמך מגיש לה מים לרחוץ ידיה גם קאווע [קפה] אתה נותן לה בעודה על מיטתה, ואתה בעצמך אינך שותה קאווע.

ענה הבעה"ב ואמר להחסיד מבקש אני את כ"ת לשמוע תירוץ על קושייתו, הנה אני בן גדולים ואבי היה למדן גדול מפורסם, אך לא איש אמיד, והנה היה סמוך לעירנו איש אמונים אחד עשיר, ולקח אותי לבתו לחתן, הנה אני הייתי בשעת התנאים כבן תשע שנים, והלביש והנעיל אותי, ושכר מלמד עד עת היותי בר ט"ו שנים, בין כך ובין כך נתגלגל הדבר שהעני וירד מנכסיו מחותני הנ"ל, ואבי לזמן המוגבל לחתונה בא אצל מחותני בכדי להשליש הנדוניא, ומחמת שירד עשר מעלות ונתמוטט מנכסיו, לא היה בידו למלאות קשרי התנאים, לזאת נקרעו התנאים. והנה סמוך לאותו כפר, היה איש נכבד שהיה גם כן עשיר, ולקח אותי לחתן לבתו, ותיכף אחרי החתונה נחליתי, ושכר רופאים לרפאות אותי, והעלה הרפואה לסך מסוים, אך לא לעזר ולא להועיל, עד שנתגלגל הדבר כי מחותני נלאה בדבר הרפואה, וישלח אותי אל ההקדש דרך (מקום לינה לעניים ולקבצנים) כמנהג, ושמה הייתי חולי גדול ר"ל הנה כמעט על אופן של נחום איש גמזו (תענית כ"א א') אז ביקש אותי חותני שאתן גט לאשתי, בראותי כי אין תרופה למכתי, פטרתי אותה בגט פיטורין.

ויהי היום באו אנשים עניים אל ההקדש, ויתייעץ אחד מהם ויאמר לי הנה מעלתו למדן מופלג, ומזונותיו בדוחק כאשר אנכי רואה, ע"כ אבקש מנוח אשר יטיב לך גם, היינו שאקח עגלה אחת, ואוליך את מעלתו מבית לבית ומחצר לחצר ומעיר לעיר כנהוג הן אליעקעש, ודאי נרויח בכפלי כפלים נגד שארי עניים המסבבים, כי מי לא יחמול עליך, ובפרט שאתה למדן. כך הוה מדי יום היה מסבב עמדי מבית

לבית, ואני הייתי מונח בעגלה, ובבואי לאיזה עיר הייתי מפרש איזה תוספות הצריך ביאור ומהרש"א, עד שהיה לנו פרנסתנו בריוח להחיות נפשותינו.

ויהי היום [בא] לעיר שאני שמה, עני אחד מוליך ג"כ אשה אחת בתולה חולנית, על אופן שלי כמעט, ומתפרנס על זה הצד, עשינו שותפות בעסק הנ"ל, וכל מה שהיינו מאספים בנסיעתנו מבית לבית היה לחצאין, עד שבהמשך הזמן נתקשרנו בקישורי התנאים, ובאנו לעיר אחת אל ההקדש, ועשו חתונה בינינו, הגם שהיינו חולים עד מאד כנזכר, וגם היתה חופה בינינו, ובעת היחוד התחילה האישה בוכה ועיניה זולגות דמעות. ואמרתי לה מה תבכי. והשיבה לי ואמרה אלי איך לא אבכה, שאבי היה איש עשיר בשנים קדמוניות, ובהיותי בת תשע שנים לקח עבורי חתן מופלג מגזע ישישים ומיוחס, והחזיק אותנו קרוב לחמש שנים, והלביש והנעיל אותנו, אך מחמת שנתמוטט אבי וירד מנכסיו, אירע לי הדבר שיקרעו התנאים, ועתה נתגלגל הדבר הזה שאהיה חולנית כזאת, ואנשא לאיש עני ואביון חולי כמותך, ומי יודע מאיזה משפחה אתה, והאיך לא אבכה. בשמעתי הדבר הזה נכנסתי עמה בדיבורים, עד שהכרנו זה את זה בבירור שהיא ארוסתי מקדמת דנא, וזכיתי במקחי הראשון, והייתה שמחה גדולה.

בקיצור הדבר, תיכף אחר החתונה הוקל חוליינו, וחזרנו לבריאותנו כמקודם, והנה עזר ה' לנו על צד ההצלחה, כאשר אדוני רואה, וזיכני ה' בבנים ובנות טובים וכשרים מופלגים.

והנה אהובי ידידי, אם אני גרמתי לה היסורים כמה וכמה שנים, האיך לא מחוייב אני בדבר לפייסה בכל מיני ריצוי ופיוס, ע"כ אני עושה לה את כל הכבוד הזה.

החסיד בשמענו את הדיבורים הללו, חזר מדרכו לבית העשיר הנ"ל, והיה שמה עוד ערך שני ימים ובירך אותם ואת ביתם. (נדפס בספר חידושי

וביאורי הגר"א על הש"ס הוצאת מוסה"ק בסופו בשם ספר מסיפורי הגר"א מה' אישה לאיש).

ב

שידוך שנגזר יתקיים - ב'

בדבר כינוי משפחתי "משפחת תאומים" הרוממה בישראל, ומהם שמכנים עצמם "פרענקיל תאומים" מוזכר בספרים מרבני קשישאי שמסופר בעולם מעשה נפלא, ובלשון זה מביא בספר דמשק אליעזר על הגדה של פסח ששמע מהגאה"ק מגור "בעל חידושי הרי"ם" שסיפר נפלאות ממשפחת תאומים, ובמכתב עת מאינצר אזרלית מד"ר להמן היה נדפס הסיפור, וזה מקרוב שהיה נדפס במכתב עת אנגלי כפי שדודי הגאון ר' יוסף תאומים אבד"ק דטראיט מיש' נ"י מצא בספרים וכתבי יד עתיקים בביבלטקן, וכפי מסורת אבות. וזהו תוכן הסיפור.

השר וטפסר ר' שאול וואהל אשר כידוע היה כסאו מוטלת בין גדולי שרי מלכות פולין באמצע המאה הט"ז, וזמן קצר ישב גם על כסא המלכות שם, ובא לידי רום גדולתו ע"י הפרינץ מקולי כריסטוף רדזויל אשר בעת עברו דרך מדינת אטליא נזדמן לו סיבה שאזל הכסף מכיסו, ולמען לא יצטרך להתוודע עצמו לפני שרי עם המדינה בשם, גמר בדעתו לפנות את עצמו אל א' מגדולי חשובי היהודים להלות לו הסך הנדרש לו, ופנה עצמו אל הרב מפדוה הגאון מוהר"י מינץ - בן הגאון מוהר"ם מפדוה (מגזע רש"י ז"ל שהיה נצר משרשי דוד מלך ישראל חי וקים כמבואר באריכות בהקדמת מילין לספר דבר משה מהדו"ת לזקני הגאון רבינו משה תאומים ז"ל) וביד רחבה מילא

שאלתו, וגם התארחו בביתו איזה ימים, ובטרם הפרדו שאל את הרב אם יוכל להראות לו אות לטובה במדינתו, והשיב לו שבנו שאול הוא לומד בישיבת לובלין, ואולי יזדמן שיצטרך איזה טובה עבור בני עמו יוכל להראות לו אות לטובה שם.

בשובו לעירו בריסק לטבסקי, שלח תיכף להזמין אליו את שאול, ומאוד מצא חן בעיניו, והיה מגדלו ומנשאו בעיני שרי ואצילי פולין, וגם הם היו מוקירים ומכבדים אותו מגודל חכמתו וידיעותיו הרבות בקולטור אטליאנית, אשר הופיעה אז בגודל יפעתה על כל אפסי תבל, עד שהגיע לידי כך שאחר מות המלך בטורי בשנת אלף חמש מאות שמונים ושש [למספרם] עד המלוך המלך החדש זגמונד השלישי ממשפחת וזי משודין, אשר לפי החוק אין להשאיר כסא המלכות פנוי, הסכימו כולם למנות את הר"ש וואהל למלך לפי שעה.

להר' שאול היה לו בן יקר נחמד ונעים מאד עם כשרונות מצויינים ושמו מאיר. הוא הגאון ר' מאיר וואהל המוזכר בשו"ת הב"ח סי' כ"ו. ואביו שהיה משתעשע בו היה רגיל להביא אתו בעת ביקוריו בחצרות שרי המלוכה אשר היו מחבבים אותו ומתפלאים על גודל חכמתו ויופי הופעתו, איתרמי מילתא שבת המלך זיגמונד-שהיה גיסו של הפרינץ רדזויל נחלתה במחלה קשה, והרופאים שלא יכלו לעמוד על סיבת מחלתה האיצו בה שתגלה לפנייהם אולי איזה דבר סתר צפון בלבה, וגילתה להם בדמעות עיניה שנפשה חשקה בהעלם מאיר וואהל. וכאשר הרופאים הודיעו זאת להורי הנערה ושחייה היא בסכנה אם לא תשיג מאויי לבבה באו במבוכה כי היה יקר בעיניהם חיי הנערה האהובה אצלם, ופנו להאפפיור לשמוע דעתו והיו מחכים לתשובתו.

הר' שאול וואהל שלא ידע מאומה מכל זה, אחז דרכו להיות יוצא ונכנס בחצר המלך והשרים כמאז ומקדם, רק לתמהונו הרגיש והתבונן מרמיזתם והתלחשותם שאיזה דבר סתר שורר שם בנוגע אליו, ולמרות

עמלו לא היה יכול למצוא פשר הדבר עד שפנה בבקשה נמרצה לאחד מידידיו ממתי סודו והוא גילה לו בסוד תוכן הדבר.

נפחד ונרעד משמועה איומה זאת התחיל לטכס עצה בלבבו האיך להחליץ מן המיצר, וגמר בדעתו שאין לפניו עצה אחרת רק למהר להשיא אשה לבנו בטרם יבא דבר המלכות בהצעה לפניו. אבל הלא הדבר צריך להיות נעשה במהירות ואין עת להמתין עד שיבקש וימצא ויבחר שידוך הראוי לפי רום ערכו ותפארת גדולתו וגדולת בנו, לכן שת עצות בלבבו לחקור ולדרוש אצל פקידי ורופאי בתי החולים למצוא איזה אישה חולנית אשר כבר אמרו נואש לחייה ועומדת למות ובנו יקדש אותה תיכף שיוכל להוכיח להם שבנו כבר נשא אשה, ולשמחתו השיג ידיעה מרופאי שפיטל א' בורשא ששם נמצאת אשה כזאת שהוא מבקש, ותיכף ומיד נסע בנו לשם וקידש אותה וחיש מהר שב לביתו שבע רצון כי הפק זממו להנצל ממצוקתו.

וכאשר דמו כן היה והועילה להם תחבולתם, כי כאשר בא הסכמת האפפיור להורי הנערה חרדו להודיע ולבשר להר"ש וואהל, והוא הביע להם צערו שבנו כבר נשא אישה, ונפטרו ממנו בשלום.

אחר שלש שנים מאותו המאורע, בהיות הר' שאול יושב שקט ושאנן בהיכלו, והנה אשה אחת באה לפני פתח ארמונו וביקשה רשות לכנוס להבחור מאיר כי יש לה דבר נחוץ אליו, וכאשר הודיעו מזה להר' שאול השתומם על דרישה מוזרה כזאת מאשה, וצוה להכניסה אליו. בבואה לפניו הודיעה לו שהיא היא אשת בנו מאיר שקידש אותה לפני ג' שנים בשפיטל שהיתה אז חולה מסוכנת נוטה למות, ופתאום כהופיע לעיניה הצעיר מאיר שבא לבקרה וגם נשא אותה לאשה הפיח בקרבה חיים חדשים ושב רוחה אליה, והתקוה ושאיפה לחיים אמצה את לבבה עד שלהשתוממות הרופאים לאט לאט שבה לאיתנה מה שחשבו זאת לנס, ועתה כאשר היא בבריאות השלימות הנה היא באה לדור עם בעלה כאורח כל ארעא.

נרעד ונבהל משמועה זו התחיל לדבר על ליבה שהנשואין היו רק למראית עין להציל את עצמו ממצוקה, ושמוכן הוא לפייסה בדמים, ואחרי משא ומתן הרבה באה לידי הסכם ונתרצית לקבל גט במחיר עשרת אלפים דוקטין.

מיד נקראו דייני הביד"צ לכתוב את בגט, וקודם המסירה, הביעה דרישתה שחפצה עכ"פ לשוחח עם בעלה בעוד שהוא בעלה רגעים אחדים בחדר מיוחד, וכמובן נתמלא בקשתה, ושם בחדר המיוחד אמרה אליו שמע נא מאיר יודעת אנכי שיציעו לפניך שידוכים מכל אפסי תבל עם בנות גדולי היחס ובעלי הון, וגם אנכי רוצה להציע לפניך שידוך הגון, עם נערה מלומדת ויראת ה' הראויה לפניך, ויש לה הון, והיא בת גדולים ומגדולי היחס, ועל שאלתו מי היא זאת? השיבה לו אנכי הנני הנערה הנצבה עמך בזה שיש לי הון סך עשרת אלפים דוקטין שאתה נותן בעבור הגט, והנני בת הגאון ר' פנחס גיסו של הרמ"א, ואחרי שמת עלי אבי, נהייתי ונחליתי מאד עד שכבר היו הכל מתיאשים ממני והייתי עומדת למות, עד שהופיעו לפני פתאום פניך, שבאת אלי לבקרני ונשאת אותי לך לאישה, הפחת בקרבי רוח חיים והעלית מן שאול נפשי, ועתה בתתך לי גט כריתות הנך כורת חוט תקות החיים שלי. אמת הדבר שאתה הנך עול ימים ושנותיי הם כפליים משנותיך, אולי תשקול בלבבך הטהור הצער שתגרם לי, חיים נתת לי והחיים אתה עתיד ליטול ממני.

כשמעו זאת תיכף נכנס לחדר הביד"צ וצוה להפסיק מסידור הגט, ופנה לאביו הר' שאול ואמר לו אבי, הנערה הזאת היא יתומה בת גדולים וחולנית, ואינני רוצה לצערה ומוכן אני להחזיקה לאשה ולדור עמה, כי להרנין לב יתומה ולבלי לגרום לה צער שקול בעיני יותר מכל תענוגי עוה"ז והצלחותיה.

הר' שאול התרגז והתקצף לדבריו ואמר לו, בני אם כי יש לך הרשות לוותר על תענוגי עוה"ז משלך, אבל אין הרשות בידך לשלול ממני

התענוגים שאנכי מצפה להשיג ממך כשתשא נערה בגיל שלך ותעמיד ממנה תולדות צאצאים ברוכי ה' כמוך, מה שאין לקוות מנערה זאת אשר כמעט עברו שנותיה מלהוליד ובוודאי לא הרבה, אחרי ויכוח דברים ביניהם הסכימו להביא דברי תעצומותיהם לפני הרב הרמ"א דודה של הנערה והוא יכריע ביניהם.

כשבאו לפני הרמ"א והציעו לפניו טענותיהם, הוציא להם הכרעת דעתו ואמר, שטענת הר' שאול לאו טענה היא, כיון שהנערה עדיין ראויה להוליד בדרך הטבע, ואף אם רק זרע אחד, עדיין אפשר הדבר שיעמידו תולדות הרבה, שיתמלא החסרון שבתולדה על ידי שיצאו מחלציהם משפחות תאומים, וגם על ידי בנים חשובים רבי ערך שאחד יהיה שקול כנגד הרבה, או על שניהם ביחד.

כשמוע הר' שאול פסק דינו של הרמ"א הודה לדבריו וחבק את בנו ואמר לו, בני יקירי, אתה הנך בן לי והינדה תהיה לי לבת, ויה"ר שיתקיימו בכם דברי הרב איסרלס וברכתו, שיצאו מכם משפחות תאומים בבנים צדיקים גדולי הערך כמוך.

אח"כ פנו בשאלה להרב רמ"א שהקידושין בהשפיטל לא היו כהלכה ושלפי דעתם מהצורך לעשות קידושין מחדש, הרמ"א הסכים לדבריהם וסידר להם הקידושין מחדש, ועשו אז חוזה ביניהם שלמזכרת הדבר, הזרע שיולידו יהיו מכונה בשם תאומים ואם בת תלד ותנשא לאיש יהיה הוא ג"כ מכונה בשם תאומים, אח"כ נולדה להם בת ושמה בילא, ונשאה אח"כ להר' יונה בנו של הגאון ר' ישעיה פרענקל מוינה, וקרא את עצמו בשם תאומים, הוא הגאון ר' יונה תאומים אבד"ק מץ וניקלשבורג בעל הקיקיון דיונה, והוא הוליד שלשה בנים ובת אחת, הג"מ יצחק מאיר בעל הביאור לס' עין יעקב, והג"מ יחזקאל פייבל שהיה אבי הגאונים הר' חיים יונה תאומים במרסלוי, והר' יוסף יאסקי אבד"ק קראקא ששניהם היו תאומים בתולדה והג"מ יעקב שולהייף מפראג, ומהם נסתעפה

משפחת תאומים, ואחדים מהם היו קוראים את עצמם בשתי השמות פרענקיל תאומים כי שם משפחתו של בעל הקקיון דיונה מקודם היה פרענקיל.

אחר שנולדה להם הבת בילא, מתה הרבנית הינדא אשת הגאון ר' מאיר וואהל, ונשא אח"כ לאשה את בת הרב ר' נחום מלודמיר והיה לו ממנה ששה בנים וחמשה בנות והבן מאיר ראטשילד מפרנקפורט היה מיוצאי חלציו.

(עובדא זו סיפר אותו רבינו זצוק"ל כמה וכמה פעמים, והבאתי כאן כפי שנדפסה בס' בינת הלב להגרנ"ה תאומים בריש הספר במאמר "תפארת בנים אבותם").

ג

שידוך של מרן בעל הקה"י

סיפר רבינו זצוק"ל שאביו מרן בעל הקה"י זצוק"ל סיפר לו שבזמנו בהיותו בחור ונסע לגיוס לצבא במדינתו התעכב איתה ימים במקום בו היה מרן הגר"א וסרמן הי"ד ותחת אחד השיחים שהיה לו עם מרן הגרא"ו זצ"ל אמר לו מרן הגרא"ו שלרב של קוסובא יש כמה בנות חשובות. והנה באותו הזמן היה מרן בעל הקה"י בחור צעיר לימים וטרם הגיע זמנו להנשא, אך הרגיש שדבר ה' היה בפיו של מרן הגרא"ו שכפי שהיה אכן לבסוף שנישא לביתו של הרב דקוסובא זצ"ל.

ד

סירוב בשידוך עיקרו גאווה

סיפר רבינו זצוק"ל על בחור מסויים שכל שידוך שהיו מציעים לו היה משיב תשובה שלילית, והיה מוצא איזה חיסרון בכל הצעה והצעה וכששמע מרן החזו"א זצוק"ל אודות זה שלח החזו"א שליח להציע לבחור הנ"ל הצעה מסויימת שהיו בה חסרונות לרוב, ואותו שליח אמר לחזו"א שמתבייש לגשת ולהציע לאותו בחור כזה הצעה וגם שדבר כזה יכול לפגוע בו מאד מאד, ושב החזו"א ואמר לשליח שיגש ויציע לאותו בחור ההצעה ויאמר לו שהחזו"א שלחו להציע זאת. ושוב אחר שהשליח הציע הצעה זו לאותו בחור, התארכו אותו בחור עם הצעה אחרת. וביאר מרן זצוק"ל שהחזו"א סבר שמה שאותו בחור מסרב לכל שידוך הוא משום מידת הגאווה שבו והתיקון לזה היה ע"י שהציעו לו הצעה עם חסרונות רבים ואז נתיישב הבחור בדעתו ולא סירב להצעות ולכן נתארס מיד לאחמ"כ.

ה

סירוב בלי סיבה לא משתלם

סיפר רבינו זצוק"ל על בחור שלמד עימו יחד בישיבה והציעו לו איזה הצעה והלך ונפגש והכל היה בסדרף ואותו בחור אמר שאמנם הכל בסדר ואינו רואה איזה חסרון אך אין בדעתו להמשיך באותו שידוך משום שעדיין אינו מבוגר ורק כעת התחיל לשמוע הצעות ויתכן שתבא אחרת טובה הימנה והוריד השידוך. ושוב אחר שסירב לאותה הצעה

התחילו לו כאבים ברגליו ומצבו הלך והדרדר והחמיר מיום ליום עד שהגיע למצב שלא יכול לעמוד על רגליו רח"ל והיה מרותק לכסא גלגלים ומשהגיע מצבו כך כבר לא קיבל הצעות כללף ובסופו של דבר נשאר רווק כל ימי חייו ונפטר ערירי רח"ל, והוסיף רבינו שבעל העובדא עצמה היה מזהיר לאחרים שלא לזלזל בכבודם של בנות ישראל ולא להוריד שידוך כשאין סיבה אמיתית לכך ותלה הסיבה שלא נישא כל ימיו משום אותה עובדא.

ו

כשרוצים משמים אין עצה

שמעתי מרבינו זצוק"ל בהרבה הזדמנויות שסיפר מרן החזו"א לאחותו אם רבינו ע"ה על אחד שבא לשאול אותו אודות בחור אחד שהסתובב (אצל החזו"א והכירו היטב) והלה שאל אודות מצבו בתורה והשיב לו "יכול להיות יותר טוב", הלה קיבל זאת כתשובה חיובית טובה והגיב הלא ליותר טוב אין גבול וכל אדם יכול להיות יותר טוב והמשיך ושאל ואיך הוא ביראת שמים והשיב רבינו שוב "יכול להיות יותר טוב" ושוב הגיב הלה כנ"ל ושוב שאל ואיך הוא במדות והשיב ג"כ "שיכול להיות יותר טוב" וגם על זאת הגיב הלה כנ"ל ויצא בשמחה, וסופו של דבר היה שהשידוך יצא לפועל ואמר רבינו לאחותו את רואה כששידוך צריך להיות הוא נהיה על אף שמדברים נגדו. (עובדא זו הובאה בס' מעשה איש ח"ב עמ' ר"ג).

ז

אמירת אמת בשידוך

ידוע המעשה שבא לפני רבינו בחור וסיפר שהולך לו קשה בשידוכין כי יש לו צלקת בפנים וזה מאד מפריע, ושאלו רבינו איך אירע הצלקת, וסיפר הנ"ל שלפני כמה שנים הלך פעם בעיר העתיקה בירושלים וראה ערבי רץ אחר ילדה ותפסו ועצר את הערבי והערבי דקרו עם מוט ופגע בפנים שלו, ויעץ לו רבינו שבפעם הבאה שנפגש שיספר זאת למדוברת, וכך הי' שסיפר לה והיא מאד התרגשה וביררה כמה פרטים ואמרה שכבר כמה שנים מחפשת אותו. והתברר שהיא זאת הילדה שהציל אותה. וכ"ז נתגלגל משמים שהערבי ירוץ אחריה בגלל שהקב"ה רצה שהשידוך יצא לפועל.

ח

פתחיה מרדכי

עובדא שמעתי שבחור אחד בא אצל רבינו זצוק"ל להתברך לזיווג ושאלו רבינו זצוק"ל מה שמו ואמר ששמו "פתחיה מרדכי", וא"ל רבינו זצוק"ל שעל שם זה נאמר "והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאוד", וביאר רבינו זצוק"ל דהג' אותיות הראשונות של השם פתחיה הם כפולות מהג' אותיות הראשונות של השם מרדכי, ואילו הב' אותיות אחרונות של השם מרדכי הם כפולות מהב' אותיות אחרונות של השם פתחיה, וע"ז נאמר והיה ראשיתך וגו', ולאחר איזה זמן נתארס אותו בחור ואח"כ נשבר השידוך, ובא שוב אצל רבינו זצוק"ל וא"ל מרן זצוק"ל שכמו שנתקיים

בו והיה ראשיתך מצער יתקיים בו ואחריתך ישגה מאוד^א.

א. ושאלתי לרבינו מה המקור לדבר זה אם ישנו במדרשים וכדו', ואמר מרן זצוק"ל שאין כזה מדרש וכן היו אומרים הילדים בזמנו.

ושו"ר מש"כ בזה רבינו החיד"א זצוק"ל בספרו מראית העין בחי' לשקלים פ"ה משנה א' וז"ל, פתחיה זה מרדכי וכו', ראיתי בס' כף ונקי כ"י להחכם השלם החסיד כמהר"ר כליפה מלכה זלה"ה שכתב דשמע משלמי עיה"ק ירושלים ת"ו רמז לשם פתחיה מרדכי לחוד לא למאי דתנן שהיה פותח בדברים וכו', ואמר כי מרדכי כל אות משמו נכפל בחשבון בשם פתחיה כי היה הולך וגדל, דהיינו אות מם של מרדכי נכפל ונעשה פ' של פתחיה, אות ר' משם מרדכי נכפלה ונעשית ת' בשם פתחיה, ד' משם מרדכי נכפלה ונעשית ח' בשם פתחיה. ע"כ פירש החכם הנז', והכ"ף והיו"ד היה עושה אותם בחשבון כולל ולא עלו כהוגן. ואני באתי אחרי ומילאתי את דבריו, כי מתחילה היה הולך וגדל ולבסוף הי"ל קצת ירידה כמשז"ל ורצוי לרוב אחיו ולא לכלם שפירשו ממנו סנהדרין, גם אמרו ספ"ק דמגילה גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות שהרי מרדכי בתחילה נחשבי רביעי לכנסת הגדולה ולבסוף נמנה חמישי, לכן ג' אותיות ראשונות משמו נתחלפו בכפל חשבונם כנגד הולך וגדול ושתי אותיות אחרונות נתחלפו בחסרון חצים גם הן הכ"פ ביו"ד והיו"ד בה"א לרמזו דלבסוף הי"ל קצת ירידה ורוב ימיו היו בגדולה בראשונה. עכ"ד החכם השלם הנז' בס' כף ונקי זלה"ה. ואני בעניי במטו מיניה דמר לא נהירא לי דרמזו בשם ירידה ח"ו, דאם הכתוב רמז ללמדנו גדולת התורה יותר מהצלת נפשות הוא בהכר', אבל לקבוע שם לרמזו ירידה ח"ו לא תהא כזאת, ועוד דאפי' בכתוב נרמזו בשינוי מועט בדבר שבמנין וכו', אבל לקבוע שם לגנות אינו נראה. ולי הדל אפשר לדרוש לשבח דרז"ל אמרו במדרש דמרדכי בדורו היה חשוב כמשה בדורו ובודאי דהיה עניו וכמ"ש בדרושים וזה רמזו בשם פתחיה דהגם דהיה גדול הולך וגדל דרמזו בשלשה אותיות של מרדכי שנכפלו בשם פתחיה אדהכי והכי רמזו דבמקום שמצינו גדולתו מצינו ענותנותו והוא היה נראה בעיניו כאילו בכל יום הוליד את חסרון ונגרע מערכו מרוב ענותנותו, ורמזו זה באותיות אחרונות דשם מרדכי דהם נגרעת בשם פתחיה דכ"י דשם מרדכי הם אותיות י"ה לרמזו דהוא בענותנותו היה נראה בעיני כי הן נגרע ממצבו וכו'. עכ"ד. וע"ש עוד באורך.

ובס' אוהב ישראל (מאפטא) מאמרי פורים ס' זכור ופורים כתב וז"ל "מצאתי כתוב על ספר אחד פתחיה זה מרדכי וסימן והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאוד". ופי' ע"פ פשוטו כי ג' אותיות ראשונים של מרדכי עולים חצי מהג' אותיות

ט

"הוי שהכל מן האשה"

א. סיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א לרבינו, שפעם נסע ראש ישיבה אחד עם אשתו ובדרכם הוצרכו למלאת המכונית בדלק, ועצרו באיזה תחנת דלק שהיתה לידם והגיע המתדלק ונתן להם שירות, בשעה שהניח צינור הדלק במכוניתם ראתה האשה שפניו של המתדלק מוכרות לה, ואמרה לבעלה שנזכרת שלפני שלושים שנה הציעו לה את אותו אדם כשידוך, והוסיפה ואמרה לבעלה תראה מה יצא ממנו עובד בתחנת דלק, ואמר אותו ראש ישיבה לאשתו בזה"ל "רעיתי היקרה אם היית מתחתנת איתו הוא היה ראש ישיבה ואני הייתי בתחנת הדלק, עכשיו שהתחתנת עמי אני ר"י והוא בתחנת הדלק".

וכששמע רבינו עובדא הנ"ל הגיב על כך שיש מדרש שהכל מן האשה, ופתח מדרש רבה בראשית פי"ז פ"ז וקרא "מעשה בחסיד אחד שהיה נשוי לחסידה אחת ולא העמידו בנים זה מזה אמרו אין אנו מועילים להקב"ה כלום עמדו וגרשו זה את זה הלך זה ונשא רשעה אחת ועשתה אותו רשע הלכה זאת ונשאת לרשע אחד ועשתה אותו צדיק, הוי שהכל מן האשה".

ב. עוד סיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א לרבינו שהיה אדם עשיר נכבד מאד שחיפש לבתו בחור בעל מעלות גדול, ואכן בירר על פלוני ושמע דברים מאד טובים, אבל שהגיע למעשה וסיכמו להיפגש נפלה טעות והגיע לפגישה אחר באותו שם ללא כל המעלות האלו, ומצאו חן אחד בעיני השני ונעשה השידוך, ובמשך הזמן חמותו מאד כיבדה אותו, וכל פעם שהיה נכנס היתה קמה לכבודו ואומרת הנה ש"ס מהלך, והאמת

ראשונים של פתחיה, אבל שני אותיות אחרונות של מרדכי עולים למספר כפל משני אותיות אחרונים של פתחיה, והראיתי הדברים לרבינו זצוק"ל ושמו.

שבכלל לא היה כך, אלא העידוד הזה דירבן ועם השנים למד בהתמדה והגיע אכן למעלות רבות עד שידע את כל הש"ס כולו, ולאחר שנים נודע לו על הטעות וליבו נוקפו אם אינם קידושי טעות, אמר רבינו זצוק"ל שזה הכל משמים, וכבר ידוע לו מעשה דומה שכך אירע בשידוך והכל משמים.

ג. עוד אמר הגר"י זילברשטיין שליט"א לרבינו שנשאל אם אפשר לקרוא לבת את השם 'יוטא', וסיפר שבדק בבית שמואל וראה שזה שם של עיר מקלט, ובתחלה חשב א"כ שיקרא על כל שם של עיר למה דוקא עיר מקלט, וחשב לעצמו שאפ"ל שאשה היא בגדר של 'עיר מקלט', ואמר לו רבינו שראוי לומר כן.

ד. ראוי להביא הכא מה שכתב הגר"י זילברשטיין שליט"א בספרו שמחה בבית עמוד תשט"ו, דבספרים הקדושים יש ש"אשה" בגימטריא "דבש", והביא שמרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל ביאר הדבר דבא לרמז לדברי הרא"ש בפרק כיצד מברכין שאומר שלמרות שרגליהן של הדבורים נכנסות ומתערבבות בתוך הדבש והיה צריך בשל כך לטמא את הדבש, בכ"ז יש לדבש תכונה מיוחדת שהוא מעכל את רגלי הדבורים והופך אותם גם לדבש. והוסיף מרן הגריש"א שזהו בדיוק כוחה של האשה שהקב"ה הטביע בכוחה שתוכל לבטל מבעלה מדות ותכונות שאינם טובות, והדברים נפלאים.

,

זהירות ממעשה שטן בשעת שמחה

בגליון באר הפרשה (ויקהל שקלים שנת תשפ"ב, אות ט"ז) הביא הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א מעשה, ומכיון שחביבים עלי דבריו ונצרכים לבני דורנו הבאתי הדברים כאן לשונו.

סיפר הרה"צ בנש"ק הרב ל"ל שליט"א מעי"ת ווילאמסבורג יצ"ו. זכיתי לארס את בני בכורי בשעטומ"צ, וזמן החתונה נקבע ליום ראשון פרשת שמות תשפ"ב. היות והנני נכד לשושלת קאמרנא על כן נהוגים אנו במסורת אבותינו להשתמש ל'טבעת קידושין' בטבעת זהב מרובעת (עגולה מבפנים ומרובעת מבחוץ), גם עתה מיד אחר האירוסין נדברתי עם נו"ב שבטבעת מרובעת עתידה הכלה להתקדש, ושאלו את הכלה ואמרה הן.

בהגיע עת דודים, במעמד קבלת הפנים, ניגש אלי האברך הממונה על האולם, ושאל אותי, היכן טבעת הקידושין, אמרתי לו בכיס בגדו של בני החתן, אמר לי הלה, מתוך נסיוני 'כבר היה לעולמים' שנאבדה הטבעת מידי החתן, ע"כ ראוי וכדאי שתיקח ממנו הטבעת ותניחנה בכיסך, כעבור זמן מה וכבר עמדנו כמעט לפני ה'באדעקן' (כיסוי הינומא, על ראש הכלה) שאלני האחראי בשנית היכן הטבעת, וכששמע שהיא אצל בני החתן חזר בפני שוב וכמעט ש'ציווני' לקחת ממנו הטבעת. וכן עשיתי, משום מה פתחתי את קופסת הטבעת ואויה... עיני חשכו וידי רעדו למצוא שם טבעת עגולה... מיד, רגלי הוליכוני לכיוון עזרת נשים, לברר אצל בני ביתי, היתכן כדבר הזה, אחר שדברנו כ"כ הרבה פעמים דברים ברורים עד מאד אודות הטבעת המרובעת, כיצד הגיענו לידי כך - שעתה הנני מחזיק בטבעת עגולה, וגם הוסיף 'שמן למדורה' אחי שליט"א אשר עודד אותי לכך מתוך כוונה טובה - הרי מנהגנו ומסורת שלנו לקדש

בטבעת מרובעת.

אך בחסדי ה' עלי, נזכרתי, כי בלילה שלפני כן, פניתי לבן דודי שגם הוא השיא לאחרונה את בנו הגדול, ושאלתי בפי - היות והנני עומד בפני נישואי בן בכור, והנני מרגיש כ'יוון בסוכה' (כינני למי שאינו מתמצא ושולט בנעשה סביבו), אנא, תן לי כמה עצות.... אמר לי בן דודי בחכמתו, הנה את כל העניינים שאשאר לאחרים ללמדך, אבל זאת אודיעך - השטן אינו מסכים שתהא שמחת בני שלימה, על כן אינו נח ושקט לרגע, וממציא בכל כמה רגעים ענין אחר להביא את המחוננים לידי רוגז וכעס... אי לכך נקוט משנה זהירות, ולפני שיארעו לך לכל הפחות עשרה מקרים של בעיות וכיו"ב זכור היטב כי 'מעשה שטן' בדבר, ואל תעלה טינה וכעס בלבך, והוסיף, האם הינך זוכר כשנכנסת אלי לחתונת בני ומצאתני יושב בשולחן המזרח - כאיש זר, וכאילו כל שמחת הנישואין איננה קשורה אלי כלל... זה היה מאחר שמאן דהו לחש באזני איזה 'אמירה' חריפה, והוציאנו משלוות נפשי למשך כל ליל החתונה, לז' ימי המשנה ועד עתה כעבור חודש ומחצה עדיין לא נרגעתי מזה. על כן איעצך, לשמור על שלווה הנפש, ולא לתת למקרים רעים להשפיע עליך ועל שמחת לבך.

והנה משנזכרתי בדבריו הנכוחים שבת למקומי, מבלי גשת לעזר"נ ולדרוש מנוו"ב הסבר על טבעת עגולה אשר בידי (משראה אחי שבאמצע הדרך לעזר"נ סבתי על עקבותי, הראה לי בידו, מה אירע... מדוע שבת בידיים ריקות - עם טבעת עגולה בידך, מיד הראיתי באצבע לעבר אותו בן דוד אשר גם השתתף באותה שעה בשמחתי, כאומר, הוא יסביר לך הכל). ואכן החתן - קידש בטבעת עגולה, ואותו לילה נחוגה שמחת הנישואין באופן נפלא, למעלה מדרך הטבע, למעלה מן המשוער, ללא כל פגע ומכשול, וממש הרגישו סייעתא דשמיא על כל צעד ושעל, גם למחרת בבואי לביהמ"ד הפליאו הכל בשבח החתונה שעברה בהתרוממות נפלאה, בשמחה עצומה ובכל שבח ומעלה אשר ניתן להיאמר.

ויהיה לפנות הבוקר, בדרך חזרה לביתי אחר שמחת הנישואין, אמרתי לנוו"ב, הידעת, תמנעתי למצוא בידי טבעת עגולה, אך היא לא ענתה על כך דברים ברורים, והחלטתי שאין הזמן 'שעת הכושר' לדבר על כך, והעברתי את השיחה לעניינים אחרים רק לאחר כמה ימים, שאלתי אותה שוב, ותען האשה ותאמר, הן לא אמרת לי מאומה על טבעת מרובעת... אמרתי לה, והרי דברנו דברים ברורים, ולא עוד אלא שגם הכלה הסכימה לכך מפורשות... ענתה נוו"ב, אכן מיד אחר האירוסין דברנו על כך, אבל 'בשעת מעשה' כשהלכתי לקנות הטבעת לא אמרת לי שוב (והבינה שאין בזה קפידא עד כדי כך)... ומתוך דבריה, נמצאת אומרת, אף אני זוכרת את יום חופתי, שם קיבלתי טבעת מרובעת, זוכרת אני את העגמת נפש שהיה לי מכך, בשופו"א לא אתן לכלתי החדשה להרגיש ג"כ כיו"ב.

עתה בואו חשבון, רוח כנגד הפסד, אילו הייתי ממשיך בדרכי לעזר"נ לפני החופה ושואל את נוו"ב על דבר הטבעת, והיא היתה עונה לי 'לא אמרת לי מאומה על כך', נקל להסביר מה היו מחשבותיי על כך, והרי דברנו גם דברנו, ואיזה 'אש' היתה מתלקחת בלבי ובלבה, ובוודאי היו כל המשתתפים בשמחה שותפים לאש בוערת זו... באלו פנים היינו נראים כל אותו הלילה. ועתה מששתקתי, לא די שלא נתלקחה האש, אדרבה, קבלנו מתנות לרוב מן השמים, סייעתא דשמיא נפלאה על כל צעד ושעל...

הנה מקום אתנו לבאר, כי אין כל ספק שעל כל אחד ואחד לשמור על מנהגי אבות כעל בבת עינו, כי יסודתם בהררי קודש, ואין אתנו יודע עד מה עד היכן הדברים מגיעים, וכבר אמר הקרא (משלי א ח) "אל תיטוש תורת אמך", וכך רימזו צדיקי הדורות בפסוק (דברים א מד) "ויכתו אתכם בשעיר עד חרמה", שאם האדם מזלזל ומשנה ממנהגי אבותיו 'בשעיר' - אפילו כחוט השערה, הרי הוא עלול ליפול לשאול תחתית 'עד חרמה' ואעפ"כ עלינו לדעת לתת לכל דבר את מקומו הנכון, וכל ערום יעשה

בדעת לתת 'דין קדימה' לעיקר עיקר קודם.

באופן נוסף ייאמר לדין, הנה כל שב"ק הוא בחי' נישואין, בו מקדש השי"ת את עמו באהבה רבה ובאהבת עולם, וכמוש אומרים בתפילה 'אתה קדשת' (כמבואר במטה משה סי' תנ) וה'שטן' רוצה להשבית את השמחה, ופעמים שמערים ומוצא פתח להביא כעס על 'עניינים שבקדושה' (וכעין ה'טבעת' אם תהיה עגולה או מרובעת...) ואין צורך להכביר בדוגמאות ממעשים המצויים ושכיחים... הגם שכל 'עניינים' הללו יסודתם בהררי קודש, ואסור לזוז מהם אפילו כמלא נימא, מ"מ יחשב הפסד כנגד רווח, ויעשה כל אחד חשבון לעצמו האם כדאי הוא אותה 'רוח קנאה' ושמירה על מנהג טוב וכיו"ב בשביל להרוס ולקלקל את כל 'שמח הנישואין' של שב"ק... ומה יאמרו ה'אורחים' אלו שני מלאכי השרת הבאים בליל שב"ק לבית כל יהודי... וכי רוצה שיאמרו 'אף לשבת הבאה יהי' כן'.... והחכם עיני בראשו לשמור על שלוה והשקט ועי"ז יזכה לסייעתא דשמיא, מנוחה ושמחה אור ליהודים.

וכה סיפר הרה"ק ה'נתיבות שלום' ששמע מחתן אחד, שבזמן הכי גבוה - בעמדו תחת החופה נזכר ששכח להוציא מכיסו את ה'מטפחת' (כעין טישו), ומאחר שידע כי מנהג ישראל להריק את הכל מתוך הכיסים של ה'חתן' לפני הכנסתו לחופה (מחמת איזה סיבה לא היה יכול להוציאו מזנכר), הטריד הדבר את מנוחתו וכל מחשבותיו בעמדו תחת החופה נסובו על ענין זה - כיסי מלאים או ריקנים. ואמר לו הרה"ק לאחר מעשה, ראה והביטה, עד כמה הצליח הבעל דבר להסיח את דעתך מהעיקר לחשוב מחשבות שאינם נחוצות... תחת להשקיע כראוי בעיקר העיקרים.

וכבר הבאנו מעשה שהיה אצל הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, שפעם נכנס אברך בליל שב"ק אל ה'טיש' (עריכת השולחן), תיכף קרא לו הרה"ק ולחש לו באזניו דבר מה, הלה החוויר ויצא מיד, הבחורים (ואותו 'דרשן' ביניהם) שבקשו לדעת מה אמר לו הרבי שבגין כך ברח משם רדפו

אחריו לשמוע ממנו את דבר הרבי, מתחילה לא אבה לספר, אך משגברו הפצרותיהם נענה להם, וכה אמר, מזה תקופה ששלום ביתו מעורער עד היסוד, ובינו לנוות ביתו יש וויכוח חריף עד מאד, הוא עומד על שלו שעליה להדליק את נרות השבת על גבי איצטבא (מדף) העומד בצידי החדר, והיא רוצה לדליק על השולחן דייקא, ובכל שבוע, הוא מסדר את הנרות על המדף, ובבואה להדליק כשהוא כבר יצא מהבית היא מעבירה אותם אל השולחן... לא עלינו ולא עליכם... והנה היום החלטתי לעשות 'סיום' להנהגה זו, והזהרתי אותה - אם כשחזור מהתפילה אמצא את הנרות על השולחן לא יהיה כאן לא 'קידוש' ולא 'סעודה', ואכן, מעשה בע"ד הצליח, ובבואי לביתי מצאתי את הנרות על השולחן, מיד אמרתי צאתכם (לא) לשלום וברחת... הלכתי לביהמ"ד (כשאינו מעניש אלא את עצמו, לא קידוש ולא סעודה. וד"ל. אך כך היא דרכה של מחלוקת שהחולק סובל בעצמו יותר מרעהו), וכאשר שמעתי את קול השירה הבוקע מהיכלו של הרבי עלה בליבי לעלות לשם, ואכן, הרבי הרגיש בכל זה, ומיד קראני וכה אמר, כל עניין הדלקת הנרות הוא 'משום שלום ביתו' (שבת כ"ה) ואם מריבים עמה אודותם הרי בטלה כל התקנה.

קונטרס הזכרונות

קונטרס הזכרונות